

Een middeleeuws huis in Oudenaarde (prov. Oost-Vlaanderen): historisch en bouwhistorisch onderzoek in Hoogstraat 7

Vincent Debonne & Pieter-Jan Lachaert¹

1 Inleiding

1.1 SITUERING VAN HET ONDERZOEK

Als voorwaarde bij de nieuwbouw 'invulbouw stadhuis lakenhalle' in de Hoogstraat te Oudenaarde droeg het Agentschap R-O

Vlaanderen (Onroerend Erfgoed) de bouwhistorische opvolging op van de afbraak van vier huizen (Hoogstraat 1, 3, 5 en 7²) (fig. 1 en 2). Tevens werd een archeologisch onderzoek opgedragen van de open strook tussen de lakenhalle en de Hoogstraat, waar de laatste huizen verdwenen in 1942³. Deze voorwaarden werden ingegeven door de ligging van het nieuwbouwproject in een historisch waardevol bouwblok binnen het beschermde stadsgezicht 'middeleeuwse stadskern met latere 19de-eeuwse uitbreidingen'⁴. Het bouwhistorisch onderzoek werd uitgevoerd door het VIOE, dat ook het archeologisch onderzoek⁵ van de projectarcheoloog Ruben Pede begeleidde.

Tijdens een eerste bezoek aan Hoogstraat 7 in februari 2006 bleek meteen de middeleeuwse oorsprong van het huis. Gezien de vermoede architectuurhistorische waarde, de toegankelijkheid – het interieur was al ontstaan van alle binneninrichting – en de toenmalige onzekerheid over de toekomst van het pand, kreeg Hoogstraat 7 prioriteit voor de bouwhistorische documentatie. Uitgevoerd tussen juni en augustus 2006 bestond deze uit het vastleggen van het gebouw in opmetingsplannen, met steen-per-steenopnames van het muurwerk waar dat mogelijk was. Toen de limiet van de toegezegde onderzoekstermijn minder dwingend bleek, konden aanvullende registraties worden uitgevoerd

1 *Het projectgebied van de nieuwbouw 'invulbouw stadhuis lakenhalle' gezien vanuit het westen. Op de voorgrond, van links naar rechts, de huizen Hoogstraat 7, 5, 3 en 1. Daarachter de lakenhalle. Toestand augustus 2006.*

The project area of the new building development, seen from the west. In the foreground, from left to right, the houses in the Hoogstraat with numbers 7, 5, 3 and 1. The cloth hall is behind. Situation as of August 2006.

¹ Stadsarchivaris Oudenaarde. Stadsarchief Oudenaarde (SAO), Maagdendale 13, 9700 Oudenaarde.

² Oudenaarde, 1ste Afdeling, Sectie B, 211. In dit artikel wordt steeds het huidige huisnummer gebruikt.

³ X 1942.

⁴ Beschermingsbesluit van 5 mei 1981.

⁵ Voor de voorlopige resultaten van het archeologisch onderzoek zie Pede & Ameels 2007.

en werd de dakkap onderworpen aan een dendrochronologisch onderzoek. Na de volledige verwijdering van de afwerkingslagen van het interieur in maart 2007 werden nog enkele interieurelementen vastgesteld die voorheen niet zichtbaar waren. De documentatie van de drie andere huizen werd lange tijd verhinderd door de nog aanwezige binneninrichtingen en bouwpuin. In Hoogstraat 5 konden enkel de westmuur en een gedichte toegang van de lakenhalle geregistreerd worden. Bouwhistorische waarnemingen van Hoogstraat 1, 3 en 5 waren slechts gedeeltelijk mogelijk tijdens de recente afbraak van de huizen.

1.2 HUIZENONDERZOEK IN OUDENAARDE, EEN VOORGESCHIEDENIS

Ondanks de naoorlogse nieuwbouw bezit Oudenaarde nog steeds een rijk historisch huizenbestand. Hoewel de stad herhaaldelijk werd belegerd en ook tijdens de Eerste Wereldoorlog schade opliep, bevat de stadskern nog eeuwenoude gebouwde structuren. Zo hebben heel wat huizen op de Markt en aan de zijstraten daarvan nog een kern die opklimt tot de 13de en 14de eeuw. Hoogstraat 7 bood een interessante gelegenheid om een in oorsprong middeleeuws pand door te lichten.

Het historische huis in Oudenaarde kreeg al eerder aandacht vanuit historische, architectuurhistorische en archeologische hoek. Op zoek naar de geschiedenis van huizen en hun bewoners overliep Jules Ketele (1807-1856) systematisch bronnenreeksen uit het stadsarchief van Oudenaarde (SAO), zoals de reeks 'akten en contracten'. Zijn nota's bleven echter ongepubliceerd⁶. In het begin van de 20ste eeuw beschreef en schetste de Gentse oudheidkundige Armand Heins de 13de-eeuwse kelder van Markt 26⁷. Na de Tweede Wereldoorlog behandelde Adelbert Van de Walle de Boudewijnstoren, die hij beschouwde als de eerste Meerspoort⁸. In de jaren 1960 ontmaskerde Marcel Hoebeke dit gebouw als een middeleeuwse woontoren⁹. Een geïllustreerd overzicht van de talrijke historische huisgevels in de binnenstad werd medio jaren zeventig opgesteld door Patrick Devos¹⁰. De aandacht voor diverse facetten van het stedelijke woonhuis kwam ook bij andere auteurs aan bod. Rik Castelain plaatste zich met zijn bijdrage over het huis 'De Hert' in de Broodstraat in de 19de-

eeuwse traditie van Jules Ketele. Hij spitte diverse bronnenreeksen systematisch uit, op zoek naar informatie over de specifieke woning¹¹. Geertrui Van Kerckhoven bestudeerde de 18de-eeuwse burgerhuizen in de binnenstad vanuit een kunsthistorische invalshoek, aangevuld met historische kadastergegevens voor de 19de en 20ste eeuw¹². Anneleen De Jaegher focuste in haar eindwerk op een woning met een bijzonder eigendoms karakter: de refuge van de abdij van Enname in Oudenaarde¹³. In de inventaris van het bouwkundig erfgoed 'Bouwen door de eeuwen heen' werd de aanwezigheid van talrijke 13de- en 14de-eeuwse kelders onder de diephuizen rond de Markt aangestipt en werden ook enkele bovengrondse resten van middeleeuwse huizen

2 Grondplan van het bouwblok met aanduiding van het projectgebied 'invulbouw stadhuis lakenhalle'. Toestand tot voorjaar 2006.

Plan of the block with indication of the project area. Situation as of spring 2006.

⁶ De nota's van Ketele worden bewaard in het Stadsarchief Oudenaarde, Oud archief Oudenaarde, 1197, Topografische aanduidingen uit het archief gelicht. Over J. Ketele zie Hoebeke 1973 en Universiteitsbibliotheek Gent, Handschriftenleeszaal, Fonds Ephe-mera, Ketele.

⁷ Heins 1907, 12-13. Over A. Heins: Dhondt & Heins 1974; Laleman & Raveschot 1988 en Vandamme 2000.

⁸ Van de Walle 1949, 87-100; Callebaut *et al.* 1988, 40-42.

⁹ Hoebeke 1965, 278-280.

¹⁰ Devos 1974.

¹¹ Castelain 1984.

¹² Van Kerckhoven 1996.

¹³ De Jaegher 2006.

in Doornikse kalksteen vermeld (Krekelpuut 11, Markt 61 en 62)¹⁴. Hoogstraat 7 wordt er vernoemd met een kern die minstens uit de 17de eeuw dateert¹⁵.

Naar aanleiding van afbraak- en bouwwerken in de jaren 1990 werden door het toenmalige Instituut voor het Archeologisch Patrimonium (IAP) archeologische registraties verricht van (kelder)resten van middeleeuwse huizen op Markt 13, onder het voormalige vleeshuis (Markt 35, de huidige stedelijke bibliotheek) en op de site van het Centrum van de Ronde van Vlaanderen (Markt 43), waar in 1967 een historisch bouwblok was afgebroken¹⁶.

In Hoogstraat 7 werd het bouwhistorisch onderzoek van meet af aan gekoppeld aan een doorlichting van de geschreven bronnen. De gegevens hieruit waren een belangrijke aanvulling op de bouwhistorische vaststellingen *in situ*. Daarnaast boden zich inzichten aan in de organisatiegeschiedenis van het perceel van Hoogstraat 7 en de situering ervan in het bouwblok.

1.3 HOOGSTRAAT 7 IN DE STADSWORDING VAN OUDENAARDE

Het ontstaan van de stad Oudenaarde kadert in het conflict dat zich omstreeks het jaar 1000 afspeelde op de oevers van de Schelde, de toenmalige grens tussen het graafschap Vlaanderen en het Heilige Roomse Rijk van de Duitse keizers. Op de rechteroever van de Schelde bouwde de Duitse keizer Otto II (973-983) in 974 een versterking in Ename. Op de linkeroever van de Schelde hadden de graven van Vlaanderen een steunpunt in *Aldenarda*, wellicht opgericht door graaf Boudewijn IV (988-1035). Aan de voet van dit steunpunt ontstond de burgerlijke nederzetting Oudenaarde, met de voor 1027 gestichte parochiekerk Sint-Walburga en een eerste marktplaats. Graaf Filips van den Elzas (1168-1191) verleende deze woonkern een geschreven stadsrecht in 1189. Ten oosten van de Schelde hadden de heren van Oudenaarde hun eigen *ville neuve* Pamele ingeplant, waar zij in 1110 de parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw

3 *Zicht op Oudenaarde door Jacob van Deventer, ca. 1560. 1: Sint-Walburgakerk; 2: Markt; 3: Onze-Lieve-Vrouw van Pamelekerk; 4: Beverepoort. In het kader: het bouwblok van Hoogstraat 7.*

View of Oudenaarde by Jacob van Deventer, ca. 1560. 1: Sint-Walburgakerk; 2: Markt; 3: Onze-Lieve-Vrouw van Pamelekerk; 4: Beverepoort. Framed: the block of Hoogstraat 7.

¹⁴ Bogaert *et al.* 1996, XXXIX-XL, 118, 128, 154.

¹⁵ *Ibid.* 83.

¹⁶ Callebaut *et al.* 1992, 55; Lemay & Langen 2002, 69-70.

van Pamele stichtten. De eerder in de 13de eeuw opgerichte stadsversterkingen werden versteend omstreeks 1290. Ze omsloten Oudenaarde op de linkeroever van de Schelde en Pamele op de rechteroever. Het zo gevormde peervormige tracé van de stadsversterkingen zou behouden blijven tot de ontmanteling van de versterkingen vanaf 1782 (fig. 3)¹⁷.

Het bouwblok van Hoogstraat 7 is gelegen in het stadsdeel op de linkeroever van de Schelde en wordt begrensd door de Markt, de Hoogstraat, de Nederstraat en de Kruisstraat. Archeologische waarnemingen in 1995, naar aanleiding van rioleringswerken in de Hoogstraat en het westelijke deel van de Markt, toonden aan dat deze zone genivelleerd en gebruiksklaar werd gemaakt op het einde van de 12de of het begin van de 13de eeuw¹⁸. De Hoogstraat wordt in 1363 vermeld als *Hoogpoort*¹⁹. Ze vormde samen met de later gevormde Nederstraat de verbinding tussen de Markt en de Beverepoort in het noorden van de stad. Het 16de-eeuwse stadhuis dat de marktzijde van het bouwblok afsluit, is aangebouwd tegen de lakenhalle. De lakenhalle verschijnt voor het eerst in het keurenboek van 1338 en vormde één geheel met het belfort, afgebroken voor de nieuwbouw van het stadhuis, en het nog bewaarde deel van het schepenhuis aan de Nederstraat²⁰.

De enige iconografische bron die de voor-gevel van Hoogstraat 7 toont vóór zijn huidige vorm als lijstgevel, is het Franse *plan-relief* (fig. 4) van Oudenaarde uit 1746²¹. Hoogstraat 7 is er een van de huizen in een rij van diephuizen met een puntgevel en een zadeldak. Op alle oude foto's waarop de oostkant van de Hoogstraat is afgebeeld, heeft het huis al zijn 19de-eeuwse voorgevel (fig. 5)²².

2 Historisch onderzoek

2.1 OP ZOEK NAAR EEN PASSENDE METHODOLOGIE

Een eerste probleem dat opdook bij de studie van de historische handelaarswoning aan de Hoogstraat 7, was dat er via de bestaande literatuur over Oudenaarde geen echte methodologie voor huizenonderzoek voorhanden was. Gelukkig is er elders in Vlaanderen wel een rijke methodologische traditie aanwezig. Gent, de buurstad van Oudenaarde, speelde op dit vlak zelfs een pioniersrol²³. Ook in Antwerpen, Brugge, Brussel en Veurne kon vergelijkingsmateriaal in verband met de te volgen aanpak worden gehaald²⁴.

- 4 *Het bouwblok van Hoogstraat 7 gezien vanuit het westen, zoals afgebeeld op het Franse plan-relief van 1746. In het kader: de huizen Hoogstraat 7 (links) en Hoogstraat 5 (rechts).*
The block of Hoogstraat 7 seen from the west, as depicted on the French model of 1746. Inside the frame are Hoogstraat 7 (left) and Hoogstraat 5 (right).

- 5 *De huizenrij aan de Hoogstraat tegen de Lakenhalle en het stadhuis ca. 1937. Hoogstraat 7, uiterst links op de foto, is dan een café (foto Frankie Van Rossem).*
The row of houses in the Hoogstraat built against the cloth hall and the city hall ca. 1937. Hoogstraat 7, on the far left on the photograph, is a café at that time (photograph Frankie Van Rossem).

¹⁷ Dhondt 1952; Hoebeke 1965, 263-278; Berings 1989, 107-109.

¹⁸ De Groote & Lemay 1996.

¹⁹ SAO, Oud archief Oudenaarde, 1026, Renten, rugnr. 105, binnennr. 1498. Het origineel was lange tijd spoorloos, zie Hoebeke 1952 en 1968, 10; Deroo 2002, 6 en Van Hoecke 2002.

²⁰ SAO, Oud archief Oudenaarde, 674. Van Thielen 1964 en Devos 1982, 726-727.

²¹ Collectie van het Musée des Plan-Reliefs in Parijs, bewaard in het Musée des Beaux Arts in Rijsel.

²² Het stadsarchief van Oudenaarde bezit twee 19de-eeuwse ontwerptekeningen van voorgevels in de Hoogstraat, die ondanks enkele gelijkenissen niet kunnen geïdentificeerd worden als de voorgevel van Hoogstraat 7. SAO, Verzameling Kaarten en Plattegronden (VKP), 175 en 402.

²³ Charles et al. 1994 en Charles et al. 2001

²⁴ Antwerpen: Degueldre 1980, Maclot 1992 en 2006, Marinus 2002; Leiden: Bisschops 2006, vooral 19-28; Brugge: Deneweth et al. 2001; Brussel: Vandecandelaere & Vannieuwenhuyze 2006; Veurne: Lehouck & Van Acker (in voorbereiding).

Net zoals in de onderzoeken van Daniël Lievois en Laurence Derycke in Gent, bleken ook in Oudenaarde de cijnzen en renten die in het verleden op een perceel rustten van groot belang voor het huizenonderzoek²⁵. In dit opzicht verschilt de werkwijze niet wezenlijk van het historisch landschapsonderzoek²⁶. Door de uitzonderlijke bronnenrijkdom van het Oudenaardse stadsarchief en het rijke archief van de andere Oudenaardse (kerkelijke) instellingen, is via deze methode een reconstructie tot de 14de-eeuwse situatie van een groot aantal huizen in de historische stadskern realiseerbaar. Door middel van deze vaste bedragen die op de percelen rustten, kan een complexe eigendomsgeschiedenis gereconstrueerd worden. De eigendomsgeschiedenis vormt op zijn beurt de ruggengraat van een breder historisch onderzoek waaraan aanvullende informatie kan worden opgehangen in verband met de bouw-, bewonings- en eigendomsgeschiedenis van het huis.

2.2 DE WERKWIJZE GEÏLLUSTREERD AAN DE HAND VAN HET VOORBEELD HOOGSTRAAT 7

Met behulp van het oudste kadasterplan uit 1821 en het zogenaamde 'landboek' van Oudenaarde uit 1616 – eigenlijk een landcijnsboek²⁷ – is het binnen een kort tijdsbestek mogelijk om al heel wat informatie over huizen in de binnenstad uit de 17de, 18de en 19de eeuw te achterhalen. Het kadasterplan van 1821 laat toe de vroegere perceelsindeling te visualiseren, een perceelsindeling die

in de 25 jaar tussen het einde van het ancien régime en de opmaak van het kadasterplan meestal weinig wijzigingen heeft ondergaan (fig. 6)²⁸. Het landcijnsboek laat op zijn beurt dan weer toe de eigendomssituatie vanaf 1616 tot het einde van het ancien régime op te volgen. Het landcijnsboek werd namelijk gedurende deze gehele periode geactualiseerd. Opmerkelijk is dat in dit landcijnsboek, dat opgesteld werd ten behoeve van de stedelijke administratie, ook wordt aangegeven welke cijnzen en renten ten voordele van andere instellingen op de betrokken percelen rustten. Het register geeft daarnaast niet enkel een overzicht van de opeenvolgende cijnsplichtigen, maar incorporeert ook allerlei aanvullende informatie zoals renten die op het perceel worden bezet, inbeslagnames of cijnzen die worden afgeschaft en verwijzingen naar andere bronnenreeksen, zoals de reeks van stedelijke 'akten en contracten'.

Het huis aan de Hoogstraat 7 bestaat in het landcijnsboek drie folio's²⁹. De belang-

6 Kadasterplan van 1821 met het bouwblok waarvan Hoogstraat 7 deel uitmaakt (SAO, VKP, 485).

The 1821 cadastral plan showing the block in which Hoogstraat 7 is situated.

²⁵ Derycke 1999 & Lievois 1994.

²⁶ Lachaert 1998; Thoen 1987 en Vervloet 1984.

²⁷ SAO, Oud archief Oudenaarde, 711. Landboek. Een landboek is een prekadastraal document dat is opgezet voor het innen van de lokale overheidsbelastingen in Vlaanderen. Het bestaat uit uitgebreide registers met perceelsbeschrijvingen, opgemaakt met het oog op de schatting van de waarde en de daaruit voortvloeiende belastingen. Ze werden opgesteld door een beëdigd landmeter en bevatten vaak ermee samengaande perceelskaarten met verwijzing, via een nummeringssysteem, naar de bijbehorende tekst (Thoen 1996, 157). Een landcijnsboek geeft een overzicht van de landcijnzen van een landheer. Landcijnzen houden verband met de uitgifte van grond door een landheer aan een gebruiker. In ruil voor de feitelijke bezitsoverdracht aan de gebruiker dient deze laatste jaarlijks een symbolische som te betalen (in geld of natura) die eraan herinnert dat de landheer in theorie eigenaar blijft. De landheer beschikt ook over heerlijke rechten ten aanzien van de gebruikers van zijn gronden (bijvoorbeeld een belasting bij de vererving of verkoop van deze gronden). Wie het perceel waaraan de cijns was verbonden verwierf, was verplicht dit aan de landheer te melden. Dezelfde meldingsplicht gold evenzeer voor wie een rente op het goed vestigde en het perceel als onderpand gebruikte, of voor andere transacties. De landheer (*in casu* de stad Oudenaarde) noteerde dit alles in zijn landcijnsboek, dat dus kan worden beschouwd als een bijzonder vroege vorm van de huidige bescheiden van registratie en hypotheek (Lievois 1994, 29 en Thoen 1988, o.a. 399-400 en 451). Het 'landboek' van 1616 wordt hierna 'landcijnsboek' genoemd.

²⁸ SAO, VKP, 485.

²⁹ SAO, Oud archief Oudenaarde, 711. Landboek, nr. 1, deel I/A. Het huis aan de Hoogstraat 7 wordt vermeld op f° 9r°-10r°.

rijkste informatie staat voorin. Hier wordt aangegeven welke instellingen en personen cijnsen en renten³⁰ bezaten die op het perceel aan de Hoogstraat 7 rustten. In de praktijk ging het om drie bedragen die in 1616 door de eigenaar van dit perceel moesten worden betaald:

1. een landcijns van 7 pond (lb.) en 2 schellingen (s.) *parisis* (*par.*) moest worden betaald aan de stad
2. een rente van 36 s. *par.* moest worden betaald aan de armen van Oudenaarde
3. een rente van 8 s. *par.* moest worden betaald aan de Onze-Lieve-Vrouwegilde in de Sint-Walburgakerk

Deze 'koffer' met drie 'sleutels' kan worden gebruikt om in de archieven van de drie betrokken instellingen verder op zoek te gaan. De combinatie van de drie bedragen die op het perceel rusten kan worden beschouwd als een unieke cijfercombinatie die het perceel ondubbelzinnig identificeert. Omdat ook de omliggende percelen, buur zuid en buur noord, respectievelijk aan de stad en de kerk van Oudenaarde cijns en rente betaalden, is bijkomende verificatie via deze weg mogelijk.

2.3 LANDCIJNSBOEKEN EN REKENINGEN VAN DE STAD OUDENAARDE

De zes gekende stedelijke landcijnsboeken van de stad Oudenaarde bevatten informatie over alle percelen waarop jaarlijks aan de stad een cijns diende betaald te worden³¹. Vanaf 1457 bieden ook de stadsrekeningen een gedetailleerd overzicht van de cijnsplichtigen³². Nogal wat gronden in de oude binnenstad waren bezet met een stedelijke cijns. Geografisch lagen deze gronden verspreid in de historische binnenstad en op de Eindries. Opmerkelijk is dat het volledige bouwblok tussen de Hoogstraat en de Nederstraat vanaf het stadhuis tot aan de Meinaert aan de stad cijns diende te betalen. Hoe valt dit te interpreteren?

Zijn dit gronden die pas werden bebouwd nadat Oudenaarde stadsrechten had verworven en als grondheer kon optreden, *in casu*: in de 12de eeuw of ten laatste in 1189³³? En als gevolg hiervan: waren de andere gronden in de eerste stadsomheining (tot aan de Beverpoort) op het moment van de uitgifte reeds bebouwd? Of houdt de uitgifte van de percelen tussen Hoogstraat en Nederstraat

verband met de stadsbrand van 1279 waarvan Bartholomeus De Rantere melding maakt in zijn kroniek³⁴? Misschien werd het puin van de brand door de stad geruimd en mocht de stad in ruil daarvoor deze gronden opnieuw in cijns uitgeven om bebouwd te worden.

De tweede hypothese levert enkele problemen op. Archeologisch is de stadsbrand van 1279 nog nergens in Oudenaarde vastgesteld en bij de opgravingen aan de invulbouw aan het stadhuis werden geen bewoningssporen teruggevonden die dateren van voor de verkaveling van de percelen in de 14de eeuw³⁵. De systematiek in het perceelspatroon lijkt er wel op te wijzen dat de gronden in een beperkte tijdspanne en op initiatief van de stad werden uitgegeven om bouwwerken op te richten³⁶. Gelijkaardige systematische ontginningen met het oog op het oprichten van nieuwe woningen, op initiatief van een landheer, zijn ook op het platteland terug te vinden³⁷.

Wat ook de oorsprong van de rechten van de stad is geweest, het feit dat de stad de rechten bezat, levert een schat aan informatie op over de stadsontwikkeling in de buurt van het huis aan de Hoogstraat 7, vanaf de 14de eeuw, en dit aan de hand van de administratie van de inning van de stedelijke cijnsen. Uit die expansieve stadsontwikkeling, die in verschillende fases verliep en die in de jaren 1360 nog niet was afgerond, valt ook af te leiden dat van een demografische crisis in

³⁰ Rentenvormden in de late middeleeuwen en vroegmoderne tijd een interessant beleggingsobject. In ruil voor een geleende som verbond de ontlener zich ertoe om jaarlijks een vergoeding uit te betalen aan de lener. Het goed waarop de rente rustte, fungeerde als zekerheidsstelling voor het geval dat de terugbetaling niet werd nageleefd. Belangrijk bij erfrenten is dat de rente ook na het overlijden van de betrokkenen doorliep. De rente bleef verbonden aan het onroerend goed en diende door de volgende eigenaars verder afbetaald te worden. Een rente kon volledig afgelost worden, maar de vergoeding die daar tegenover stond was vaak zeer hoog, zodat er meestal van werd afgezien. Zo kregen renten een quasi-eeuwigdurend karakter. Ook de heffer kon immers naar believen renten overdragen, o.a. door verkoop en vererving (zie ook Bisschops 2006, 20).

³¹ 1363: zie hieronder, 1408 = SAO, Oud archief Oudenaarde, 1148 Stadsrekeningen nr. 1; 1596 = SAO, Oud archief Oudenaarde, 1026 Rentenen, zonder nr.: "Eerffelicke renten verschenen kerstavond 1596"; 1616 = hoger besproken 'landboek'; 1664-1760 = SAO, Oud archief Oudenaarde, 1026 Rentenen, rugnr. 91, binnennr. 651; 1760-1777 = SAO, Oud archief Oudenaarde, 1026, rugnr. 90, binnennr. 650.

³² SAO, Oud archief Oudenaarde, 1148 Stadsrekeningen, rugnr. 9 en volgende.

³³ Dhondt 1952, vooral 75 en 78; Castelain 1987 en Van Engen 2005, 67-68.

³⁴ Dhoop & De Smet 1986, 75. 1279: "In dit jaer, den achtsten meij, verbrande de stad van Audenaerde van aen den Steenen Man tot aen de Beverpoort. De Steenen Man stond in het begin van de Nederstraete, gelijk hier vooren gezeijt is; dus dat het gansch de voornoemde straete moet wezen". De Rantere noteerde deze gegevens ca. 1824 op basis van diverse archiefstukken en bestaande kronieken.

³⁵ De Groote & Lemay 1996; Pedé & Ameels 2007, 75-77.

³⁶ In Gent verwierf de stad de grondheerlijke rechten in de Waterwijk in 1213 van de graaf van Vlaanderen, waarna het gebied op systematische wijze werd verkaveld en alle kavels van het bouwblok jaarlijks een stedelijke cijns dienden te betalen (Devriese 1995, 9).

³⁷ Verhulst 1991.

Oudenaarde als gevolg van hongersnood en pest in de late middeleeuwen moeilijk sprake kan zijn³⁸.

Net zoals in Gent en vele andere steden vormt de vindbaarheid van de registers van de landcijsboeken een probleem. Dit hangt enerzijds samen met de overlevingstraditie van archiefbescheiden - al lijkt dit in Oudenaarde niet zo problematisch - en anderzijds met de inventarisatie ervan³⁹.

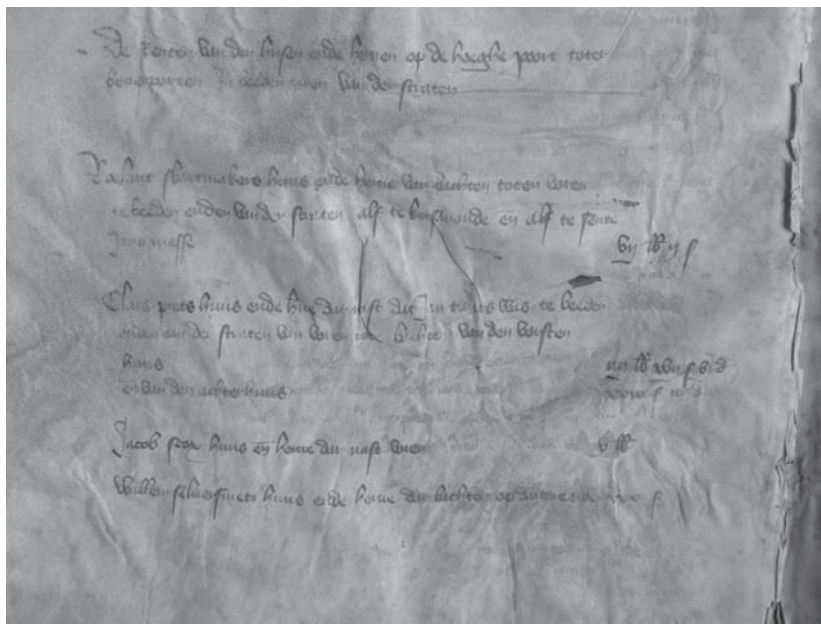
Het oudste van de landcijsboeken dateert van 1363 (fig. 7)⁴⁰. Net zoals het landcijsboek van 1616 werd het voor een langere periode bijgehouden. Het bevat gegevens voor de periode vanaf 1363 tot het einde van de 16de eeuw. Het landcijsboek van 1363 en zijn jongere opvolgers geven niet enkel een mooi overzicht van de eigenaars van het pand vanaf de 14de eeuw, maar leveren ook heel wat aanvullende informatie over de ste-

denbouwkundige evolutie van de omgeving van het huis aan de Hoogstraat 7. Verschillende elementen zijn van groot belang om de stedelijke ontwikkeling van Oudenaarde te begrijpen. Een drietal belangwekkende punten kunnen er uit worden afgeleid:

Ten eerste worden in het landcijsboek van 1363 de cijnspercelen opgesomd met een volgorde die de nieuwe van de oude onderscheidt. In het landcijsboek van 1408 is deze eigenaardige indeling niet bewaard en wordt een 'logischer' geografische indeling gevolgd. In 1363 vinden we enerzijds een rubriek *Dits de nieuwe renten van der port binnen der port* en anderzijds een rubriek met 'oude' cijzen, *De renten van der husen ende herven op de Hoeghe Poort toter Beverpoorten in beeden siden van der straten*. De woningen die tegen de west- en de oostgevel van de lakenhalle waren aangebouwd, werden ondergebracht bij de nieuwe cijzen. Zij zijn redactioneel duidelijk afgescheiden van de cijzen die worden geheven op de woningen ten noorden van de lakenhalle en die te beschouwen zijn als 'oude cijzen', startend met het perceel waarop het huis aan de Hoogstraat 7 stond.

Deze merkwaardige indeling hangt waarschijnlijk samen met de bouw van een nieuwe lakenhalle in het begin van de 14de eeuw. De *terminus ante quem* voor die bouw is 1338, wanneer de lakenhalle wordt vermeld in het keurenboek van de stad⁴¹. Waarschijnlijk werd met de bouw van de nieuwe lakenhalle ook de urbanisatie van de onmiddellijke omgeving ingeluid. In het landcijsboek van 1363 zijn dan ook verschillende bouwvoorschriften terug te vinden die dienden nageleefd te worden door personen die een klein huis wensden te bouwen tegen de nieuwe lakenhalle. Zo mochten ze bijvoorbeeld de muur van de lakenhalle als achtergevel gebruiken zonder daarvoor een vergoeding te betalen.

Daarnaast blijkt dat de bouwwerken aan het einde van de 13de eeuw of in de eerste helft van de 14de eeuw ten oosten en ten westen van de nieuwe lakenhalle niet in één fase verliepen. Bepaalde percelen werden door de stad bouwvrij gehouden en kregen pas na de eerste fase een invulling. De ruimte ter hoogte van de huidige Hoogstraat 5 is hiervan een voorbeeld. De bouw van een huisje op deze plek werd opnieuw onderworpen aan specifieke voorschriften. Zowel een toegang tot de benedenlakenhalle als een toegang tot de bovenlakenhalle

7 De 'oude' cijzen van de stad die rustten op het bouwblok ten noorden van de lakenhalle, tevens de eerste vermelding van het huis aan de Hoogstraat 7. In 1363 was het huis eigendom van Roelant sBaremakers (SAO, Oud Archief Oudenaarde, 1026 Renten, nr. 105, rugnr. 105, binnennr. 1498, f° 7v°).

The 'old' tributes of the city attached to the block north of the cloth hall, also containing the first mention of the house at Hoogstraat 7. In 1363 the house was a property of Roelant sBaremakers.

³⁸ Vergelijk Blockmans 1980; Demuytere 1987, 32 e.v.; Thoen 1988, 41-44 en Stabel 1995, 62 e.v.

³⁹ Zie ook Derycke 1999, 15.

⁴⁰ SAO, Oud archief Oudenaarde, 1026 Renten, rugnr. 105, binnennr. 1498.

⁴¹ SAO, Oud archief Oudenaarde, 674. Zie ook De Jaegher 1973, 7.

moest open blijven en blijven deel uitmaken van de lakenhalle: *Rase Walkin heft ghenomen derve tusschen Roelant, zijns zweers huse [= Hoogstraat 7] ende svorseijde Clais Nijs husekin [= Hoogstraat 3] te husene bi deser conditien dat Rase vorseijt wel ende soffisantelec husen moet ende mach husen alsoe verre 't straten uut alse dandre cleene husekine ghehuust zijn. Ende an den muer van der hallen sonder iewers in den muer ende sonder der hallen grief te doene. Ende mits dat hi laten moet eenen ganc rechte van der straten ter hallen beneden in te gane also wijt alse de duere van der hallen beneden es, ende eenen ganc maken ende eewelijc op sine coste houden ter hallen boven in te gane also wijt ende also gheruime alse de duere. Beede te goeder lucht ende ten ghemeene pourfite sonder vogdie te hebbene in de dueren no in de ganghe want sij bliven der hallen*⁴².

De clause in verband met de kosteloze toegang tot de lakenhalle vanaf de Hoogstraat bleef minstens tot 1797 van kracht. In dat jaar ontstond een geschil tussen de stad en de bewoner van Hoogstraat 5, Jean De Man, die zich tegen de afspraken in de trap naar de toegang van de bovenlakenhalle had toegeëigend. De lakenhandelaars die hun laken lieten meten in de lakenhalle liet hij een toegangsprijs per stuk laken betalen⁴³.

Ten tweede is het huis aan de Hoogstraat 7 het eerste perceel dat in 1363 wordt vermeld onder de 'oude cijzen', *de renten van der husen ende herven op de Hoeghe Poort toter Beverspoorten* (fig. 7). Het perceel is herkenbaar aan de cijns van 7 lb. 2 s. *par.* die aan de stad diende te worden betaald. Het voorkomen van dit perceel onder de 'oude cijzen' lijkt erop te wijzen dat de bouwgeschiedenis van het perceel voorafgaat aan de bouw van de lakenhalle (cf. *supra*). De Hoogstraat stond in 1363 nog bekend als *Hoogpoort*, wat zoveel betekent als de 'hoge stad'⁴⁴.

Een derde belangrijk element met betrekking tot het perceel aan de Hoogstraat 7 en het achterliggende bouwblok tussen Hoogstraat en Nederstraat is dat op het perceel aan de Hoogstraat 7 de hoogste stedelijke cijns van het bouwblok rust (7 lb. 2 s. *par.*). De verklaring hiervoor is te vinden in de opsplitsing van de percelen ten noorden van de lakenhalle, meestal met een voor- en een achterhuis. Deze opsplitsing heeft zich voltrokken bij alle percelen van het bouwblok,

behalve bij het perceel van Hoogstraat 7. Door de opsplitsing raakten ook de bijhorende cijzen opgesplitst. Het belangrijkste cijnsbedrag werd geheven op de oude kern, dit is de bebouwde zijde aan de Hoogpoort/Hoogstraat, het 'voorhuis'. Een kleiner bedrag bleef voorbehouden aan het 'achterhuis', het huis dat aan de zijde van de latere Nederstraat was opgericht.

De verdere conclusie die hieruit te maken valt is dat de Nederstraat in 1363 nog in volle ontwikkeling was, terwijl de Hoogpoort/Hoogstraat al bestond. Waarschijnlijk was de Nederstraat in 1363 nog niet aangelegd en werden de percelen die startten aan de Hoogpoort/Hoogstraat aan de zijde van de latere Nederstraat enkel afgebakend door een natuurlijke begrenzing (een beek?). De naam *Nederstraat* zou eveneens als tegenstelling tegenover de oudere *Hoogstraat* moeten worden gezien⁴⁵.

Dat met het achterhuis wel degelijk een huis aan de Nederstraat wordt aangeduid en geen aanbouw aan het gebouw aan de Hoogpoort/Hoogstraat, is duidelijk bij een confrontatie van de landcijnsboeken van 1363 en 1616. Bij wijze van voorbeeld: voor het perceel Hoogstraat 9, ten noorden van 7, wordt in het landcijnsboek van 1363 Clais Prets vermeld als bezitter van een huis met 4 lb. 17 s. 6 d. *par.* landcijns aan de stad. Clais is eveneens eigenaar van een 'achterhuis' op hetzelfde perceel, dat met 29 s. 3 d. *par.* landcijns aan de stad is belast⁴⁶. In 1616 vinden we dezelfde bedragen terug op verschillende folio's, respectievelijk onder de rubrieken Hoogstraat en Nederstraat⁴⁷.

Het proces van de opsplitsing van de percelen was in 1363 nog niet afgerond. In het cijnsboek van 1363 zijn de drie opeenvolgende stadia in de opsplitsing naast elkaar terug te vinden. In een eerste fase werd één perceel vanaf de Hoogpoort/Hoogstraat tot

⁴² SAO, Oud archief Oudenaarde., 1026 Renten nr. 105, f° 7r°.

⁴³ SAO, Oud archief Oudenaarde, 463 Frans Bestuur, 1555 *correspondances diverses du 1 janvier au 20 avril 1797*. Wanneer de toegang tot de benedenlakenhalle verdween is onduidelijk. De toegang tot de bovenlakenhalle vanuit de Hoogstraat werd in het begin van de 19de eeuw afgeschaft. In 1821 werd een nieuwe trap gebouwd op een andere plaats. Deze toegang werd gesloopt in 1989 (Bogaert *et al.* 1996, 81).

⁴⁴ Gysseling 1954, 19 en 49 en Hoebeke 1988, 111-112. Zoals in Gent is ook in Oudenaarde een oppositie tussen enerzijds 'burg' en anderzijds 'poort' vast te stellen (Van Loon 2000, 141-142).

⁴⁵ Dit ligt in het verlengde van wat reeds in 1988 door Hoebeke werd geopperd (cf. vorige noot). De Hoogpoort wordt vanaf het begin van de 15de eeuw meer en meer als Hoogstraat benoemd, Hoebeke 1968, 368, 470 en 547.

⁴⁶ SAO, Oud archief Oudenaarde, 1026 Renten nr. 105, f° 7v°.

⁴⁷ SAO, Oud archief Oudenaarde, 710 Landboek, nr. 1, deel I/A, f° 10v° (eigenaar van het huis aan de Hoogstraat 9: Laurens Valcke) en f° 169r° (eigenaar van het huis aan de Nederstraat 14: weduwe en erfgenamen Pieter Eeckman).

de latere Nederstraat door de stad in cijns uitgegeven. De bewoning situeerde zich aan de zijde van de Hoogpoort/Hoogstraat, de achterliggende ruimte was onbebouwd. In 1363 bevond het perceel aan de Hoogstraat 7 zich nog in deze eerste fase. In een tweede fase raakte het perceel opgedeeld en werd op het nieuwe perceel een woning opgericht aan de zijde van de Nederstraat. Meestal bleven de beide woonhuizen op de percelen in eerste instantie in handen van eenzelfde eigenaar. Een mooi voorbeeld hiervan in 1363 is het hoger besproken perceel aan de Hoogstraat 9. Een derde fase trad in wanneer het opgesplitste perceel in handen kwam van twee verschillende eigenaars. De noordelijke buur van Hoogstraat 9, Hoogstraat 11, was in 1363 al in deze derde fase aanbelaand.

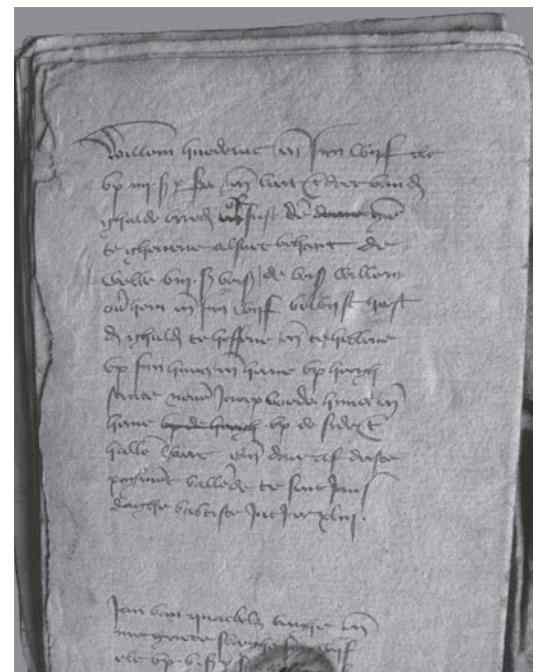
Het perceel aan de Hoogstraat 7 zal tussen 1408 en 1459 opgesplitst raken. In 1408 is Zeger Been eigenaar van één perceel met woning aan de Hoogstraat⁴⁸. In 1459 zijn de erfgenamen van Willem Huedevic eigenaars van de twee opgesplitste percelen, waarop nu zowel aan de zijde van de Hoogstraat als aan de zijde van de Nederstraat een woning is gebouwd⁴⁹. Wanneer het huis van de Nederstraat in handen kwam van een andere eigenaar dan die van het huis aan de Hoogstraat, is onduidelijk; de *terminus post quem* is 1474. Immers, dan worden beide huizen nog steeds vermeld in de nalatenschap van Pieter Huedevic⁵⁰.

2.4 RENTEBOEKEN VAN DE ONZE-LIEVE-VROUWEGILDE IN DE SINT-WALBURGAKERK EN VAN DE ARMEN VAN SINT-WALBURGA IN OUDENAARDE

De renteboeken van andere Oudenaardse instellingen leveren minder spectaculaire resultaten op dan het hoger besproken stedelijke landcijsboek, maar toch geven ze aanvullingen. Vooral van de Onze-Lieve-Vrouwegilde bleef het archief aan rekeningen en renteboeken goed bewaard. De Onze-

Lieve-Vrouwegilde was de belangrijkste en oudste broederschap in de Oudenaardse parochiekerk. Ze werd opgericht ten laatste in het begin van de 14de eeuw. De meest vooraanstaande personen in de parochie lieten zich inschrijven bij deze broederschap, die voor haar leden de duurste begrafenissen verzorgde⁵¹. In de rekening van 1443 van de Onze-Lieve-Vrouwegilde is de instelling opgetekend van de rente van 8 s. *par.*, met het huis aan de Hoogstraat 7 als onderpand⁵². Het zijn Willem Huedevic en zijn vrouw die deze rente op hun eigendom bezetten (fig. 8)⁵³. Via de 15de- en 16de-eeuwse rekeningen waarbij de inkomsten per renteplichtige zijn gedetailleerd, evenals renteboeken van dezelfde instelling, wordt het mogelijk de lijst van eigenaars en bewoners van het pand aan de Hoogstraat 7 te vervullen⁵⁴.

Het archief van de armen is minder goed bewaard gebleven. Van deze instelling werden slechts enkele 17de- en 18de-eeuwse

8 Willem Huedevic en zijn vrouw bezetten in 1443 een rente op het huis aan de Hoogstraat 7 ten voordele van de Onze-Lieve-Vrouwegilde in de Sint-Walburgakerk (WAO, O.-L.-V.-gilde, 38, rekening 1443, f°6v°).

Willem Huedevic and his wife held an interest on the house at Hoogstraat 7 in 1443, in favour of the guild of Our Lady (Onze-Lieve-Vrouwegilde) in the church of Saint Walburga.

⁴⁸ SAO, Oud archief Oudenaarde, 1148 Stadsrekeningen nr. 1, f° 27r°.

⁴⁹ WAO (kerkarchief Sint-Walburga Oudenaarde), Onze-Lieve-Vrouwegilde, 35, f° 3v°.

⁵⁰ SAO, Oud archief Oudenaarde, 877 Oppervoogden Z/3 nr. 8, f° 253v° staat van goed van Pieter Huevicx.

⁵¹ Ouvry 1982, 220-221 en Trio 1991, 131-133.

⁵² 1443 is dus het jaar waarin een derde eeuwigdurend 'afbetalingsbedrag' aan het perceel werd verbonden. Voordien waren enkel de stedelijke landcijs en mogelijk de rente aan de armen aan dit perceel verbonden.

⁵³ WAO, Onze-Lieve-Vrouwegilde, 38, rekening 1443, f° 6v°.

⁵⁴ WAO, Onze-Lieve-Vrouwegilde, 35 t.e.m. 40. In combinatie met de stadsrekeningen die ons informeren per cijnsplichtige vanaf 1457 (cf. *supra*).

renteboeken en rekeningen teruggevonden, die geen aanvullende informatie geven op het landcijsboek van de stad van 1616⁵⁵.

2.5 BIJKOMENDE ONDERZOEKSMOGELIJKHEDEN VIA ANDERE BRONNENREEKSEN

We kunnen stellen dat de gegevens uit het landcijsboek van 1616, aangevuld met de gegevens uit de stedelijke landcijsboeken (vooral deze van 1363 en 1408) en rekeningen vanaf 1457, en de renteboeken en rekeningen van de Onze-Lieve-Vrouwegilde voor de periode 1443-1616, een volledig beeld geven van de eigendomssituatie van het huis aan de Hoogstraat 7 van de late middeleeuwen tot het einde van het ancien régime (bijlage 1). De hierboven geschetste werkwijze met landcijzen en renten is ook toepasbaar op andere huizen in hetzelfde bouwblok en in de oude binnenstad. Niet alle huizen betaalden weliswaar steeds aan dezelfde instellingen en zij dienden ook niet allemaal aan drie instellingen betalingen te doen zoals Hoogstraat 7. Meestal echter rustten op de woningen in de binnenstad wel een of meerdere landcijzen en renten van de nog steeds zeer rijkelijk van middeleeuws archief voorziene Oudenaardse instellingen (stad, hospitaal (OCMW) en kerken). Buurhuis Hoogstraat 9 bijvoorbeeld, betaalde enkel een landcijs aan de stad, terwijl het huis op de hoek van de Hoogstraat en de Kruisstraat behalve de stedelijke landcijs ook nog erfelijke renten betaalde aan de armentafel van Sint-Walburga en de armentafel van Pamele.

Via de hierboven uiteengezette 'retrogressieve' methode aan de hand van cijzen en renten is het mogelijk een overzicht te geven van de opeenvolgende eigenaars en sommige gebruikers van de woning aan de Hoogstraat 7. Met dit overzicht is het echter mogelijk om nog verder te zoeken in andere archiefreeksen die boeiender informatie aanleveren in verband met de bouwgeschiedenis van het pand, de sociale status van de eigenaar-bewoner en de functies die in het huis werden uitgeoefend: staten van goed (cf. *infra*), registers van huisgelden⁵⁶, tellingen voor de belasting op de vuursteden⁵⁷, tellingen van handelaars⁵⁸, penningkohieren, enz⁵⁹.

Een van de bronnenreeksen die in principe zeer nuttige informatie kan leveren in verband met het huis, zijn indeling en de aankleding van de vertrekken, is de reeks

staten van goed die door Paul Van Butsele voor de periode tot 1600 bijzonder goed ontsloten is⁶⁰. In Oudenaarde is de reeks staten van goed bewaard vanaf de laatste decennia van de 14de eeuw. In totaal werden elf staten van goed van het huis aan de Hoogstraat 7 teruggevonden: zes uit de vijftiende eeuw, vier uit de zestiende eeuw en een uit de achttiende eeuw. De oudste staat van goed van het huis Hoogstraat 7 dateert uit 1409, de jongste uit 1771⁶¹. Inhoudelijk vertonen zij grote verschillen, maar meestal zijn ze niet uitvoerig wat betreft de indeling van de woning en de inboedel. Pas in de jongste staat van goed uit 1771 is de beschrijving van het huis uitvoeriger (bijlage 2). Op de gelijkvloerse verdieping bevond zich toen een keuken en was er een winkelruimte. Op de eerste verdieping was er een voorkamer en een andere kamer en op de tweede verdieping ('t *opperste*) bevond zich een opslagruimte waar onder meer kolen werden gestockeerd. In de traphal tussen de verdiepingen was nog een soort mansardekamer. Op de koer beneden bevond zich een *schoetel-huijs* en een waterput. Ook de kelder onder de woning wordt vermeld, hier stond ondermeer het bier gestapeld⁶². De staat van goed beschrijft zo hoe het huis dat is afgebeeld op het *plan-relief* van Oudenaarde uit 1746 er 25 jaar nadien binnenin uitzag. De oppervlakte ingenomen door de woning op het perceel is ook nog zichtbaar op het kadasterplan van 1821 (fig. 6).

⁵⁵ SAO, Oud archief Oudenaarde, 47 Armbestuur van Oudenaarde en 668 Kerk van Sinte Walburga 4838/16 en 4837/15 (renteboeken uit de 18ste eeuw).

⁵⁶ SAO, Oud archief Oudenaarde, 602/27 Huisgelden register 644/84 (1705-1713); 602/26 Huisgelden register 643/83 (1755-1766); 602/21 Huisgelden register (1787) gebruikt in De Rammelaere 1975; 605/66 Huizen register (1794), 605/66 Huizen register (1795): dit register vermeldt kelders.

⁵⁷ SAO, Oud archief Oudenaarde, 95/1 Beroerten (1540) kopie gebruikt in De Rammelaere 1967, Castelain 1972, 211 en Ouvry 1984, 151; 605/21 Huizen (1679) enkel Hoogstraat.

⁵⁸ SAO, Oud archief Oudenaarde, 605/5 Huizen (1651) gebruikt in De Rammelaere 1972.

⁵⁹ Stabel 1990-1991 (1572); SAO, Oud archief Oudenaarde, 605/11 en 13 (1640 en 1645).

⁶⁰ Van Butsele 1989-1995.

⁶¹ SAO, Oud archief Oudenaarde, 877 Oppervoogden: Z3 (registers) en Z3.1 (minuten); register 2, f° 146r°: 1409- Zeger Been; register 6, f° 142r°: 1448- Willem Huevic; register 7, f° 83r°: 1455- Jan Huevic; register 7, f° 191r°: 1459- Ghilain Huevic; register 8, f° 253v°: 1474- Pieter Huevic; register 8, f° 281r°: 1475- weduwe van Willem Huevic; register 13, f° 60v°: 1513 Raes Cauwelins; minuut 41, 1552_05_21 en register 21, f° 164r°-v°: 1552- Adriaen De Rantere; minuut 105, 1583_03_23 en register 32, f° 162r°: 1583- Jacob Vanden Baerre; minuut 121 1593_09_01 en register 34, f° 215r°: 1593- Anna van Hesdijn; minuut 787 1771_11_12: Anne Catharine de Lehouzez.

⁶² SAO, Oud archief Oudenaarde, 877 Oppervoogden: Z3.1 (minuten) 787, 1771_11_12: Anne Catharine de Lehouzez.

2.6 EEN HANDELAARSWONING

De oudst gekende eigenaar en vermoedelijk ook bewoner van het pand aan de Hoogstraat 7 is Roeland sBaremakers. Hij bezat het huis in 1363⁶³. Mogelijk is de naam van de persoon indicatief voor de plaats van herkomst of voor het beroep dat hij uitoefende⁶⁴. Een 'baremaker' of 'baardemaker' was een baardscheerder en/of een aderlater/heelmeester⁶⁵. Een andere mogelijkheid is dat de De Baremakers reeds in de 14de eeuw lakenhandelaars waren geworden die zich in de buurt van de nieuwe lakenhalle kwamen vestigen. Het is opvallend dat de familie De Baremaker in de omgeving lange tijd goed vertegenwoordigd was. Behalve de hoger genoemde Roeland woonde in 1363 Raas Walkin, de zwager van Roeland in Hoogstraat 5⁶⁶. In 1378 bezat Claus sBaermakers twee huizen onder de lakenhalle⁶⁷. In 1408 bezat Olivier De Baerdmakere het huis aan de Hoogstraat 1⁶⁸.

De oudste eigenaar en tevens bewoner van het huis aan de Hoogstraat 7 waarvan de beroepsactiviteit ondubbelzinnig gekend is, was Zeger Been, die het huis rond 1400 in zijn bezit hield. Zeger Been was een bemiddelde lakenproducent en -handelaar in het 14de-eeuwse Oudenaarde. Hij bezat naast het huis met erf in de Hoogstraat/Nederstraat (*cf. supra*) ook nog andere onroerende

goederen in Oudenaarde: twee huizen en een onbebouwd perceel in de Burg, een huis in de Nieuwstraat, een huis en ramen in de Wijngaardstraat. Daarnaast hield hij ook nog een derde van een huis in Anzegem in zijn bezit⁶⁹. Zeger was meerdere keren *ongelder*⁷⁰ van de stad Oudenaarde en werd in 1407 in opdracht van het stadsbestuur naar Brugge gestuurd voor de aankoop van laken voor de schepenen. Hij overleed in 1409⁷¹. Van daaropvolgende bewoners is de beroepsgroep niet gekend.

Op het einde van de 16de eeuw wordt het huis opnieuw door een textielhandelaar bewoond. Jacques Vanderstraeten en zijn vrouw Anna van Hesdijn hadden toen in het huis aan de Hoogstraat 7 een winkel waar wollen lakens en kousen werden verkocht⁷². Ook in de daarop volgende decennia deed het huis dienst als winkel voor textiel en lakenhandel. Jan Vander Meersch was er lakenhandelaar in 1651⁷³. Martijn Van Quickelberghe kende er benarde tijden als uitbater van een stoffenwinkel rond 1685 (*cf. infra*). Waarschijnlijk gaf Jan Vander Meersch of Martijn Van Quickelberghe aan het huis de naam Sint-Jacob⁷⁴. Deze naam bleef in voege van de tweede helft van de 17de eeuw tot het einde van de 18de eeuw. Het is onduidelijk of deze naam in de sfeer van de contrareformatie werd gegeven of dat er een verband bestaat met de uitgeoefende (textiel)handelsactiviteit. Met zekerheid kan worden gesteld dat vanaf de eerste helft van de 15de eeuw tot het einde van de 17de eeuw textielhandelaars actief waren in het huis aan de Hoogstraat 7. Mogelijk was dit ook voordien en nadien het geval. Uit het bovenstaande blijkt dat de activiteit vaak samenhang met de nabijheid van de lakenhalle.

Vanaf de jaren 1730 tot 1790 was Joannes Husson, zoon van François, in het huis actief als handelaar in beddengoed. Hij verkocht *katoenen sitsen, nedeldoecken, pluïjmen bedden, tijcken pluïjmen ende wollen saergen*. Deze winkelier was familie van de bekende Oudenaardse zilversmedenfamilie Husson⁷⁵. Later, in de 19de eeuw, was het huis achtereenvolgens een schoenwinkel (Jean Claus vanaf 1795), een herberg (Benoît De Roose vanaf 1811) en de winkel van een zadelmaker (Huis Dhondt-De Roose vanaf 1869)⁷⁶. In de 19de eeuw had ook de lakenhalle haar functie grotendeels verloren en werd ze vanaf de jaren 1820 deels heringericht als stadsschouwburg⁷⁷.

⁶³ SAO, Oud archief Oudenaarde, 1026 Renten, 105, f° 7v°.

⁶⁴ Vergelijk Vandecandelaere & Vannieuwenhuyze 2006, 23 e.v.

⁶⁵ Debrabandere 1993, 87.

⁶⁶ SAO, Oud archief Oudenaarde, 1026 Renten, 105, f° 7r°.

⁶⁷ SAO, Oud archief Oudenaarde, 877 Oppervoogden: Z3 (register) 1, f° 3r°.

⁶⁸ SAO, Oud archief Oudenaarde, 1148 Stadsrekeningen 1, f° 27r°.

⁶⁹ SAO, Oud archief Oudenaarde, 877 Oppervoogden: Z3 register 2, f° 146r°: 1409-Zeger Been.

⁷⁰ Een *ongelder* is een ontvanger van een stedelijke belasting. De inningen van de accijnzen en diverse belastingen op levensmiddelen werden in de late middeleeuwen door een stad vaak voor een bepaalde periode aan de meest biedende verkocht (Verwijs & Verdam 1903, "ongelt").

⁷¹ Van Hoecke 2002, 180-183.

⁷² SAO, Oud archief Oudenaarde, 877 Oppervoogden: Z3 (register) 34, f° 215r°: 1593-Anna van Hesdijn.

⁷³ SAO, Oud archief Oudenaarde, 605/5 Huizen (1651).

⁷⁴ Oudste vermelding van het huis als "Sint-Jacob" in een verkoopsakte uit 1679: SAO, Oud archief Oudenaarde, 26. register 92, f° 79v°-80r° en 27. minuten nr. 32: 1679_03_04. Er is zeker geen verband met een gelijknamige broederschap of gilde.

⁷⁵ Met zekerheid is geweten dat Marie Jeanne Husson (zus van Joannes Husson? en vrouw van Philippe Van Den Hende) als zilversmid actief was (Vandermeersch-Lantmeeters 1994, 96 en 100). Een van haar zonen, Amand Van Den Hende, was eveneens zilversmid en werd eigenaar van het huis aan de Hoogstraat na het overlijden van Joannes Husson in 1793 (SAO, Oud archief Oudenaarde, 27. minuten nr. 71: 1794_04_02). Een broer van Joannes Husson, François Ignatius Husson overleed in het hospitaal van Duinkerke op 19-03-1783 op 45-jarige leeftijd, ook hij stond als zilversmid bekend (Caillau 1986, 391).

⁷⁶ SAO, Oud archief Oudenaarde 1364/10 bevolkingstelling (1795); SAO, Bevolkingsboek Oudenaarde (1811), MF (Gent, Archief van het Ministerie van Financiën), kadaster Oudenaarde, 212, art. 295 (1869).

⁷⁷ SAO, Notulen van de Oudenaardse gemeenteraad, 19 augustus 1820, f° 16r°-v°.

In de 20ste eeuw kende het huis diverse commerciële functies (fig. 5: café Staute in de jaren 1930). In de jaren 1960 was het de woning van Jules Ronsse, de stadsgids op het stadhuis⁷⁸. In de jaren 1980 werd er naar aanleiding van de start van de archeologische opgravingen in Ename een archeologisch museum ondergebracht⁷⁹.

2.7 SUCCESVERHALEN EN EEN FAILLISSEMENT

In de 14de en 15de eeuw leefden in het huis aan de Hoogstraat 7 handelaars die tot de meer welgestelde middenklasse van de stadsbevolking behoorden⁸⁰. Zowel Roeland sBaremakers (ca. 1363), Zeger Been (ca. 1406), als Willem Huedevic en zijn erfgenamen (ca. 1440-1480) behoorden tot deze hogere stedelijke middenklasse. Verschillende elementen in hun sociaaleconomische gedrag wijzen hierop. Zo bezetten Willem Huedevic en zijn vrouw in 1443 niet toevallig een rente ten voordele van de meest prestigieuze broederschap van de parochie, de Onze-Lieve-Vrouwegilde in de Sint-Walburgakerk. Ze lieten zich hiermee opmerken als meest vooraanstaande burgers in hun parochie. Ook het bezit aan onroerende goederen typeert deze bezittende klasse. Ze bezaten zonder uitzondering meerdere onroerende goederen in de binnenstad. Het bezit van de familie sBaremakers en Been werd eerder besproken. De familie Huedevic bezat naast het huis in de Hoogstraat en de nieuwe woning aan de zijde van de Nederstraat ook twee huizen in de Nederstraat en twee huizen in Tussenmuren. Daarnaast bezat de familie enkele renten en grondbezit buiten Oudenaarde, in het land van Nevele. De familie Huedevic verhuurde de woning aan de Hoogstraat 7 als een van haar opbrengsteigendommen. Het is typerend voor deze hogere middenklasse, net onder de toplaag van het stedelijke patriciaat, dat zij zich naar andere beleggingsvormen richtte dan de toplaag. De aandacht van de hogere middenklasse ging vooral uit naar binnenstedelijke immobielen terwijl de stedelijke elite prestige haalde uit haar buitenstedse grondbezit⁸¹. Het is ook opmerkelijk dat de hogere stedelijke middenklasse zich in de buurt van de stedelijke elite vestigde. De Hoogstraat was een van de duurste straten in de stad (alvast in de 15de en 16de eeuw). Het feit dat deze middenklasse zich in het centrum van de stad kon vestigen betekent anderzijds ook

dat er toch een zekere sociaaleconomische differentiatie in de stadskern voorkwam. Het was niet enkel het stedelijke patriciaat dat zich hier een woning kon veroorloven⁸².

Doorheen de geschiedenis van het huis waren er ook minder fortuinlijke eigenaars en bewoners. De eerder genoemde Martijn Van Quickelberghe baatte in het huis vanaf 1679 een winkel in luxueuze stoffen uit (cf. *supra*). De winkelwaar bestond onder andere uit Limburgs laken, zijde, Antwerps *barracan*⁸³, katoen en Engels laken. De leveranciers waren afkomstig uit Rijsel, Gent, Antwerpen en Verviers. Mogelijk voorzag hij dat de vraag naar deze producten zou stijgen aangezien Oudenaarde tussen 1667 en 1678, onder het Franse bestuur van Lodewijk XIV, een periode van economische opleving kende. Na het verdrag van Nijmegen (1678) werd Oudenaarde echter opnieuw Spaans, wat in 1684 op een desastreuze Franse beschieting zou uitlopen. Na het bombardement kwam een uittocht van kapitaal uit de stad op gang. In 1684 verhuisden onder anderen vijf Oudenaardse *tapissiers* naar Gent⁸⁴. Uit een inbeslagname van het huis blijkt dat Martijn Van Quickelberghe in deze omstandigheden in 1685-1686 nagenoeg failliet ging⁸⁵.

2.8 HET GEBRUIK VAN DE KELDER

Binnen het historisch huizenonderzoek heeft het onderzoek naar kelders proportioneel steeds meer aandacht gekregen, vaak

⁷⁸ SAO, Modern archief Oudenaarde, bevolkingsboek Oudenaarde 1961-1970, boek 1, f° 80r° en De Meulemeester 1979.

⁷⁹ *Verslagen over het bestuur en de toestand van Oudenaarde (art. 70 van de gemeentewet) voor de jaren 1983-1986* (exemplaar bewaard in SAO, leeszaal) en SAO, Fototheek, OUD5.

⁸⁰ Zie ook Stabel 1995, 47-48.

⁸¹ Zie Scheerlinck 1986 i.v.m. de link tussen sociaaleconomische positie en het immobielbezit in het 15de-eeuwse Oudenaarde.

⁸² In deze optiek bevestigt dit de resultaten van Tim Bisschops en de kritische kanttekeningen die deze auteur maakt bij het concept van de Amerikaanse socioloog Gideon Sjoberg. Sjoberg stelde ondermeer dat een pre-industriële stad concentrisch georganiseerd was met een dominante stadskern waar de elite verblijft en haar macht uitoefent, met daarrond wijken met een gemengde woon- en werkfunctie waarvan de sociale status recht evenredig met de afstand tot het centrum afneemt. Men krijgt zo een concentrisch patroon van welvaartspreiding (Sjoberg 1960, 97-98; Stabel 1989, 17 en Bisschops 2006, vooral 121 en 174-185).

⁸³ *Barracan*: 'noordelijke' (*nordique*) benaming voor textiel waarvan de wol per draad wordt geveerd, vóór het kammen. De scheringdraad is dikker dan de inslagdraad (Hardouin-Fugier et al. 1994, 79).

⁸⁴ Zie Vanwelden 2006, 239 e.v. en Augustyn 1980, 356: "*Récit de l'embrasement et destruction ... causé par la dernière bombarderie (des Français) ... pendant les 23, 24 et 25 de mars 1684*".

⁸⁵ SAO, Oud archief Oudenaarde, 514 Goederen, in beslag genomen, 86, schuldeisers op 24 september 1684, 23 november 1684, 28 mei 1685, 22 februari 1686 en verkopen op 16 september 1684, 7 oktober 1684 en 27 oktober 1684 (SAO, Oud archief Oudenaarde, 27. Akten en Kontrakten (minuten), 34).

omdat de kelder het enige overblijvende element is dat tot de oudste bouwphase van het huis opklimt. Het gebruik van de kelders, de relatie met de bovenliggende woning en de interpretatie van de aanwezigheid van nissen, waterputten en haarden in kelders, zijn vaak terugkerende thema's⁸⁶. Historisch bronnenonderzoek kan aanvullende instrumenten aanreiken voor de interpretatie van het gebruik van kelders.

Voor de casus Hoogstraat 7 is er een eerste schriftelijk spoor van de aanwezigheid van een kelder in 1572. De kelder werd op dat ogenblik door de eigenaar/bewoner van het huis, Jacob Vanden Baerre, verhuurd aan een andere persoon: Pieter C(r)ombeen⁸⁷. Uit een haardtelling uit 1540 blijkt dat er toen drie haarden in het huis aanwezig waren⁸⁸. De combinatie van de kelderhuur en het hoge aantal haarden in het huis wijst op een hoge welstand van de bewoner en/of een vorm van cohabitatie. Volgens De Rammelaere werd in 1572 30% van de huizen in Oudenaarde bewoond door meer dan één gezin⁸⁹. Voor de woning aan de Hoogstraat 7 kan deze interpretatie bijgetreden worden. Het is aannemelijk, ook gezien het hoge bevolkingscijfer (ongeveer 8400 inwoners) dat nooit opnieuw werd geëvenaard⁹⁰, dat de kelder aan de Hoogstraat 7 in het derde kwart van de 16de eeuw voor bewoning werd gebruikt.

Na de godsdienstoorlogen liep het bevolkingscijfer te Oudenaarde sterk terug, mogelijk tot de helft van het 16de-eeuwse maximum. Hiermee verdween ook de woningnood⁹¹. In de 17de eeuw was de kelder opnieuw (?) een onderdeel van het huis geworden dat werd gebruikt door de bewoner van het bovenhuis. In 1679 wordt de kelder en het *brauwketelken inden selven kelder* expliciet vermeld in een eigendomsoverdracht⁹². Het bier dat in de

kelder werd gebrouwen, was waarschijnlijk enkel voor de eigen consumptie van de bewoners bestemd en mocht niet in een herberg worden verkocht. Het ging waarschijnlijk om een zogenaamde *borgers brauwerij*⁹³.

Ook in de 18de eeuw bleef de kelder een opslagplaats bij het huis. Pas in de beginjaren van de 19de eeuw zijn er opnieuw aanwijzingen voor het opdelen van de woning in twee wooneenheden, een kelder en een bovenhuis. Niet toevallig is ook deze periode gekenmerkt door een opmerkelijke demografische groei. Het aantal inwoners in Oudenaarde steeg tussen 1795 en 1806 van 3794 naar 4935⁹⁴. De eigenaar bewoonde in de 19de eeuw het huis en de kelder werd verhuurd aan loonwerkers en leden van het stedelijke proletariaat. De vaak kroostrijke gezinnen moeten erbarmelijke woonomstandigheden gekend hebben. Ook het grote verloop van de huurders is opmerkelijk. Als voorbeeld kan het gezin Bombeke vermeld worden, dat rond 1835 in de kelder van het huis aan de Hoogstraat 7 woonde. Ignace Bombeke woonde er met zijn vrouw en vijf kinderen. Vier kinderen overleden tussen maart 1835 en juli 1838. In 1842 vertrokken de ouders en hun enige overlevende jongste zoon (° 6 februari 1838), op zoek naar een betere toekomst, richting Gent⁹⁵.

2.9 STADSEIGENDOM

Vanaf 1894 tot 2007 was de stad Oudenaarde eigenaar van het huis aan de Hoogstraat 7. De belangstelling van de stad voor deze woning was het resultaat van de 19de-eeuwse opvatting van het historiserend restaureren van monumenten. Naar aanleiding van noodzakelijke restauraties aan het stadhuis die verband hielden met de toestand van de Volkszaal en de stabiliteit van de belforttoren, werd aan architect Joris Helleputte (1852-1922) gevraagd een 'masterplan' op te maken voor de volledige restauratie van het stadhuis en de lakenhalle⁹⁶.

Helleputte startte met een gedetailleerde studie van de bestaande gebouwen, waarbij hij onder meer de gelijkvloerse toegang tot de lakenhalle ter hoogte van Hoogstraat 5 herontdekte (fig. 9)⁹⁷. In de geest van de 19de-eeuwse historiserende monumentenzorg pleitte Helleputte vervolgens voor het vrijmaken van het stadhuis en de lakenhalle van alle omringende bebouwing. Zijn plan

⁸⁶ Zie bijvoorbeeld Laleman & Raveschot 1991; Debonne 2005, 48-50 en Lehouck 2002, o.a. 13.

⁸⁷ Stabel 1990, 20-21.

⁸⁸ SAO, Oud archief Oudenaarde, 95/1 Beroerten (1540): "Adriaen De Rantere III".

⁸⁹ De Rammelaere 1967, 84.

⁹⁰ Demuytere 1987, 286.

⁹¹ *Ibid.*

⁹² SAO, Oud archief Oudenaarde, 27. Akten en Kontrakten (minuten), 32: 1679_03_04.

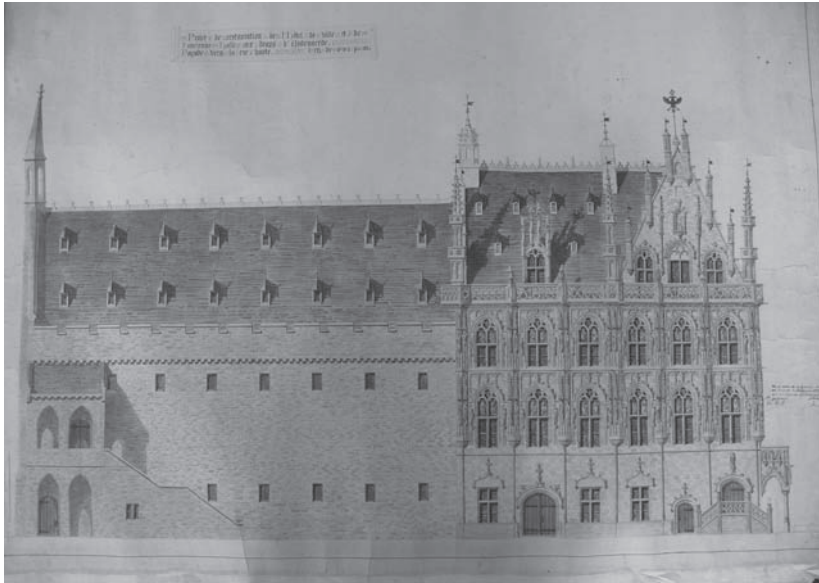
⁹³ In verband met de soorten brouwerijen in Oudenaarde, zie SAO, Oud archief Oudenaarde, 843 xxxiii Nering van Sint Walburga, nr. 23: enquête in verband met het bierbrouwen uit 1788. De enquête is evenwel zonder verwijzing naar individuele huizen met een brouwerij.

⁹⁴ Demuytere 1987, 284.

⁹⁵ SAO, Modern archief Oudenaarde, Bevolkingsboek Oudenaarde 1835.

⁹⁶ Devos 1982, 731-734; De Maeyer & Van Molle 1998, 48-51 en 64-66 en Maes 1998, 237.

⁹⁷ SAO, VKP, 48.

9 *Het restauratieplan met de vrijmaking van het stadhuis en de lakenhalle door architect Joris Helleputte (zijde Hoogstraat) (SAO, VKP, 48).*

The design for the restoration clearing the city hall and the cloth hall by architect Joris Helleputte (side Hoogstraat).

vond gehoor bij de toenmalige burgemeester Paul Raepsaet. In opdracht van het stadsbestuur werden in 1892 schattingsverslagen opgemaakt met de waardes van de belendende huizen. In 1894 kreeg de stad de gelegenheid om de woning aan de Hoogstraat 7 te kopen. De eigenares-bewoonster was 92 jaar oud en wenste de woning onderhands te verkopen. Na een spoedprocedure ging de stad op dit voorstel in, met het oog op de geplande spoedige sloop van het gebouw⁹⁸.

De stad Oudenaarde sloopte het pand aan de Hoogstraat 7 uiteindelijk toch niet. Niet alle eigenaars van de belendende panden van de lakenhalle droegen immers even gemakkelijk hun eigendom over aan de stad, waardoor het oorspronkelijke sloTINGSplan niet integraal kon worden uitgevoerd. Ook ontstonden er nieuwe opvattingen over monumentenzorg en eisten andere thema's (zoals de aanleg van een waternet omstreeks 1900) de beperkte financiële middelen op⁹⁹. Van het oorspronkelijke totaalplan van Helleputte werd uiteindelijk vanaf 1898 enkel de restauratie van het stadhuis uitgevoerd, door architect Pierre Langerock (1859-1923). Sinds 1894 is het huis aan de Hoogstraat 7 steeds eigendom van de stad Oudenaarde gebleven.

3 Bouwhistorisch onderzoek

3.1 BESCHRIJVING VAN HET HUIS

Hoogstraat 7 (fig. 2, 10, 11 en 12) is het eerste huis aan de oostkant van de Hoog-

straat dat niet tegen de westmuur van de lakenhalle is aangebouwd. Wel raakt de zuidelijke langsmuur gedeeltelijk de noordmuur van de lakenhalle. Aan de straatzijde toont Hoogstraat 7 een wit bepleisterde lijstgevel van drie traveeën breed en drie bouwlagen hoog, aan de erfzijde een puntgevel in baksteen. Het huis is volledig onderkelderd. Het wordt overdekt door een zadeldak, afgeschuind aan de straatzijde.

3.1.1 Kelder

De kelder van het huis is een rechthoekige ruimte van 13,80 bij 4,72 m en beslaat, anders dan de bovengrondse bebouwing, de volledige diepte van het perceel (fig. 13 en 14). De overdekking is een graatgewelf op consoles in het westen en een tongewelf in het oosten. Daartussen overspant een gordelboog de kelder in de breedte. Trappen bevinden zich in de noordwestelijke hoek naar de straat en tegen de zuidelijke keldermuur naar de gelijkvloerse verdieping van het huis. Een recente muur verbergt de noordelijke keldermuur.

Doornikse kalksteen werd gebruikt voor de zuidmuur, de noordmuur zoals die nog zichtbaar is ten oosten van de gordelboog en de gordelboog zelf (fig. 11 en 12). De zuid- en noordmuur zijn in een onregelma-

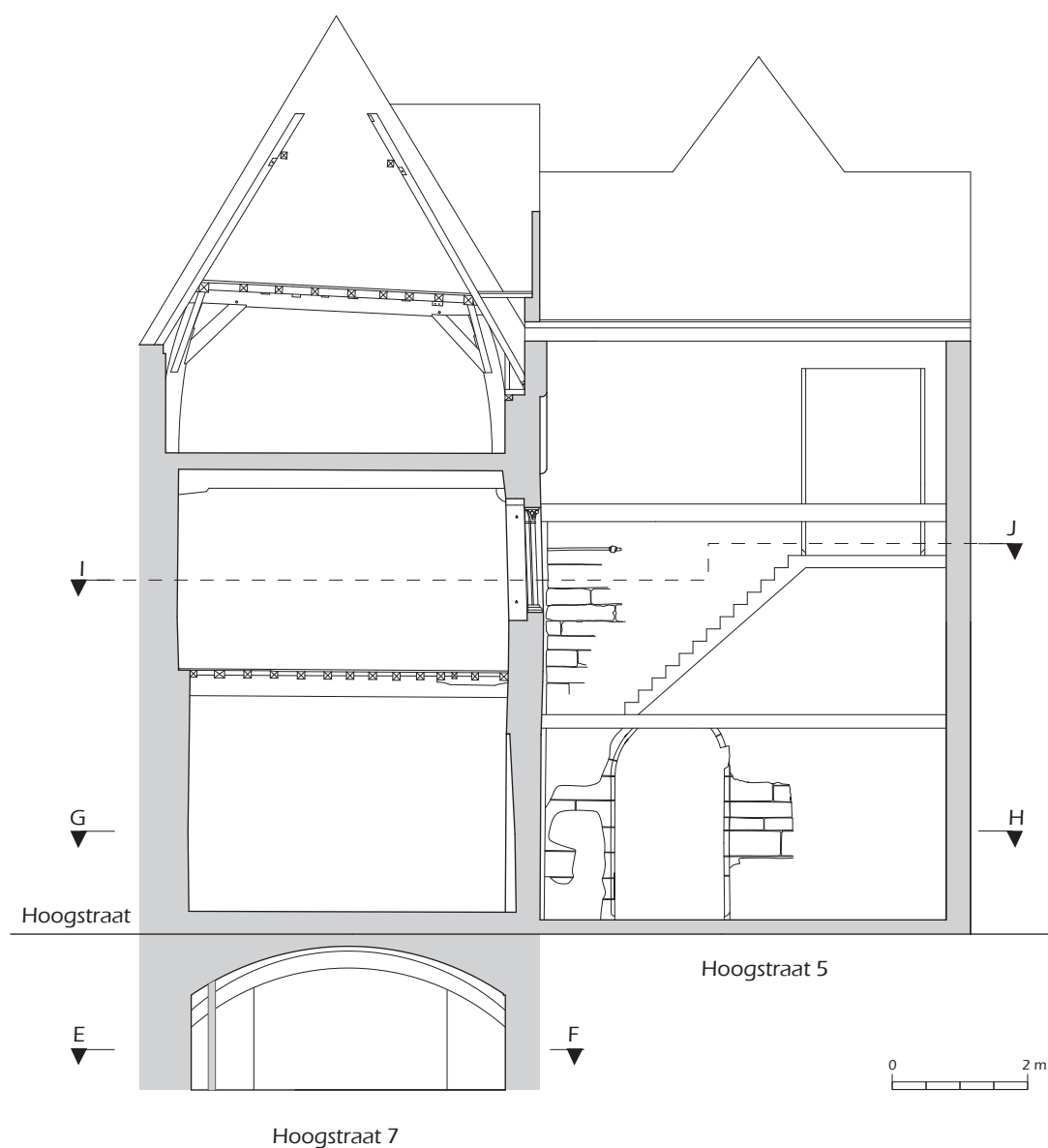
⁹⁸ Maes 1998, 237-242 en SAO, Oud archief Oudenaarde, 1139 Stadhuis, nr. 50.

⁹⁹ Raepsaet 1909, 193-194.

tig verband van breuksteen gebouwd, de gordelboog in rechthoekige blokken (26-27 x ... x 7-10 cm)¹⁰⁰. In baksteen gesteld zijn het oostelijke tongewelf (... x 12,5 x 6 cm), het metselwerk dat volgt op de verspringing van de noordelijke en zuidelijke keldermuur in het oosten en de oostmuur van de kel-

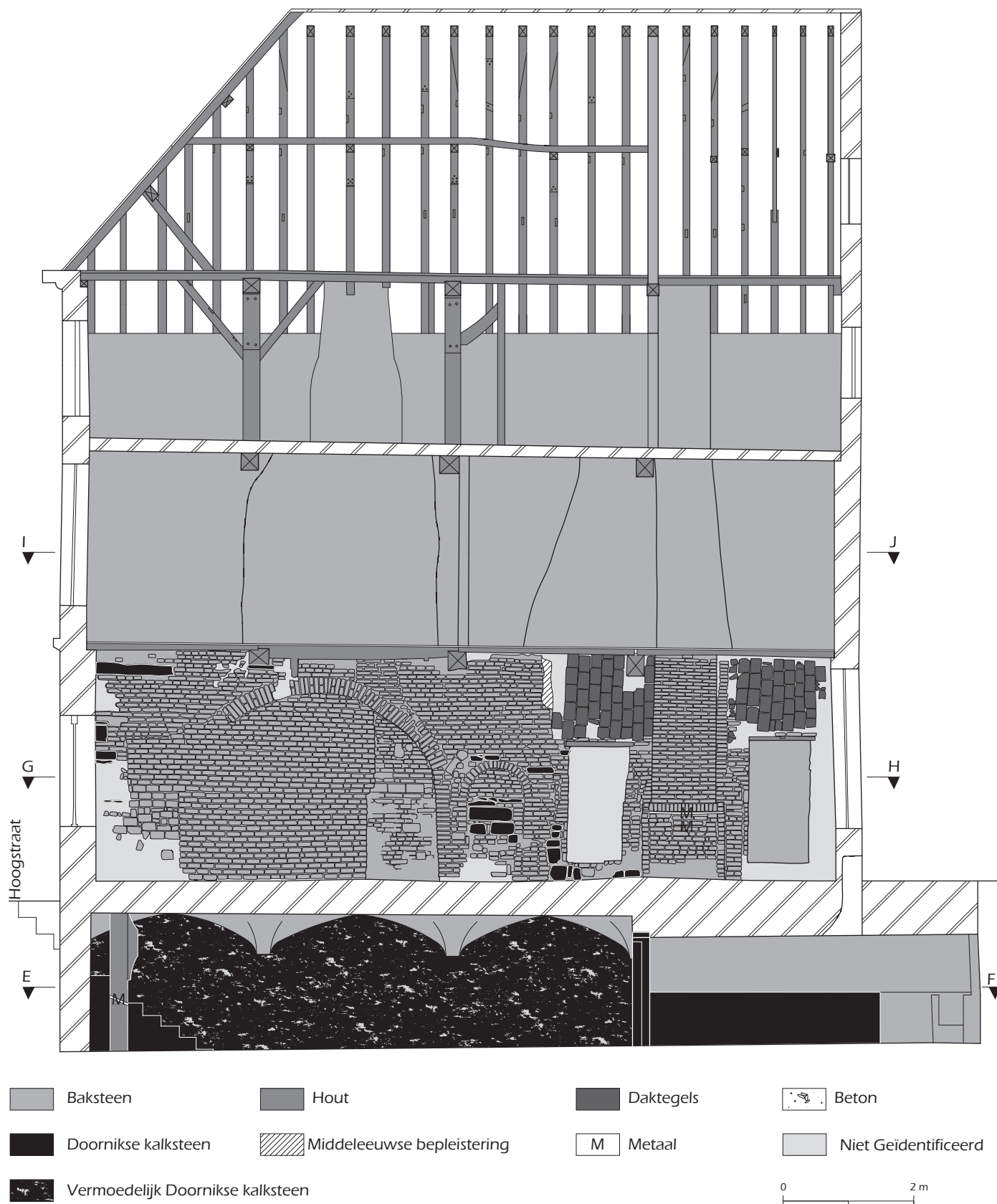
der (formaat 22 x ... x 5 cm). De onderste treden van de trappen zijn massieve blokken Doornikse kalksteen, de overige treden zijn in beton. Een verzonken trede van de straattrap duidt op een verhoging van de keldervloer. Aan de straattrap is een houten stijl verankerd.

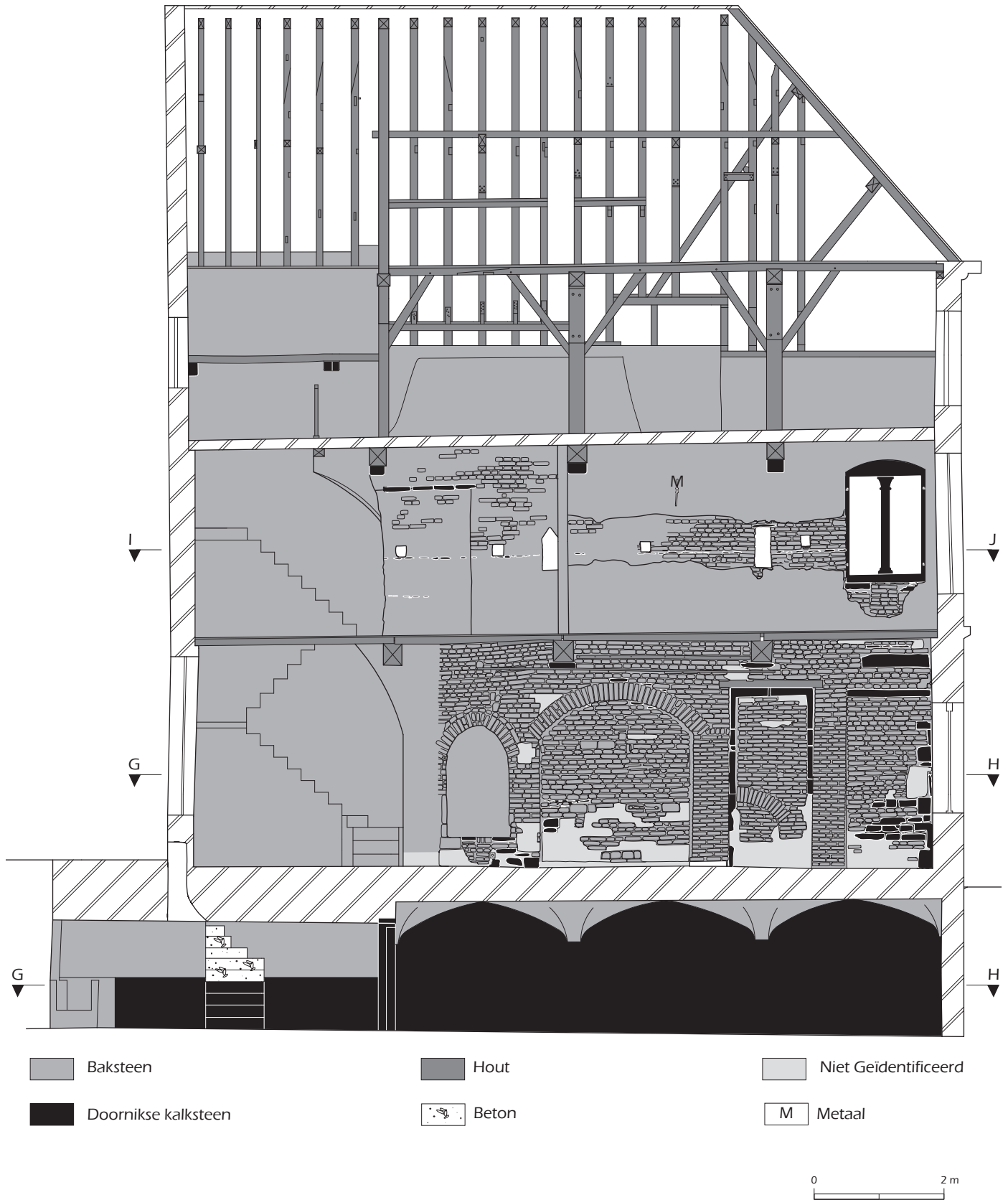
¹⁰⁰ Lengtes, breedtes of hoogtes van blokken natuursteen of baksteen die niet konden gemeten worden, bijvoorbeeld wegens een plaatsing in een tongewelf, worden aangeduid met '...'.

10 Dwarsdoorsnede A-B van Hoogstraat 7 met aangrenzende delen van de lakenhalle in Hoogstraat 5.

Cross section A-B of Hoogstraat 7 with adjoining sections of the cloth hall in Hoogstraat 5.

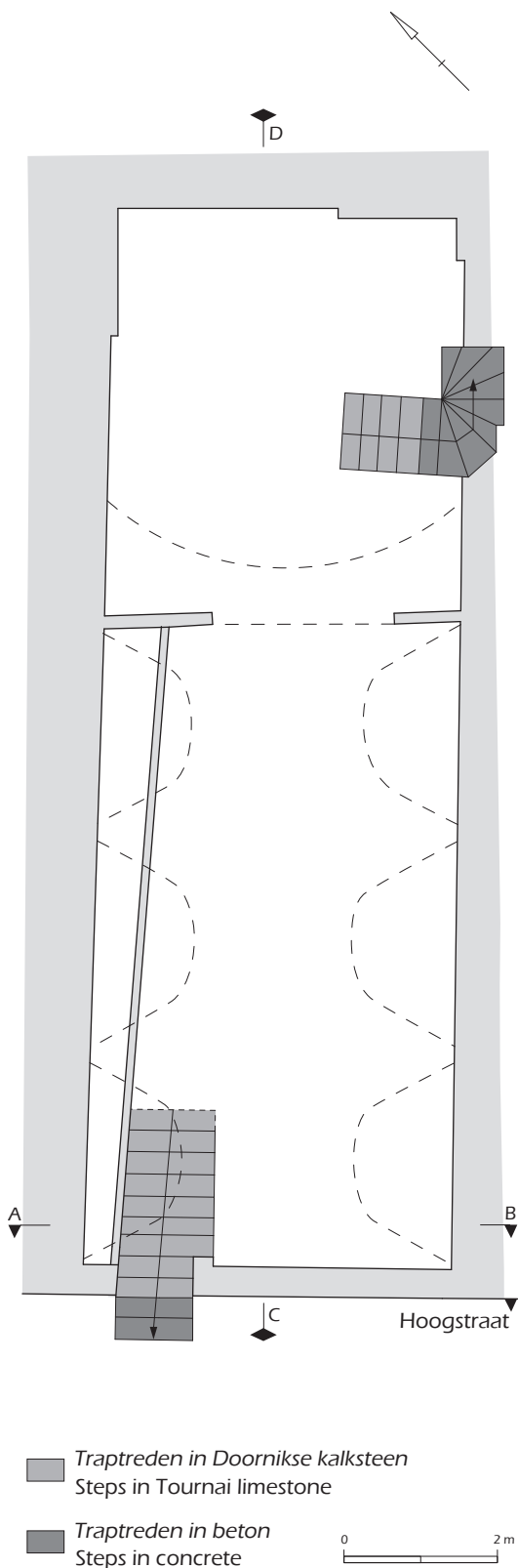

11 Lengtedoorsnede C-D van Hoogstraat 7, gezien naar het noorden, met aanduiding van de bouwmaterialen.
Longitudinal section C-D of Hoogstraat 7, seen to the north, with indication of the building materials.

12 Lengtedoorsnede C-D van Hoogstraat 7, gezien naar het zuiden, met aanduiding van de bouwmaterialen.
Longitudinal section C-D of Hoogstraat 7, seen to the south, with indication of the building materials.

13 Plattegrond E-F van de kelder van Hoogstraat 7.
Plan E-F of the basement of Hoogstraat 7.

14 De kelder van Hoogstraat 7 gezien naar het oosten. Toestand juli 2006.
The cellar of Hoogstraat 7 seen to the east. Situation as of July 2006.

3.1.2 Gelijkvloerse verdieping

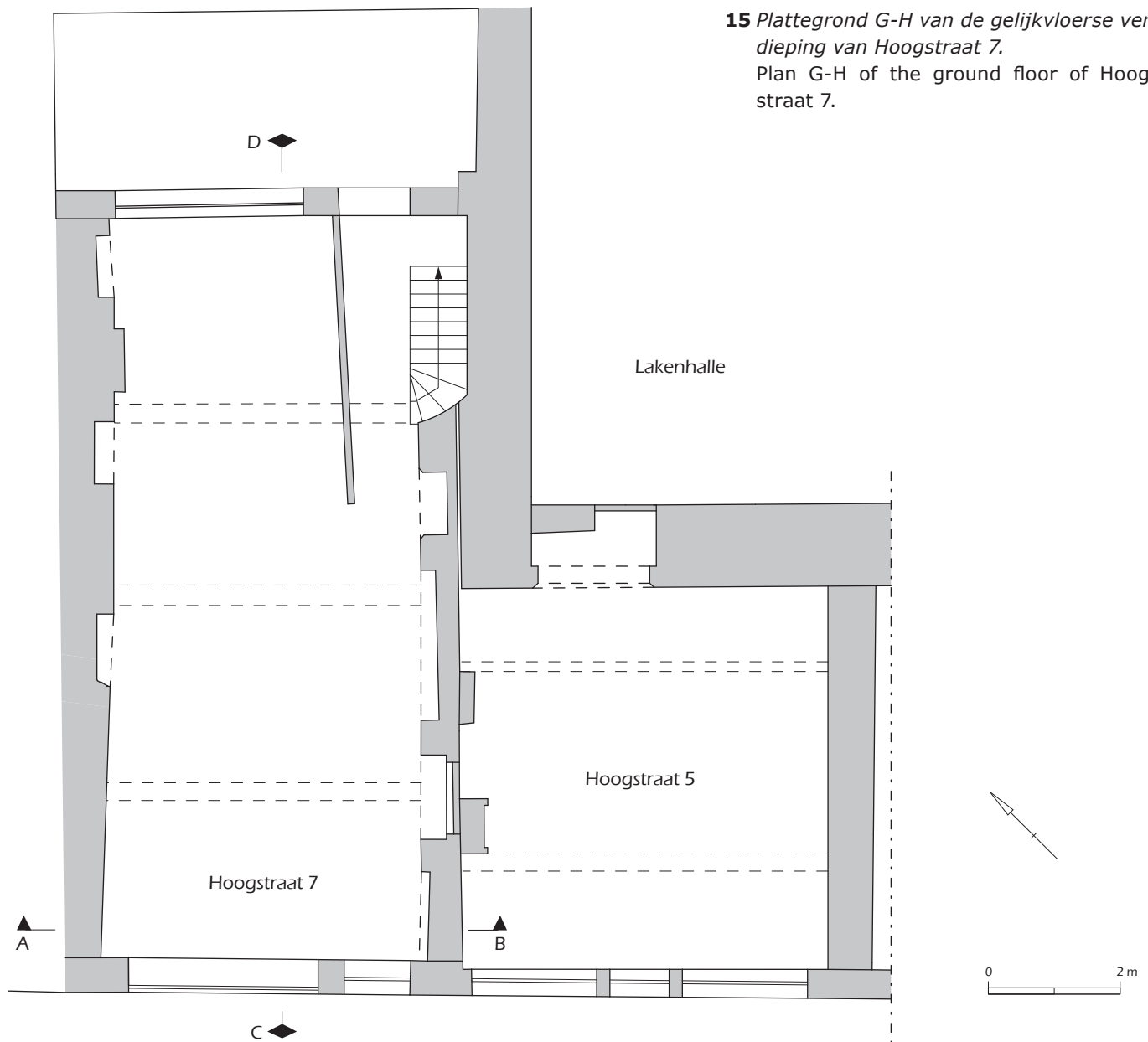
De muren van de gelijkvloerse verdieping (11,28 bij 4,81 m) (fig. 15) zijn thans ontdaan van hun afwerkingslagen. Zichtbaar van west naar oost in de noordmuur (fig. 16) zijn een deels opgevulde spaarboog, een in de muur ingewerkte rondboog en een gedichte stookplaats met rookkanaal, geflankeerd door nog twee haarden. In de zuidmuur (fig. 17) bevinden zich van west naar oost een insprong, een gedichte doorgang, een spaarboog zoals deze aan de overzijde en een spitsboognis. De drie moerbalken zijn ingewerkt in het metselwerk van de zuid- en noordmuur. Aan de noordkant kregen de moerbalken een balksleutel mee. Voor de aanleg van het huidige trapgat werd op alle verdiepingen een deel van de zuidmuur verwijderd. Mogelijk werd daarbij ook de aangrenzende noordmuur van de lakenhalle beschadigd.

De langsmuren van de gelijkvloerse verdieping zijn gebouwd in baksteen (fig. 11 en 12). In de zuidmuur bestaat het metselwerk uit bakstenen¹⁰¹ van het formaat 26-26,5-27 x 12-13 x 6 cm. Boven de spitsboognis is er een opvallende verzakking van het metselwerk in kleinere bakstenen (24 x 11 x 6 cm). Het metselverband is onregelmatig, met vooral koppen en weinig strekken. In de zuidmuur zijn verstoringen van het baksteenmetselwerk zichtbaar rondom en

¹⁰¹ De kleur van deze bakstenen neigt doorgaans naar kleur S2050-Y70R (Universal Color System).

15 *Plattegrond G-H van de gelijkvloerse verdieping van Hoogstraat 7.*

Plan G-H of the ground floor of Hoogstraat 7.

16 *De noordmuur van Hoogstraat 7 op de gelijkvloerse verdieping. Toestand juli 2006.*

The northern wall of Hoogstraat 7 on the ground floor. Situation as of July 2006.

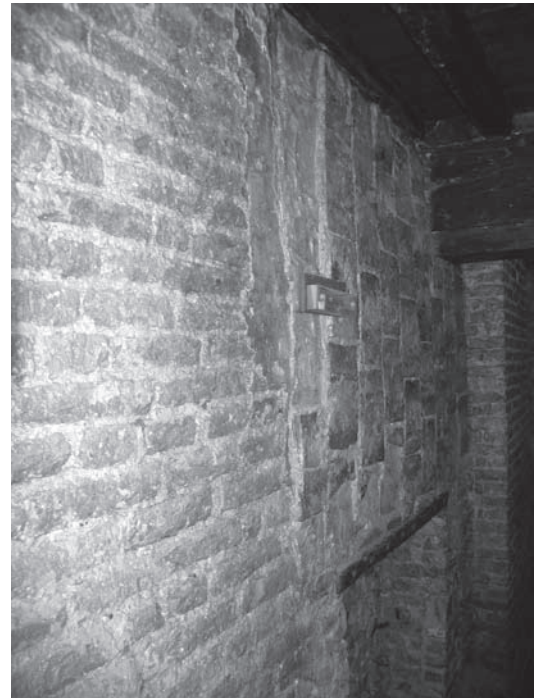

17 De zuidmuur van Hoogstraat 7 op de gelijkvloerse verdieping. Toestand juli 2006.
The southern wall of Hoogstraat 7 on the ground floor. Situation as of July 2006.

18 Hengselduim in de rechterbovenhoek van de gedichte doorgang in de zuidmuur (gelijkvloerse verdieping).

Hook of a hinge above the closed-off passage in the southern wall.

19 Middeleeuws metselwerk in baksteen van de noordmuur (gelijkvloerse verdieping) met resten van de originele bepleistering onder de latere cementering met de hergebruikte daktegels. Toestand september 2006.

Medieval masonry in brick in the northern wall (ground floor) with remnants of the original plaster work under the later cementing with re-used roofing tiles. Situation as of September 2006.

bovenaan de spitsboognis. De halfpijlers naast de gedichte doorgang zijn grotendeels vernieuwd.

Bakstenen van het formaat 26 x 12 x 6 cm bevinden zich in de noordmuur boven de spaarboog, gaande van de voorgevel tot even voor de eerste haard. Daarnaast zijn in het metselwerk van de noordmuur nog zes ingrepen zichtbaar: de oostelijke stookplaats en het rookkanaal (baksteenformaat 22,5-23 x 10,5-11 x 5 cm), het metselwerk van en rondom de ingewerkte rondboog, een herwerking van het metselwerk boven de spaarboog (22-22,5 x ... x 5 cm), de twee haarden naast de stookplaats waarboven

hergebruikte daktegels (28,5 x 18-18,5 x ... cm) zijn aangebracht, de opvulling van de spaarboog in donkerrode tot paarse baksteen (19 x 9,5 x 6,5 cm) en de opvulling van de benedenhoek bij de voorgevel met steenslag. Linksboven de ingewerkte rondboog bevindt zich een helft van het driepasboogje van een verdwenen nis.

Verspreid werd ook Doornikse kalksteen verwerkt, als grote rechthoekige blokken tegen de voorgevel, voor de latei van de insprong en de omkadering van de gedichte doorgang in de zuidmuur en als breuksteen in de zuidelijke spaarboog. In de zuidmuur rusten de moerbalken op een blokje Door-

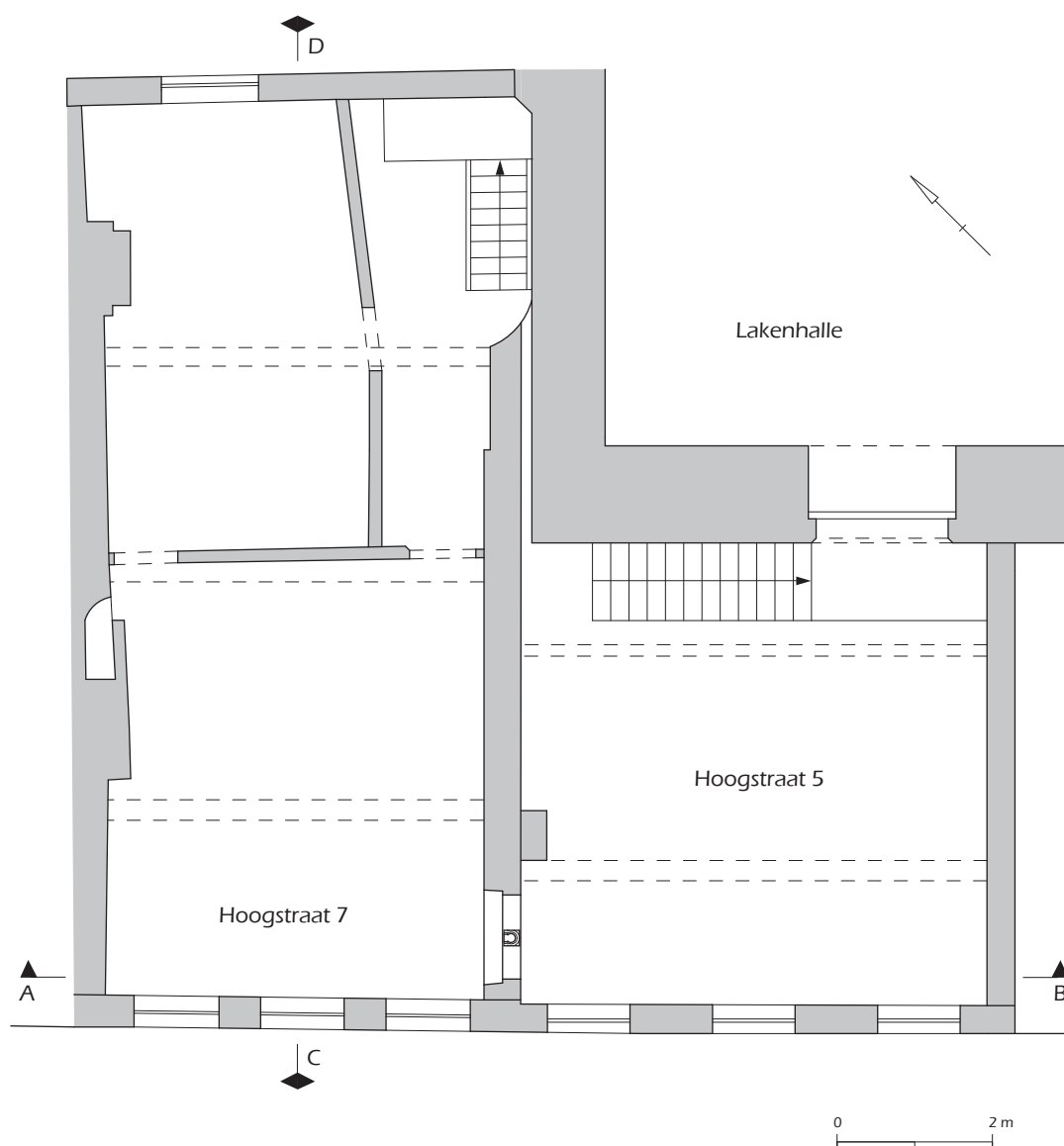

nikse kalksteen. De gedichte doorgang in de zuidmuur en de twee haarden in de noordmuur zijn afgedekt met een houten latei.

Kleinere elementen in het interieur zijn een oog in de top van de spitsboognis en een hengselduim (fig. 18) in de rechter bovenhoek van de gedichte doorgang. Naast de cementlaag waarin de daktegels gedrukt zijn is een restant van de onderliggende zandkleurige bepleistering op de bakstenen zichtbaar (fig. 19). De muur haaks op de achtergevel is in versteend vakwerk (baksteenformaat 22,5-23 x 10-11 x 5 cm).

3.1.3 Eerste verdieping

Voor de verwijdering van de binnenmuren scheidde een dwarsmuur de eerste verdieping (11,55 m bij 4,86 m) in een westelijke voorkamer en een oostelijke achterkamer (fig. 20). Op de achterkamer sloot het trappenhuis aan. Drie moerbalken overspannen de eerste verdieping. Tegen de zuidmuur steunen zij op kwartronde consoles, tegen de noordmuur op balksleutels. Na de volledige verwijdering van de afwerkingslagen van de muren kwamen enkele interieurelementen aan het licht (fig. 21).

20 *Plattegrond I-J van de eerste verdieping van Hoogstraat 7.*
Plan I-J of the first floor of Hoogstraat 7.

De noordmuur bevat een brede haard, later verborgen achter een muur met een kleinere haardopening. Een zandkleurige bepleistering met resten van een rode beschildering bedekte de afgeronde rechterhoek van de grote haard. Tegen de achterwand van de stookplaats waren kleine tegeltjes op elkaar gestapeld. In de achterkamer bevindt zich een kleinere stookplaats.

In de zuidmuur bevindt zich een tweelichtvenster (fig. 22). De latere bakstenen invulling werd verwijderd tijdens het onderzoek. Samen met de gedichte doorgang op de gelijkvloerse verdieping geeft deze vensteropening aan dat Hoogstraat 7 oorspronkelijk vrij stond aan zijn zuidelijke zijde. Een zuiltje verdeelt de rechthoekige vensteropening, die aan de interieurzijde overspannen is door een segmentboog, in tweeën. Het deelzuiltje is gevat tussen een met ringen geprofileerde basis op een sokkel en een knoppenkapiteel met dekplaat (fig. 23). Tussen de vlak afgewerkte interieurzijde en de halfronde buitenzijde van het zuiltje is er een zacht

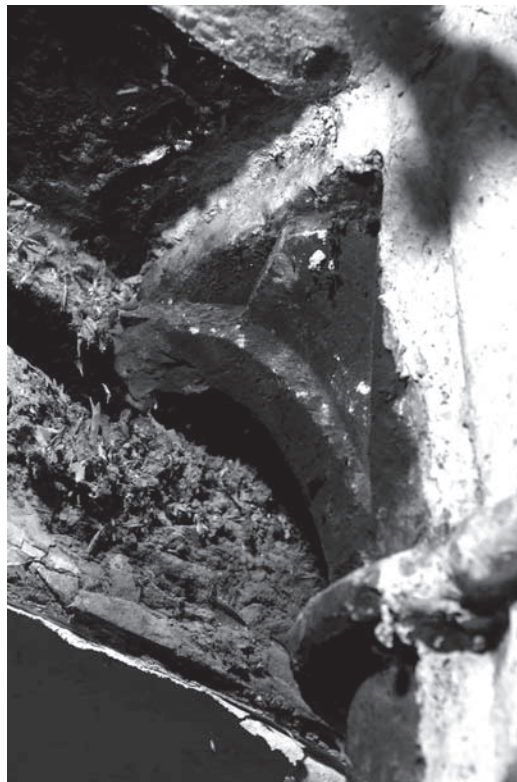

21 De zuidmuur op de eerste verdieping ontdaan van de afwerkingslagen, gezien naar het oosten. Toestand maart 2007.

The southern wall on the first floor stripped of its finishing coats, seen to the east. Situation as of March 2007.

22 Het tweelicht in de zuidmuur van Hoogstraat 7, interieurzijde. Toestand juli 2006.
The gemel window in the southern wall of Hoogstraat 7, interior side. Situation as of July 2006.

23 Knoppenkapiteel van het deelzuiltje van het tweelicht. Toestand juli 2006.
Bud capital of the dividing column of the gemel window. Situation as of July 2006.

geholde verticale groef. In de dagkanten van de vensteropening steken telkens twee hengselduimen. Onder het tweelicht tekenen zich naderhand opgevulde zitbanken af. De zuidmuur bevat verder nog vier balkgaten en twee nissen. De oostelijke nis is vlak afgedekt, de westelijke met een keperboog. Rechtsboven het tweede westelijke balkgat is een muuranker ingewerkt.

Ook op de eerste verdieping zijn de langsmuren gebouwd in baksteen (fig. 11 en 12). Het metselwerk van de zuidmuur laat zich het gemakkelijkst lezen. De bakstenen meten er 24-26 x 11-12 x 5,5-6 cm, waarbij de koppen overheersen in het onregelmatige verband. Onder de balkgaten loopt een brede horizontale voeg waarin brokjes Doornikse kalksteen verwerkt zijn. De kwartbolle consoles, het dekplaatje van de westelijke nis en het eigenlijke kader van het tweelicht en het deelzuiltje zijn in Doornikse kalksteen.

De dagkanten van de westelijke nis worden bedekt door een zandkleurige bepleistering met resten van een orangerode beschildering, bewaard onder minstens acht latere kalklagen (fig. 24)¹⁰². In de bepleistering van de dagkanten zijn halverwege horizontale groeven uitgespaard, wellicht om een plankje in te schuiven. De bodem en de achterwand van de nis zijn onbeschilderd. De plankenvloer van de westelijke kamer is donkerrood geverfd, deze van de oostelijke kamer okerkleurig met een decoratieve band met sjabloonschilderingen die de muren van de kamer volgt (fig. 25).

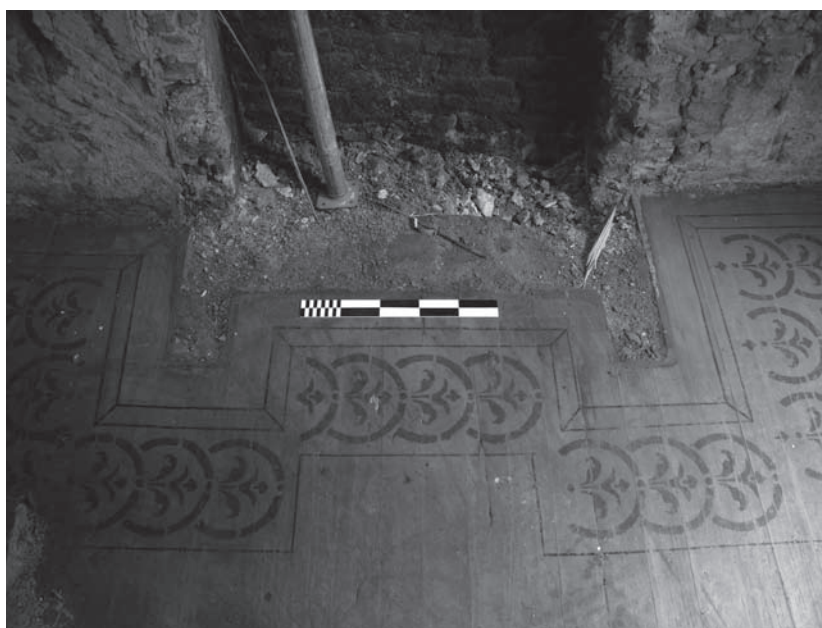

24 Linkse dagkant van de westelijke nis in de zuidmuur (eerste verdieping) met resten van bepleistering en orangerode beschildering. Toestand juni 2006.

Left jamb of the western niche in the southern wall (first floor), with remnants of plastering and orange-red painting. Situation as of June 2006.

25 Sjabloonschildering op de plankenvloer van de achterkamer op de eerste verdieping. Toestand maart 2007.

Template painting on the wooden floor of the back room on the first floor. Situation as of March 2007.

¹⁰² Jacobs 2006.

De dwarsmuur en de muur haaks daarop zijn gebouwd in baksteen van het formaat 23-23,5 x 10-11 x 5 cm, in halfsteens verband. Tussen de eerste verdieping en de zolder is een dekbalk op jukstijlen met korbelen ingewerkt in de achtergevel. Ter hoogte van de eerste verdieping en de zolder is de achtergevel opgetrokken in bakstenen van het formaat 18-19 x 8,5-9 x 6 cm.

3.1.4 Zolder

De zolderruimte is verticaal in tweeën verdeeld door het met bakstenen opgevulde gespan 20, en horizontaal door de kinderbalken met planken op de drie jukdebalken (fig. 26 en 27). Onder het huidige dak bleef een oudere dakkap bewaard die zich als volgt laat beschrijven (fig. 28)¹⁰³. Na ieder vijfde

gespan dragen jukstijlen met korbelen een jukdebalk met flieringen, geschraagd door windschoren. Drie kepers op de zuidelijke borstwering, bij de westelijke jukdebalk, steunen met een blokkeel en een standzoon op de muurplaat. Kopers die samenvallen met de drie jukdebalken hebben deze ondersteuning niet, maar zijn verbonden met een uitgespaarde lip van de dekbalk. Van de hanenbalken die in twee, soms tot drie rijen de gespannen verstevigden, bleven er slechts twee bewaard in de gespannen 21 en 22. De windschoren zijn verbonden met de jukstijlen en de fliering door een pen-en-gatverbinding. De onderste rij hanenbalken had ook deze verbinding, de hoger gelegen hanenbalken haakten in op de kepers met een liplas. De nokverbinding van de kepers is eveneens een liplas. Alle verbindingen van de oude dakkap zijn gepend met toognagels. De dakhelling van de kap bedraagt 60°.

Latere ingrepen op deze dakconstructie zijn het onderaan afzagen van de meeste kepers, het bovenaan afzagen van de westelijke kepers ten gevolge van de afschuining van het dak en het verwijderen van de hanenbalken. In de lengte van het dak werden twee lange balken ingevoegd, gesteund door balkjes die met ijzeren nagels aan de kepers bevestigd zijn.

26 De bovenste zolderverdieping gezien naar het oosten. Op de achtergrond de scheidingswand gevormd door de opvulling met bakstenen van gespan 20. Toestand juli 2006.

The uppermost attic storey seen to the east. In the background, the dividing wall formed by the brick infill of the principal rafters 20. Situation as of July 2006.

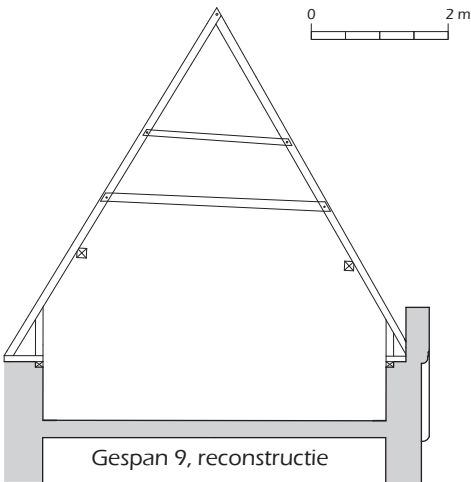
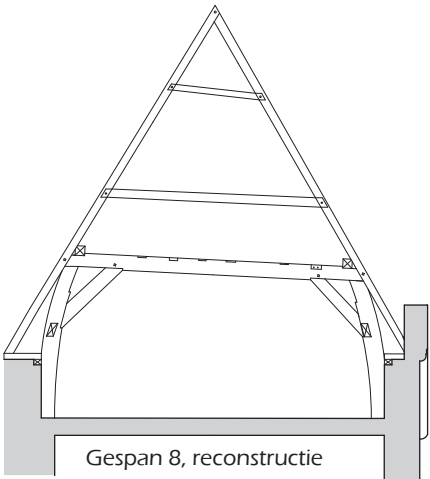
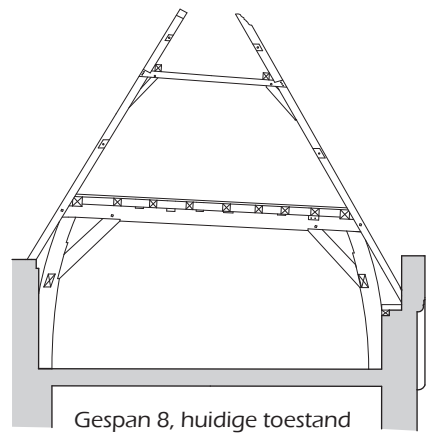

27 De onderste zolderverdieping gezien naar het zuiden, met de jukken van de gespannen 8 en 14. Toestand juli 2006.

The lowest attic storey, seen to the south, with the trusses of the principal rafters 8 and 14. Situation as of July 2006.

¹⁰³ De benamingen van de onderdelen van de dakkap zijn overgenomen uit Haslinghuis & Janse 2001.

Dwarsdoorsneden Hoogstraat 7

28 *Gespan 8 in huidige toestand en reconstructie van de originele toestand van de gespannen 8 en 9.*
The principal rafters 8 in present condition and reconstruction of the original condition of the principal rafters 8 and 9.

De onderdelen van de dakkap zijn genummerd met gesneden telmerken (fig. 29 en 30). Deze zijn meestal aangebracht op de zuidelijke helft van de kap en op de westelijke zijde van de onderdelen. De volgorde van de telmerken verloopt van de voorgevel in het westen naar de achtergevel in het oosten. Afwijkend zijn de telmerken op de gespannen 9, 23 en 24. Op de gespannen 21 en 23 komen twee verschillende telmerken voor, in het laatste geval een gehakt telmerk I dat een jongere herstelling aanduidt (fig. 31). Blokkelen, windschoren, jukdekbalken, korbelen, kepers en hanenbalken zijn in één nummering opgenomen. De flieringen hebben een afzonderlijke nummering.

Hoogstraat

		3	
		4	
		5	
		6	
		7	
VII		8	VIII
X		9	X/III
		10	≠
XI		11	
		12	XII
XIII		13	
XIII		14	
	≡	15	
≡		16	
X/II		17	
X/III		18	
X/III		19	
	≡	20	
X/II		21	X/II
X/II		22	
I X/		23	≠
		24	X/II
		25	
		26	

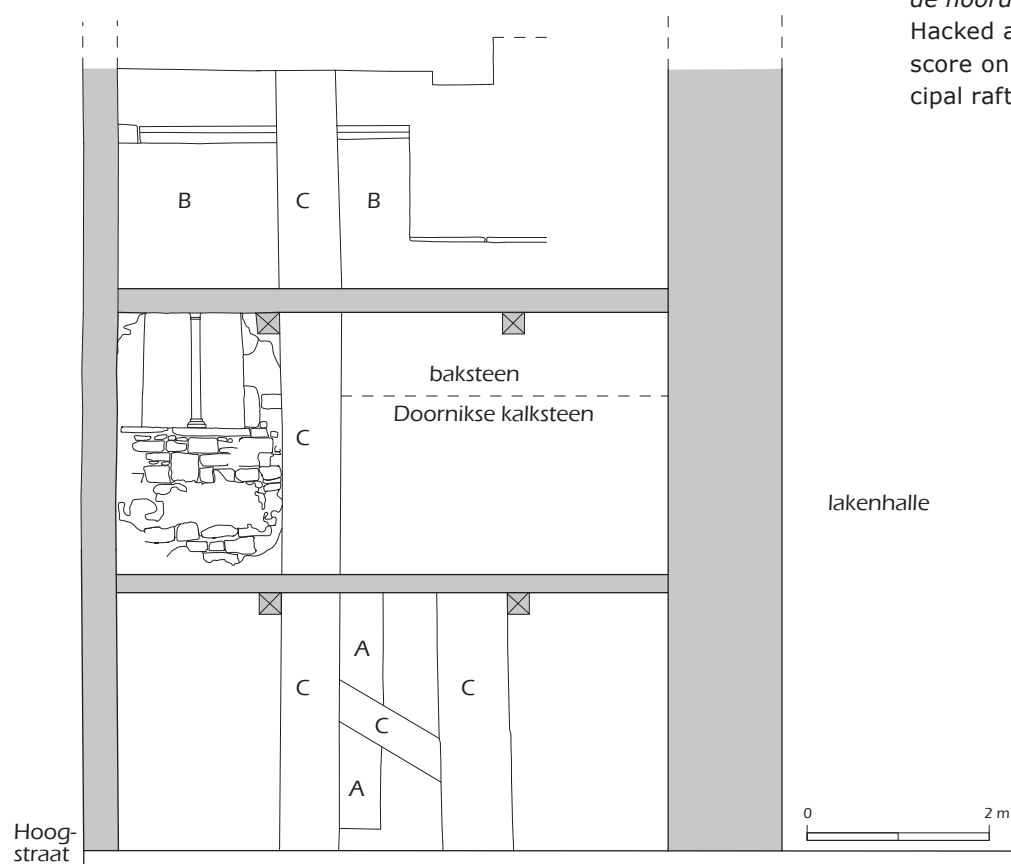
29 *Schematische weergave van de dakkap met telmerken.*
Schematic representation of the roof-structure with assembly marks.

30 *Gesneden telmerk 8 op de zuidelijke jukstijl en korbeel van gespan 8.*
Gouged assembly marks 8 on the southern post and corbel of the principal rafters 8.

31 *Gehakt telmerk 1 met extra beentje op de noordelijke keper van gespan 23.*
Hacked assembly mark 1 with additional score on the northern rafter of the principal rafters 23.

32 *Opstand van de zuidmuur zoals gezien vanuit Hoogstraat 5. A: gedichte doorgang, B: muurvlakken onder de borst-wering met voegenschildering, C: later aangebouwde rookkanalen.*
Vertical elevation of the southern wall as seen from Hoogstraat 5. A: closed-off passage, B: wall surfaces under the parapet with painted joints, C: added flues.

33 De zuidmuur van Hoogstraat 7 gezien vanuit Hoogstraat 5, gelijkvloerse verdieping. Toestand augustus 2006.
The southern wall of Hoogstraat 7 seen from Hoogstraat 5, ground floor. Situation as of August 2006.

34 Het tweelicht in de zuidmuur van Hoogstraat 7 gezien vanuit Hoogstraat 5. Toestand juli 2006.
The gemel window in the southern wall of Hoogstraat 7 seen from Hoogstraat 5. Situation as of August 2006.

3.1.5 De voormalige buitenzijde van de zuidmuur en de aangrenzende delen van de lakenhalle

Hoogstraat 5 is slechts met zijn voorgevel aangebouwd tegen Hoogstraat 7. De opstand van de zuidmuur van Hoogstraat 7 kan dan ook bijna volledig vanuit het zuidelijke buurhuis gevolgd worden (fig. 32). Tot 5 m boven de vloer van de gelijkvloerse verdieping van Hoogstraat 5 heeft de zuidmuur van Hoogstraat 7 een parement in Doornikse kalksteen. Het parement is uitgevoerd in een onregelmatig verband van breuksteen met grotere, grof rechthoekige stukken voor de hoeken van de doorgang op de gelijkvloerse verdieping en de vensteropening op de eerste verdieping. Vanuit Hoogstraat 5 blijkt de doorgang op de gelijkvloerse verdieping een dorpel te hebben (fig. 33). Het tweelicht op de eerste verdieping heeft geen bijzondere afwerking (fig. 34). Een balkgat bevindt zich rechtsonder de vensteropening. Resten van verschillende afwerkingslagen, variërend van wit tot grijs en beige, zijn nog aanwezig op het metselwerk onder het tweelicht¹⁰⁴. De oudste afwerkingslaag is zandkleurig zoals aan de binnenzijde van de muur, maar dunner waardoor het hoekige reliëf van het metselwerk zichtbaar blijft.

Vanaf 5 m boven de gelijkvloerse verdieping van Hoogstraat 5 lost baksteen (25-26 x 11 x 6 cm) de Doornikse kalksteen af als bouw materiaal. De zuidmuur verbreedt vervolgens tot een borstwering die op verschillende hoogtes aanzet: 7,77 m boven de gelijkvloerse verdieping van Hoogstraat 5 in het westen en 6,66 m in het oosten (fig. 35). De lager aangezette borstwering steunt op blokken Doornikse kalksteen met kwartbol profiel. De hoger aangezette borstwering rust op een rij kwartrond gevormde bakstenen. Het profiel is er verder uitgewerkt met mortel uitgestreken in een kwarthol profiel in de hoek tussen de kwartronde en de rechte bakstenen. De muurvlakken onder de borstwering worden bedekt door een okerkleurige voegenschildering op een donkerrode achtergrond (fig. 36).

In Hoogstraat 5 is de westmuur van de lakenhalle zichtbaar, gelegen haaks op de zuidmuur van Hoogstraat 7 en gebouwd in een strak verband van grote, nauwkeurig afgewerkte rechthoekige blokken Doornikse kalksteen. De lakenhalle en Hoogstraat 7 raken elkaar net niet, maar hebben een open tussenruimte van 4,50 cm breed op de

35 *Basis van de borstwering met afgeronde bakstenen van de zuidmuur van Hoogstraat 7. Toestand juli 2006.*

Base of the parapet with rounded-off bricks of the southern wall of Hoogstraat 7. Situation as of July 2006.

36 *Voegenschildering op het muurvlak onder de borstwering van de zuidmuur van Hoogstraat 7. Toestand juli 2006.*

Painted joints on the wall-surface under the parapet of the southern wall of Hoogstraat 7. Situation as of July 2006.

37 *De vrijgemaakte toegang tot de benedenverdieping van de lakenhalle in Hoogstraat 5. Toestand augustus 2006.*

The cleared entrance to the lower storey of the cloth hall in Hoogstraat 5. Situation as of August 2006.

gelijkvloerse verdieping tot 14 cm breed op de eerste verdieping. Na de verwijdering van een wandkast in Hoogstraat 5 verscheen een gedichte toegang tot de lakenhalle (breedte exterieur 1,58 m, breedte interieur 1,90 m, oorspronkelijke hoogte $\pm$ 3 m) (fig. 37). In de zuidelijke dagkant van deze toegang, overdekt met een rondboog, bevinden zich een hengselduim en een gedicht balkgat. Het bestaan van deze toegang was eerder aangeduid in het al vernoemde landcijsboek van 1363 (*cf. supra*)¹⁰⁵.

3.2 BOUWGESCHIEDENIS VAN HET HUIS (fig. 38 en 39)

3.2.1 Bouw van het middeleeuwse huis

Het metselwerk in Doornikse kalksteen van de keldermuren en van de buitenzijde van de zuidmuur verraaft de middeleeuwse kern van Hoogstraat 7. Het onregelmatige verband van breuksteen, gecombineerd met grotere en zorgvuldiger afgewerkte blokken op de hoeken van de doorbrekingen, is de gebruikelijke bouwtechniek voor Doornikse kalksteen in de valleien van de Schelde en de Leie tijdens de 12de, 13de en vroege 14de eeuw. De kwartbolle vorm van de consoles onder de moerbalken op de eerste verdieping is eveneens gebruikelijk voor die tijd¹⁰⁶.

Als venstervorm hoort het tweelicht van de zuidmuur thuis in de 13de tot vroege 14de eeuw. Zo goed als identiek aan het Oudenaardse tweelicht zijn vensteropeningen in een huis in het Brugse begijnhof (13de eeuw) en in de voorgevel van de ziekenzaal van het Sint-Janshospitaal in Damme (1270-1285d¹⁰⁷) (fig. 40)¹⁰⁸. Dichter bij Oudenaarde zijn tweelichten bekend in Doornik, onder

andere in de noordelijke langsmuur van het hoekhuis in de Rue Saint-Piat 20 (fig. 41)¹⁰⁹. Ook in Gent zijn tweelichten aangetroffen in middeleeuwse huizen¹¹⁰; deelzuiltjes die er werden ontdekt tijdens de afbraak van huizen in de Koestraat en op de Korenmarkt hebben nagenoeg dezelfde uitvoering als in Oudenaarde¹¹¹.

Het type dakkap van Hoogstraat 7, een sporenkap waarbij jukdekbalken op kromstijlen de flieringen dragen, verschijnt in het graafschap Vlaanderen in de loop van de 13de eeuw. Hoewel hij zich voordoet als een drielobbige structuur behoort de dakkap van de ziekenzaal van de Bijloke in Gent (1251-1255d) tot dit type¹¹². Ook in Brugge zijn sporenkappen met kromstijlgebinten bekend¹¹³, met name de dakkap van de middelste ziekenzaal van het Sint-Janshospitaal (1226-1241d)¹¹⁴, de dakkap (ca. 1276d) van het voordien rond 1320¹¹⁵ gedateerde huis de Zeven Torens en de dakkap van de westvleugel van de hallen (na 1268d)¹¹⁶. Typologisch gezien kan de dakkap van Hoogstraat 7 dus opgetrokken zijn in de loop van de 13de eeuw. De dakhelling van 60° sluit hierop aan¹¹⁷.

De dendrochronologische analyse (bijlage 3) van de dakkap leverde 1240-1300 op als kapdatum van het eikenhout¹¹⁸. Het gemiddelde van de groeiringen van drie van de acht monsters kan verbonden worden met de referentiecurve van de regio Luik, waarbij de jongste groeiring van de drie monsters van Hoogstraat 7 met zekerheid uit 1232 dateert. Aan het jaar 1232 moeten echter nog enkele jaren van afwezig spinthout worden toegevoegd om de kapdatum van het hout bij benadering te achterhalen. De kapdatum bevindt zich dan tussen 1240 en 1300, waarbij voor het jaar 1240 wordt uitgegaan van de minimaal realistische breedte van het spinthout en voor het jaar 1300 van de maximaal realistische breedte. De kapdatum van het hout van de dakkap tussen 1240 en 1300 is niet in tegenspraak met een datering van het middeleeuwse huis in de loop van de 13de eeuw op basis van het gebruik van de Doornikse kalksteen, de afwerking van de bouwonderdelen (vooral het tweelicht) en de typologie van de dakkap.

Dit impliceert dat het onverstoorde bakstenen metselwerk van de noord- en de zuidmuur behoort tot het huis zoals dat werd opgetrokken in de tweede helft van de 13de eeuw, ten laatste in de eerste jaren van de 14de eeuw. Het baksteenformaat van deze muurpartijen (gemiddeld 26 x 12 x 6 cm,

¹⁰⁵ SAO, Oud Stadsarchief Oudenaarde, 1026 Renten, rugnr. 105, binnennr. 1498.

¹⁰⁶ Laleman & Raveschot 1991, 157-158; Debonne 2005, 13, 30.

¹⁰⁷ Dendrochronologische dateringen worden aangeduid met een 'd' na het jaartal.

¹⁰⁸ Devliegheer 1975, 20, fig. 35; Devliegheer 1971, 105, afb. 194; Devliegheer & Goossens 1980, 7, fig. 1, afb. 8 en De Jonghe 2005, 134-137.

¹⁰⁹ Hymans 1902, 145-146; Soil de Moriamé 1904, 127, 129, 431 en Berckmans *et al.* 1978, 789.

¹¹⁰ Laleman 1993, 25-26.

¹¹¹ Heins 1902-1911a, 522 en Heins 1902-1911b, 523.

¹¹² Hoffsummer 2002, 192-193.

¹¹³ Dank aan Dirk Van Eenhooge om deze data mee te delen.

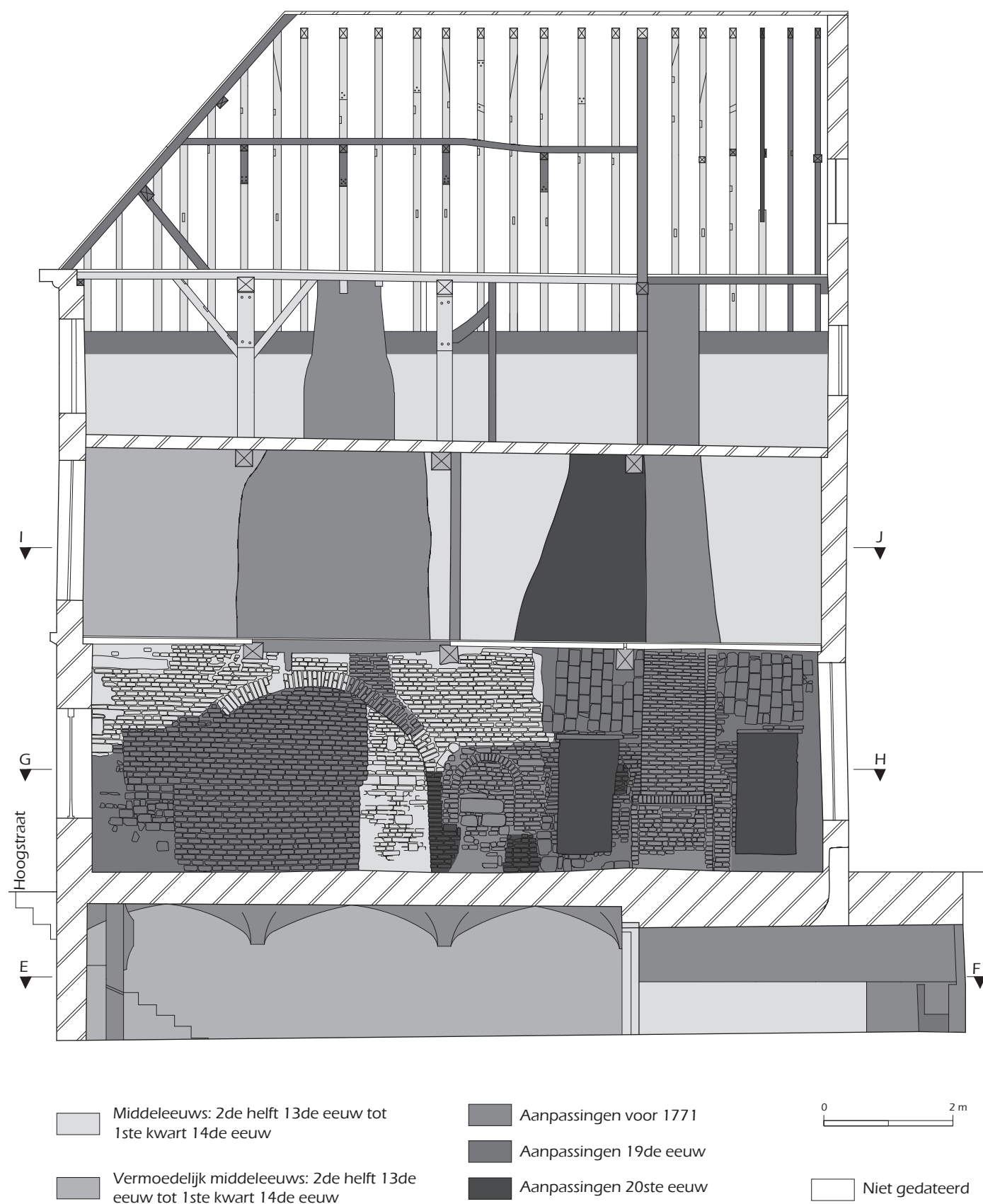
¹¹⁴ Janse & Devliegheer 1962, 350-352 en Hoffsummer 2002, 192-193.

¹¹⁵ Janse & Devliegheer 1962, 350-352.

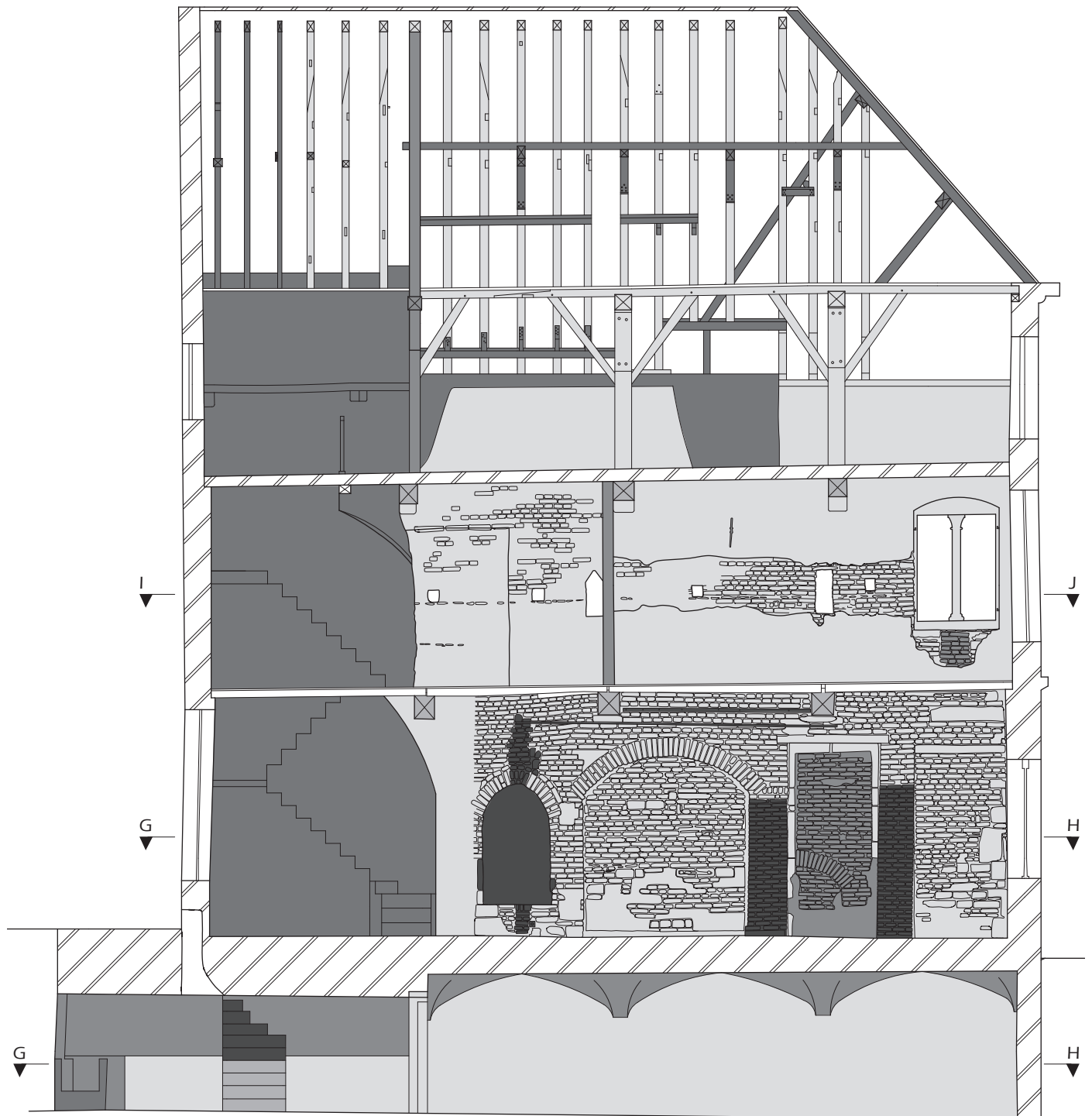
¹¹⁶ Eeckhout & Houbrechts 2006.

¹¹⁷ Een dakhelling van 60° is algemeen vanaf het midden van de 13de eeuw tot in de 16de eeuw, Hoffsummer 2002, 151.

¹¹⁸ Dendrochronologische analyse uitgevoerd door het Laboratoire de dendrochronologie van de universiteit van Luik, Eeckhout 2006.

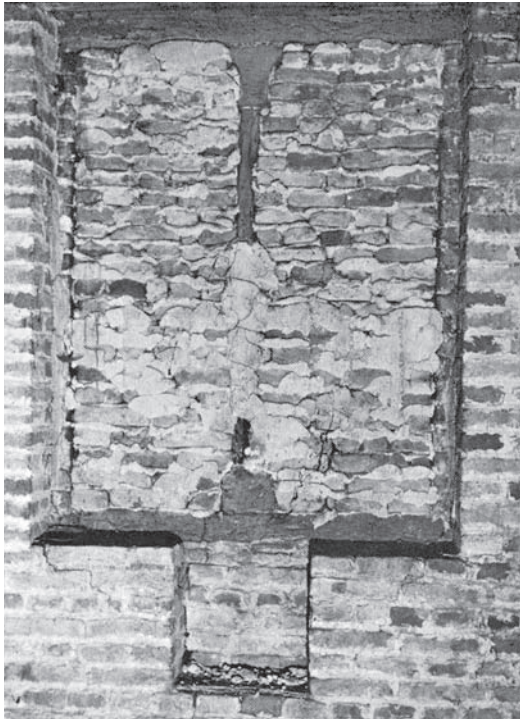
38 Lengtedoorsnede C-D van Hoogstraat 7, gezien naar het noorden, met aanduiding van de bouwfases.
Longitudinal section C-D of Hoogstraat 7, seen to the north, with indication of the phases of construction.

Middeleeuws: 2de helft 13de eeuw tot 1ste kwart 14de eeuw	Aanpassingen voor 1771	0 2 m
Vermoedelijk middeleeuws: 2de helft 13de eeuw tot 1ste kwart 14de eeuw	Aanpassingen 19de eeuw	Aanpassingen 20ste eeuw

39 Lengtedoorsnede C-D van Hoogstraat 7, gezien naar het zuiden, met aanduiding van de bouwfases.
Longitudinal section C-D of Hoogstraat 7, seen to the south, with indication of the phases of construction.

40 *Gedicht tweelicht in het Sint-Janshospitaal in Damme (uit Devliegheer 1971, afb. 194).*
Closed-off gemel window in Saint John's Hospital in Damme.

41 *Tweelicht in de noordelijke langsmuur van het huis in de Rue Saint-Piat 20 in Doornik.*
Gemel window in the northern lateral wall of the house in the Rue Saint-Piat 20 in Tournai.

met ook kleinere formaten van 24-25 x 11-12 x 5,5-6 cm) kan eerder klein lijken voor die tijd, maar niets wijst op een jongere toevoeging in baksteen op een 13de-eeuwse structuur in Doornikse kalksteen. Op de gelijkvloerse verdieping is de gedichte doorgang in de zuidmuur uitgespaard in het natuurstenen parement én de bakstenen kern. Ook het tweelicht op de eerste verdieping is uitgespaard in zowel de onderbouw van Doornikse kalksteen en baksteen als in de volledig bakstenen bovenbouw. De aflijning van het metselwerk in Doornikse kalksteen aan de buitenzijde van de zuidmuur markeert enkel een andere materiaalkeuze binnen één bouwcampagne, waarin een muur in Doornikse kalksteen en baksteen werd opgevolgd door een volledig bakstenen muur. Deze twee etappen in de bouw van de zuidmuur worden binnenin het huis aangeduid door de brede voeg en de vier erboven gelegen balkgaten.

Aan de hand van enkele bouwsporen kan besloten worden dat het middeleeuwse huis een voorgevel met overkragingen had, mogelijk in vakwerk. Op de gelijkvloerse verdieping zijn in de langsmuren, bovenaan tegen

de voorgevel, twee lange blokken Doornikse kalksteen zichtbaar. Deze elementen zijn de basissen van een overkraging van de langsmuur. In Oudenaarde laten de voorgevels van Markt 30 (fig. 42) en Broodstraat 5 nog zien hoe zo'n overkraging van de langsmuur eruit zag. In het bouwblok van Hoogstraat 7 bleven naast de 17de-eeuwse achtergevel van Hoogstraat 15 de overkragingen van de langsmuren op een stuk afgeronde Doornikse kalksteen bewaard (fig. 43). In deze huizen overleefde de overkraging van de langsmuur de vernieuwing van de voor- of achtergevel, terwijl in Hoogstraat 7 de bouw van de huidige voorgevel deze elementen heeft afgevlakt.

Ook de dakkap van Hoogstraat 7 wijst in de richting van een voorgevel met een overkraging. Tussen ieder gespan met een jukdekbalk bevinden zich vijf gespannen. Het laatste gespan voor de westelijke dekbalk is als 7 genummerd; de westelijke travee van de dakkap telde dus geen vijf maar zeven gespannen. De afstand tussen de kepers ten westen van de westelijke jukdekbalk bedraagt 29 tot 39 cm. Indien een

42 Overkragende westelijke langsmuur van Markt 30 in Oudenaarde.
Western lateral wall with corbel of Markt 30 in Oudenaarde.

43 Overkragende zuidelijke langsmuur in de achtergevel van Hoogstraat 15 in Oudenaarde.
Southern lateral wall with corbel on the back facade of Hoogstraat 15 in Oudenaarde.

gemiddelde afstand van 34 cm tussen de verdwenen gespannen wordt aangenomen, met kepers van 11 cm breed, dan zou de originele voorgevel ter hoogte van de derde bouwlaag ongeveer 85 cm over de huidige rooilijn hebben uitgesprongen.

Het middeleeuwse huis laat zich dan als volgt reconstrueren. Het bestond uit een kelder, een gelijkvloerse verdieping, een eerste verdieping en een zolder onder het zadeldak. De voorgevel, mogelijk in vakwerk, had een of meer overkragingen aan de straatzijde. De noordelijke langsmuur was opgetrokken in baksteen. De zuidelijke langsmuur had tot halverwege de eerste verdieping een buitenparement in Doornikse kalksteen op een bakstenen muur om vervolgens een volledig bakstenen constructie te worden. Ter hoogte van de aanzet van het zadeldak verbreedde de zuidmuur tot een borstwering. Aan de zuidkant stond het huis vrij, wat toeliet om op de gelijkvloerse en op de eerste verdieping respectievelijk een deur en een venster in te brengen. Uit het boven aangehaalde tekst-

fragment uit het landcijsboek van 1363 blijkt dat op dat moment ten zuiden van het huis een dienstweg naar de lakenhalle liep. Of die er ook al was tijdens de bouw van het huis is echter een vraagteken. Het is evenmin zeker dat de voegenschildering op de muurvlakken onder de borstwering tot de originele behandeling van het exterieur behoort¹¹⁹.

Binnenin hadden de muren van de gelijkvloerse verdieping elk een spaarboog¹²⁰. De zuidmuur had een grote spitsboognis en in de noordmuur stak een klein nisje met een driepasboogje. Het bakstenen metselwerk was zandkleurig bepleisterd. De dagkanten van de westelijke nis op de eerste verdieping waren oranje-rood geschilderd. In die nis kon een plankje worden geschoven. Bewaard gebleven hengselduimen van de deur op de gelijkvloerse verdieping en van het tweelicht op de eerste verdieping geven aan dat de deur en de twee vensterluiken naar binnen open draaiden. Onder het tweelicht waren zitbankjes voorzien. Sporen van een of meerdere haarden die zouden kunnen behoren tot het middeleeuwse huis werden niet opgemerkt.

¹¹⁹ Ook de resten van een voegenschildering op het huis De Spiegel in Gent kunnen niet met zekerheid aan de middeleeuwse bouwfase toegewezen worden, Boncquet *et al.* 1997, 31-32. Het aanbrengen van pleister en verf op de buitenzijde van gebouwen was evenwel niet ongewoon in de middeleeuwen, zie Denslagen en de Vries 1984, 11-26.

¹²⁰ Ook elders komen spaarbogen voor in middeleeuwse huizen, zoals in 's Hertogenbosch in de eerste helft van de 14de eeuw (Orthenstraat 71) en in het Huis van tSestich (eind 14de, begin 15de eeuw) in Leuven. Zie voor 's Hertogenbosch Willems *et al.* 2000, 130-132 en voor Leuven Van Eenhooge 1986, 15-19, eindnoot 4.

Zekerheid over haarden in het huis is er pas vanaf 1540, wanneer in Hoogstraat 7 drie haarden worden vermeld¹²¹.

De open ruimte tussen de zuidmuur van Hoogstraat 7 en de noordmuur van de lakenhalle lijkt te smal (4,5 cm op de gelijkvloerse verdieping tot 14 cm op de eerste verdieping) om een *osendrop* of druipstrook geweest te zijn. De breedte van de druipstrook tussen huizen in steden in de noordelijke Nederlanden bedroeg meestal een tot anderhalve voet (± 30 tot 45 cm)¹²². Bovendien is de open ruimte tussen Hoogstraat 7 en de lakenhalle wellicht nog breder geworden door de noordelijke overhelling van de zuidmuur van het huis.

3.2.2 Aanpassingen vóór 1771

De eerder vernoemde staat van goed uit 1771 kan gelden als de *terminus ante quem* van enkele aanpassingen van het interieur. Het muurtje op de gelijkvloerse verdieping tegen de achtergevel, de dwarsmuur op de eerste verdieping en het muurtje haaks erop kunnen verbonden worden met de binnenindeling van het huis zoals die figureert in de historische bron. De dwarsmuur op de eerste verdieping scheidde de westelijke *boven voorcaemer* van de oostelijke *boven middelcaemer*. Er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een dwarsmuur tussen de winkelruimte en de keuken op de gelijkvloerse verdieping. De scheidingswand op de zolder ('t *opperste*) is niet in historische bronnen herkenbaar, maar heeft mogelijk een samenhang met de kinderbalken op de jukdebalken, waardoor de zolder in twee verdiepingen werd verdeeld. De voorloeven op de westelijke jukdebalk tonen aan dat de huidige kinderbalken een andere plaatsing hebben dan hun voorgangers.

De opdeling van de zolder, waarbij misschien ook de hanenbalken werden verwijderd, werd wellicht ingegeven door een behoefte aan meer open stapelruimte. In de dakkap werden de noordelijke keper en bijbehorende hanenbalk van het gespan 22 vernieuwd, zoals aangeduid door de gehakte telmerken die niet passen binnen de nummering van de originele onderdelen van de kap.

De twee schouwen die vermeld worden in de staat van goed van 1771, een in de keuken en een in de *boven voorcaemer*, zijn herkenbaar als respectievelijk de gedichte stookplaats in het oosten van de gelijkvloerse

verdieping en de uitgebroken grote schouw in het westen van de eerste verdieping. De herstelling van het metselwerk boven de noordelijke spaarboog op de gelijkvloerse verdieping met lichtoranje bakstenen die kleiner zijn dan de middeleeuwse exemplaren, houdt verband met de aanleg van die grote schouw. Twee haarden zijn wellicht onvermeld gebleven in de staat van 1771, aangezien het register van de belasting op de vuursteden van 1679 vier haarden telt in het huis¹²³. Een van de twee onvermelde haarden is waarschijnlijk deze in de *middel voorcaemer* op de eerste verdieping, boven de keuken. De vierde haard is misschien een stookplaats op de zolder of een thans niet meer zichtbare haard in de kelder.

De kelder van het huis werd in het westen overdekt met een graatgewelf en in het oosten door een tongewelf dat wellicht samen met de oostelijke verlenging van de kelder werd gebouwd. Hiermee besloeg de kelder de volledige diepte van het perceel. Op het *plan-relief* van 1746 is Hoogstraat 5 al opgetrokken tot op gelijke hoogte met Hoogstraat 7.

3.2.3 Van de 19de eeuw tot heden

De 19de eeuw bepaalde het publieke uitzicht van Hoogstraat 5 en 7 door de bouw van neoclassicistische voorgevels. De vereniging van de gevels in één geheel is een heraan-kleding van een oudere gelijk-schakeling van de gevelhoogte van beide huizen, zoals zichtbaar op het *plan-relief* van 1746. Vormelijk laten beide voorgevels zich plaatsen in de eerste decennia van de 19de eeuw. De zeer vlakke uitvoering, waarbij slechts de licht verzonken middelste travee van Hoogstraat 5 enig reliëf biedt, is nog wars van de plastische behandeling van de gevelwand zoals die na het midden van de 19de eeuw opgang zou maken.

Tijdens de bouw van de nieuwe voorgevel van Hoogstraat 7 bleek de overhelling van de zuidmuur al een realiteit. Het was immers nodig om de holte die was ontstaan door het overhellen van de muur ten opzichte van de nieuwe voorgevel op te vullen met steengruis. Hierin liet zich een fragment van een daktegels opmerken, misschien van dezelfde oorsprong als de hergebruikte daktegels in de noordmuur van het huis.

Samen met de bouw van de nieuwe voorgevel werd het zadeldak afgeschuind aan de straatzijde, met enkele aanpassingen aan de

¹²¹ SAO, Oud archief Oudenaarde, 95/1 Beroerten (1540).

¹²² Meischke 1988, 211-213.

¹²³ SAO, Oud archief Oudenaarde, 605/21 Huizen (1679).

originele dakkap tot gevolg. De afschuining van het dak noopte tot het verwijderen en verkorten van kepers in de eerste westelijke travée en het aanbrengen van balken in de lengte van de kap, gedragen door de balkjes gevat tussen de kepers. De kinderbalken werden vervangen door nieuwe exemplaren met een meer regelmatige plaatsing op de jukdebalken.

Tijdens de 19de eeuw werd het interieur aangepakt. De spaarboog in de noordmuur werd bijna volledig gedicht en links en rechts van de bestaande stookplaats in het oosten (gelijkvloerse verdieping) werden twee haarden ingebracht. Hierboven werden hergebruikte daktegels aangebracht. Omstreeks 1900 werd op de plankenvloer van de achterkamer op de eerste verdieping een sjabloonschildering met vereenvoudigde art-nouveaumotieven aangebracht. In de zuidoostelijke hoek van het huis werd het trapgat aangelegd. Hiertoe werd een deel van de zuidmuur verwijderd en enkele kepers afgezaagd, die vervolgens werden verborgen achter een beplanking. De ruimte tussen deze kepers werd volgestort met glasafval en steenslag. De achtergevel werd volledig vernieuwd, mogelijk met behoud van enkele houten onderdelen van de vroegere achtergevel.

Kleinere aanpassingen in de loop van de 20ste eeuw waren het verbergen van de grote haard op de eerste verdieping, de verwijdering van de afwerkingslagen van de muren van de gelijkvloerse verdieping, het herwerken van enkele baksteenpartijen en de vernieuwing van het dak, echter met behoud van de oude dakconstructie. De eerste verdieping werd na 1957 behangen, zoals kan afgeleid worden uit de kranten van dat jaar die als onderpapier werden gebruikt.

3.3 BAKSTEEN ALS BOUWMATERIAAL IN HOOGSTRAAT 7

Het gebruik van Doornikse kalksteen voor de bouw van het middeleeuwse huis aan Hoogstraat 7 ligt voor de hand. Met de Schelde beschikte Oudenaarde over de aanvoerroute bij uitstek van deze natuursteen¹²⁴. Bijzonder is echter het gecombineerd gebruik van baksteen met Doornikse kalksteen in één structuur. In de kelder is de zuidmuur nog volledig in Doornikse kalksteen gesteld, maar boven de kelder bestaat deze muur uit een parement in Doornikse kalksteen tegen een bakstenen kern om dan vanaf 5 m hoogte zelfs een volledig bakstenen muur

te worden. Het is onduidelijk of deze verandering in bouwmateriaal verband houdt met de evolutie van de kostprijs van deze materialen¹²⁵. De keuze voor een parement in Doornikse kalksteen tegen een bakstenen kern kan ingegeven zijn door een hoger ingeschatte bestendigheid van Doornikse kalksteen tegen verwerking van buitenaf. Tegelijk werd aan Doornikse kalksteen misschien een zekere visuele appreciatie of status verbonden. Indien beide bouwmaterialen al in de tweede helft van de 13de eeuw of in de beginjaren van de 14de eeuw samen werden toegepast, dan nuanceert dit de opvatting dat Doornikse kalksteen het enige duurzame bouwmateriaal zou zijn geweest waarmee in de driehoek Doornik-Gent-Kortrijk tot het begin van de 14de eeuw gebouwd werd¹²⁶. Deze opvatting stoelt bovendien op de zichtbaarheid van Doornikse kalksteen als bouwmateriaal aan de buitenzijde van gebouwen. Minder bekend, vooral in de huizenbouw, is welke de bouwmaterialen binnenin zijn, vaak nog verborgen onder afwerkingslagen.

Het metselwerk in baksteen vertoont een onregelmatig verband, met vooral koppen en weinig strekken. Dit zou deels kunnen toegeschreven worden aan een vermeende onhandigheid van de metselaars met het bouwmateriaal baksteen. Dit gaat echter niet op voor het deel van de zuidmuur met een buitenparement in Doornikse kalksteen. Hier kan de buitenbekleding van de muur in Doornikse kalksteen bepalend geweest zijn voor het metselverband van de baksteen binnenin. Een vast metselverband was hier moeilijk aan te houden, aangezien de eerste zorg was om de bakstenen binnenwand stevig te verbinden met het onregelmatige en hoekige metselwerk van de breukstenen van het buitenparement. Kops geplaatste bakstenen waren dan een steviger optie dan strekken, die dan ook met mate werden gehanteerd en dan voornamelijk om boven elkaar gelegen stootvoegen te vermijden.

Opmerkelijk is het formaat van de bakstenen, die kleiner zijn dan de zogenaamde *moef* van ca. 30 cm lang uit de 13de eeuw. De vaststelling van kleinere baksteenformaten in Hoogstraat 7 sluit aan op bevindingen in de regio Veurne, waar het verkleiningsproces van de bakstenen in de tweede helft, bij voorkeur op het einde van de 13de eeuw wordt gesitueerd¹²⁷. In Hoogstraat 7 doen zich daarnaast schommelingen voor tussen de baksteenformaten onderling, met lengtes tussen 24 en 26,5 cm, waarbij de bakstenen

¹²⁴ Nys 1993, 140-141 en 152-153.

¹²⁵ Vergelijk Sosson 1977, 263.

¹²⁶ Nys 1993, 152-153.

¹²⁷ Lehouck 2002, 17-18.

op de eerste verdieping meestal kleiner zijn dan op de gelijkvloerse verdieping. Het is nog onduidelijk of deze variaties in formaat onopzettelijk ontstonden tijdens het productieproces, dan wel of verschillende producenten lichtelijk varieerden op een plaatselijk gemiddeld formaat.

Behalve Hoogstraat 7 zijn in Oudenaarde slechts twee middeleeuwse gebouwen gekend waarin Doornikse kalksteen en baksteen samen op grote schaal werden verwerkt: de lakenhalle en de voormalige kerk van de cisterciënzerinnenabdij van Maagdendale. Enkel dit laatste gebouw is voldoende bestudeerd om een vergelijking inzake baksteengebruik met Hoogstraat 7 toe te laten. De abdijkerk van Maagdendale werd opgericht in de 13de eeuw en bestond uit een driebeukig schip, een transept met oostelijke, rechthoekig afgesloten kapellen en een polygonale apsis¹²⁸. Na de afbraak van de zijbeuken in 1745 werden de arcades van het middenschip dichtgemetseld. De afwezigheid van de zijbeuken laat zo over een volledige opstand een overzicht toe van de bouwmaterialen aan de buitenzijde van het middenschip¹²⁹.

Zoals in de zuidmuur van Hoogstraat 7 werden in Maagdendale baksteen en Doornikse kalksteen samen verwerkt. Vooral de noordelijke muur van het middenschip laat zich goed vergelijken met de zuidmuur van Hoogstraat 7 (fig. 44). De pijlers van de arcades hebben een bakstenen kern die gevat is tussen hoekblokken in Doornikse kalksteen. Volledig in baksteen zijn de zwikken tussen de arcades en de bovengelegen muurpartij die tot 1745 verborgen zat achter het lessenaarsdak van de zijbeuken. Daarboven heeft de lichtbeuk een buitenparement in Doornikse kalksteen, aangebouwd tegen de bakstenen kern van de muur. De noordelijke schipmuur van de kerk van Maagdendale toonde zich zo aan de buitenzijde als een constructie in Doornikse kalksteen, hoewel ook hier de hoeveelheid baksteen groter is dan Doornikse kalksteen. De baksteenpartijen waren aan de buitenzijde niet zichtbaar door de lessenaarsdaken van de zijbeuken en ze waren binnenin bedekt door een of meerdere afwerkingslagen. Anders dan in Hoogstraat 7 werd in de muurzone tussen de arcaden en de lichtbeuk een regelmatig metselverband bereikt, afwisselend tussen een staand en een Vlaams verband.

Op basis van Hoogstraat 7 en Maagdendale zou kunnen worden besloten dat natuursteen meer aanzien genoot dan baksteen. Het mag echter niet uitgesloten worden dat ook een

natuurstenen aankleding van het exterieur in de middeleeuwen niet zichtbaar was. De bouwmaterialen, baksteen én natuursteen, waren dan slechts de dragers van een verhullende afwerking. Door de ontleistering van het exterieur van de abdijkerk van Maagdendale ontbreken echter de mogelijke sporen van een middeleeuwse buitenafwerking en in Hoogstraat 7 is de datering van de voegenschildering aan de buitenzijde onzeker.

Net als in Hoogstraat 7 bevat ook de abdijkerk van Maagdendale verschillende baksteenformaten van 26-29 cm lang, 12-14 cm breed en 6-8 cm hoog¹³⁰. Het baksteenformaat 26 x 12 x 6 cm duikt zowel in de kerk van Maagdendale als in Hoogstraat 7 op. In de abdijkerk van Maagdendale verschijnt dit formaat ter hoogte van de bovenlichten van de noordelijke zijbeuk die behoort tot de tweede bouwcampagne uit de tweede helft van de 13de eeuw, dus gelijktijdig met de bouw van Hoogstraat 7.

44 De noordmuur van het schip van de voormalige abdijkerk van Maagdendale in Oudenaarde, gezien naar het westen. Toestand september 2006.

The northern wall of the nave of the former abbey church of Maagdendale in Oudenaarde, seen to the west. Situation as of September 2006.

¹²⁸ Vandenabeele situeert het koor, de oost- en noordgevel van de noordelijke dwarsarm en de aanzet van de noordelijke zijbeuk in de eerste helft van de 13de eeuw. De overige delen van het kerkgebouw waren wellicht voor 1300 voltooid (Vandenabeele 1975, 272-281).

¹²⁹ Sinds oktober 2006 is de buitenzijde van de kerk opnieuw bepleisterd.

¹³⁰ Vandenabeele 1975, 255-261.

Het is waarschijnlijk dat de bakstenen van de abdijkerk van Maagdendale en Hoogstraat 7 afkomstig zijn van een lokale producent die zijn klei betrok uit de alluviale vlakte van de Scheldevallei¹³¹. Archeologisch onderzoek en vermeldingen in geschreven bronnen wijzen op de verwerking van klei tot keramiek, daktegels en bakstenen tussen Oudenaarde en Gent tijdens de middeleeuwen. Opgravingen in 1993 in Pamele brachten pottenbakkersovens aan het licht die actief waren tussen ca. 1325 en 1375¹³². Het omstreeks 1275 opgestelde renteboek *Viel Rentier* van Jehan, heer van Oudenaarde, vermeldt in Pamele een *tuillerie* of daktegelbakkerij en twee daktegelbakkers, de *tuilliers* Gilles en Godescaus¹³³. Uit baljuws- en domeinrekeningen blijkt dat de heer van Rode in zijn heerlijkheid Schelderode (Merelbeke), 9 km van Gent stroomopwaarts op de Schelde, in 1322-1323 een baksteenbakker Lambrecht in dienst had, die ook het verschepen van bakstenen voor zijn rekening nam¹³⁴. Voor de bouw van het Bourgondische kasteel in Oudenaarde, opgetrokken in drie campagnes tussen 1385 en 1426, werden aanzienlijke hoeveelheden baksteen gebruikt. Tijdens de eerste bouwcampagne van oktober 1385 tot oktober 1386 werden de bakstenen in Enname gebakken door een Gentse steenbakker¹³⁵. De baksteenproductie in de Scheldevallei stroomopwaarts van Gent kende een hoogtepunt tijdens de tweede helft van de 19de eeuw¹³⁶.

Besluit

Het vermoeden van resten van middeleeuwse huizen in de stadskern van Oudenaarde werd met de woning aan de Hoogstraat 7 bevestigd. Het middeleeuwse huis in Hoogstraat 7 is nog herkenbaar aanwezig op alle verdiepingen, van de kelder tot de dakkap. Het gebruik van Doornikse kalksteen in een typerend metselverband, de afwerking van bouwonderdelen - vooral het tweelicht - en de dakconstructie wijzen op een bouw van het huis in de 13de tot vroege 14de eeuw. De dendrochronologische analyse van de dakkap sterkte deze datering met 1240-1300 als kapdatum voor het hout van de dakconstructie.

De in andere steden reeds beproefde methode, die gebruik maakt van landcijs- en renteboeken, vormde het uitgangspunt voor een breder onderzoek naar de bouw- en bewoningsgeschiedenis. Uit het landcijsboek

van 1363 blijkt allereerst de toenmalige stadsontwikkeling van Oudenaarde. Het toen al bestaande bouwblok van Hoogstraat 7 werd uitgebreid in zuidelijke richting door de aanleg van nieuwe kavels aan beide zijden van de pas opgerichte lakenhalle. Nog uit dit landcijsboek kan worden opgemaakt dat het huidige perceel van Hoogstraat 7 is ontstaan uit de opdeling van een groter perceel dat zich uitstreckte van de Hoogstraat tot de Nederstraat. Vermoedelijk werd het huis aan de Hoogstraat 7 gebouwd door een handelaar uit de hogere middenklasse. Alvast vanaf het midden van de 14de eeuw werd het pand bewoond door leden van deze socio-economische groep, waarvan het beroep verband hield met de ernaast gelegen lakenhalle. Enkele bewoners die werkzaam waren in de lakennijverheid en -handel waren Zeger Been in het begin van de 15de eeuw, Jacques Vanderstraten op het einde van de 16de eeuw, Jan Vander Meersch en Martin Van Quickelberghe in de 17de eeuw en Johannes Husson in de 18de eeuw. Wegens het ontbreken van een nauwere datering van de lakenhalle is de relatie tussen het huis en de bouw van de lakenhalle nog onduidelijk. Uit de structuur van het landcijsboek van 1363 kan wel worden afgeleid dat 'een' bebouwing van het perceel op Hoogstraat 7 aan de bouw van de lakenhalle voorafging.

Toen in 1771 een staat van goed werd opgemaakt, had het huis al enkele aanpassingen ondergaan. Op alle verdiepingen hadden muren de binnenruimte in meerdere vertrekken opgedeeld. Tegen de noordmuur waren schouwen aangelegd en de kelder was overwelfd en verlengd geworden in oostelijke richting, waarmee het perceel volledig onderkelderd was. Mogelijk hangen de veranderingen in de kelder samen met functiewijzigingen die doorheen de eeuwen geattesteerd zijn. Behalve als opslagplaats werd de kelder in de 17de eeuw ook gebruikt als brouwerij. In de 16de en 19de eeuw werd de kelder verhuurd als woonruimte. De neo-classicistische voorgevel van het huis en de bijbehorende afschuining van het dak stammen uit het begin van de 19de eeuw. Andere 19de- tot vroeg-20ste-eeuwse ingrepen zijn de aanleg van het trappenhuis en de oprichting van een nieuwe achtergevel.

Opmerkelijk is het gebruik van baksteen als bouw materiaal voor het middeleeuwse huis, in combinatie met de in het 13de eeuwse Oudenaarde vertrouwde Doornikse kalksteen. De zuidmuur van het huis is

¹³¹ Ook in het 14de-eeuwse Brugge werd baksteen uit de onmiddellijke omgeving gebruikt, aangezien transportkosten de kostprijs exponentieel deden stijgen. Zie Sosson 1977, 70.

¹³² De Groote 1993.

¹³³ Tekstuitgave van het *Veil Rentier* door Verriest 1950, 10 r° en 11 r°. K. De Vreese vertaalt de twee *tuilliers* uit het renteboek verkeerdelijk als pottenbakkers (De Vreese 1985, 95).

¹³⁴ Lachaert 1998, 104.

¹³⁵ Poschet 2007, 392.

¹³⁶ Van Strydonck & de Mulder 2000, 146-148.

grotendeels in baksteen en heeft enkel tot halverwege de eerste verdieping een parement in Doornikse kalksteen. De baksteenformaten tonen zich kleiner dan de grote *moefen* uit de 13de eeuw en getuigen aldus misschien van een verkleiningsproces van het baksteenformaat. De schommelingen tussen de baksteenformaten onderling kunnen onopzettelijk ontstaan zijn tijdens het productieproces. Het gelijktijdig circuleren van licht verschillende baksteenformaten kan echter evenmin uitgesloten worden.

Inzake materiaalgebruik vertoont Hoogstraat 7 meerdere overeenkomsten met de 13de-eeuwse kerk van de cisterciënzerinnenabdij van Maagdendale in Oudenaarde. De noordmuur van het middenschip bestaat uit een sokkel in baksteen waartegen ter hoogte van de lichtbeuk een parement in Doornikse kalksteen is geplaatst. Ook bevat dit kerkgebouw variaties in de baksteenformaten.

Het aankleden van een bakstenen kern met een parement van Doornikse kalksteen verschijnt in Oudenaarde dus al in de tweede helft van de 13de eeuw, zowel in de handelaarswoning van Hoogstraat 7 als in de abdijkerk van Maagdendale. Ook de 14de-eeuwse lakenhalle is opgebouwd uit een parement in Doornikse kalksteen tegen een bakstenen kern. De evolutie van de kostprijs van beide bouwmaterialen, een betere bestendigheid van Doornikse kalksteen tegen buitenververing en een hoger aanzien van Doornikse kalksteen als bouw materiaal kunnen, al dan niet samen, geleid hebben tot deze bouwwijze.

Zowel het historisch als het bouwhistorisch onderzoek reikten gegevens aan die toelaten de woning te begrijpen in zijn ruimtelijke en sociaaleconomische context. De open ruimte ten zuiden van Hoogstraat 7, waarvan het bestaan wordt aangewezen door de doorgang en het tweelicht in de zuidmuur van het huis, is in het geciteerde tekstfragment uit het *landcijsboek* van 1363 een dienstweg naar de lakenhalle. Deze vondst kan een aanzet zijn om wat begon als het onderzoek van een individueel huis te verbreden naar de situering van het huis in de ruimtelijke evolutie van het bouwblok doorheen de tijd.

Dankwoord

Het onderzoek in Hoogstraat 7 kon worden uitgevoerd dankzij de steun en de medewerking van Nancy Lemay van het Agentschap

R-O Vlaanderen (Onroerend Erfgoed) en Vera Ameels, Marnic De Temmerman, Ridha Kaddachi en Willy Volders van het VIOE. Voorts willen wij de stad Oudenaarde en aannemer Ibens bedanken voor de samenwerking. Alexander Lehouck wordt bedankt voor de geïnteresseerde kritische aansporingen. Anita Vander Mast wordt bedankt voor het nalezen van de teksten en Nicole Robyn voor haar enthousiaste inzet voor het Oudenaardse archief. Dank is ook verschuldigd aan Philippe Minnaert (Hoogstraat 15) en Optiek Van Ommeslaeghe (Nederstraat 20) om toegang te verlenen tot hun panden, en aan Pierre Scheerlinck en de heer Mertens voor het openstellen van het kerkarchief van Sint-Walburga. Tot slot dank aan Max Polonovski, directeur van het Musée des Plans-Reliefs in Parijs, voor de toestemming om een afbeelding van het *plan-relief* van Oudenaarde in dit artikel op te nemen.

SUMMARY

A Medieval house in Oudenaarde: historical and architectural-historical research in Hoogstraat 7

Preliminary to a new building project in the historical centre of Oudenaarde (Aude-narde), one of the houses in the project area, Hoogstraat 7, was subject to architectural-historical research. At the same time, historical sources in the city archives and other archival collections were consulted. Research was carried out into the evolution of the house and its plot over the centuries, based on *landcijsboeken* (censiers) and *renteboeken* (rent loans). This research revealed that the present-day plot formed part of a larger plot stretching from the Hoogstraat to the Nederstraat. In 1363 this larger plot was still owned by one person, with Hoogstraat 7 as the only building on the site. The division of the large plot into two plots took place between 1408 and 1459. In the latter year another dwelling was built on the plot in the Nederstraat, although in 1474 both houses were still owned by the same person.

The house situated at Hoogstraat 7 was originally a medieval house and is still recognisable as such on all storeys, from the basement to the roof structure. The building material, Tournai limestone, the finishing of smaller architectural features, especially the gemel window, and the typology of the roof-

structure suggest that the house was built in the 13th or early 14th centuries. Tree ring analysis of the roof-structure confirms this dating, indicating that the oak beams of the roof construction were lumbered between 1240 and 1300. The brick masonry in the interior and the complete brick section of the southern wall must therefore also belong to this building phase, despite a brick-size that may appear as rather small for the time. There are indications that the actual façade replaces a possible half-timber façade with corbelling.

The passage on the ground floor and the gemel window in the southern wall of Hoogstraat 7 indicate that the house was originally free-standing on its southern side. In 1363 this open space was a service passageway to the adjoining cloth hall, as reported in a text fragment in a censier dated that year, which is also the first written record of the house and its then owner. There were certainly textile merchants active in the house from the first half of the 15th century until the end of the 17th century, which can be explained by the immediate proximity of the cloth hall.

A *staat van goed* (probate inventory) of the house drawn up in 1771 shows that the original medieval interior had by then been

divided into different rooms. By this time the basement had all its present vaulting and had been lengthened eastwards, so that the whole lot now had a foundation with a basement. In the early 19th century the house received its present facade, causing the saddle roof to be sloped off on the street side. During the second half of the 19th century the back brick façade was erected and the staircase installed. This work led to the removal of part of the medieval southern wall.

In terms of the use of materials, there are similarities between the house and the church of the former Cistercian nunnery of Maagdendale in Oudenaarde, built in the 13th century. In both buildings the wall is constructed from a facing stone in Tournai limestone combined with a brick core. Various brick sizes can be found throughout the church building, including 26 x 12 x 6 cm, a size found in abundance in Hoogstraat 7.

The simultaneous architectural-historical and historical research carried out on Hoogstraat 7 has made it possible to identify the house as a medieval merchant's house that certainly from ca. 1400 was inhabited by textile merchants who belonged to the upper middle class of the city of Oudenaarde.

BIBLIOGRAFIE

AUGUSTYN B. 1980: Abbaye de Maagdendale, à Flobecq puis à Pamele-Audenarde. In: *Monasticon Belge 7, Province de Flandre Orientale*, vol. 3, Luik, 355-373.

BERCKMANS O., JORIS M., SCHERRER P., STASSENS A., VANHOVE J., CARLIER F. & BLANPAIN M. 1978: *Le patrimoine monumental de la Belgique*. 6/2 Hainaut. Tournai/Mouscron, Luik.

BERINGS G. 1989: *Landschap, geschiedenis en archeologie in het Oudenaardse*, Oudenaarde.

BISSCHOPS T. 2006: *Leven aan de rand? Proeve tot duiding van eenheid, verscheidenheid en continuïteit in de vermogensverhoudingen in en om de stadsrand. Leiden en Oudenaarde aan het einde van de middeleeuwen (ca. 1470-ca. 1530)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Antwerpen.

BLOCKMANS W.P. 1980: The Social and Economic Effects of Plague in the Low Countries, 1349-1500, *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* 58, 835-863.

BOGAERT C., LANCLUS K., TACK A. & VERBEECK M. 1996: *Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. 15n1 Stad Oudenaarde met fusiegemeenten*, Turnhout.

BONCQUET D., EVERAERT G., LALEMAN M.-C., LIEVOIS D. & STOOPS G. 1997: Het huis De Spiegel aan het Goudenleeuwplein. Archeologisch en bouwhistorisch onderzoek, *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent* 3-4.21, 11-55.

CAILLAU J. 1986: Overlijdens uit het hospitaal te Duinkerke (1741-1793), *Vlaamse Stam* 22, 9.

CALLEBAUT D., MILIS L., DEVOS P. & VAN DER MEIREN J.-P. 1988: *Ename-Oudenaarde-Mullem. Archeologisch-historische route*, Archaeologicum Belgii Speculum 16, Brussel.

- CALLEBAUT D., DE GROOTE K. & VAN DER DONCKT M.-C. 1992: Stadsarcheologie te Oudenaarde, *Archaeologia Mediaevalis* 15, 55.
- CASTELAIN R. 1972: Genealogische gegevens over Mathys Castelein's voorouders en aanvullende nota's in verband met zijn woonplaats, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 17, 167-211.
- CASTELAIN R. 1984: De woning De Hert in de Broodstraat (15de en 16de eeuw), *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 21, 186-194.
- CASTELAIN R. 1987: Waren de afstammelingen van de heren van Petegem ooit heren van Oudenaarde? (XIe eeuw), *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 24, 172-184.
- CHARLES L., DEBRUYNE R.K., DECAVELE J., EVERAERT G., LALEMAN M.-C., LIEVOIS D. & VANDEN BILCKE R. 1994: *Huizenonderzoek in Gent. Een handleiding*, Gent.
- CHARLES L., EVERAERT G., LALEMAN M.-C. & LIEVOIS D. 2001: *Erf, huis en mens. Huizenonderzoek in Gent*, Gent.
- DEBONNE V. 2005: *Middeleeuwse huiskelders in de Kortrijkse stadskern ca. 1200-1350*, Archeologische en Historische monografieën van Zuid-West-Vlaanderen 58, Kortrijk.
- DEBRABANDERE F. 1993: *Verklarend woordenboek van de familienamen in België en Noord-Frankrijk*, Brussel.
- DE GROOTE K. 1993: De middeleeuwse ambachtelijke wijk van Pamele (stad Oudenaarde, Oost-Vlaanderen). Het onderzoek in het Huis de Lalaing. 1. De pottenbakkersovens, *Archeologie in Vlaanderen* III, (1994), 359-399.
- DE GROOTE K. & LEMAY N. 1996: *Sporen van laat-middeleeuwse stadsuitbreiding op de Markt en in de Hoogstraat te Oudenaarde*, onuitgegeven verslag (VIOE-archief Ename).
- DEGUELDRE G. 1980: Handleiding voor opsporen van huizen, *Antwerpse vereniging voor bodemonderzoek. Bulletin* nr. 2-3, 24-30.
- DE JAEGER A. 2006: *Het hof 'De Rame': een stadshof van de voormalige Sint-Salvatorabdij van Ename. Grachtscheldestraat 11, 9700 Oudenaarde*, onuitgegeven eindverhandeling Monumenten- en Landschapszorg, Hoger Instituut voor Architectuurwetenschappen Henry van de Velde Antwerpen.
- DE JAEGER M. 1973: *Sociaal-economische structuren te Oudenaarde in de XIVe en XVe eeuw*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent.
- DE JONGHE M. 2005: Damme, Sint-Janshospitaal. In: BUYLE M. & DEHAECK S. (eds.): *Architectuur van Belgische hospitalen*, M&L Cahier 10, Brussel, 134-137.
- DE MAEYER J. & VAN MOLLE L. (red.) 1998: *Joris Helleputte. Architect en politicus 1852-1925. Deel I. Biografie*, KADOC-Artes 1, Leuven.
- DE MEULEMEESTER M. 1979: "Jules van 't stadshuis" gaat op pensioen, *De Bril. Kleine Stadskrant* 1.1.
- DEMUYTERE D. 1987: *Demografische evolutie in de kasselrij en het arrondissement Oudenaarde (14de-20ste eeuw)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Rijksuniversiteit Gent.
- DENEWETH H., D'HONDT J. & LEENDERS K. 2001: *Een huis in Brugge. Vademecum voor de historische studie van woningen, eigenaars en bewoners*, Brugge.
- DENSLAGEN W.F. & DE VRIES A. 1984: *Kleur op historische gebouwen. De uitwendige afwerking met pleister en verf tussen 1200 en 1940*, 's Gravenhage.
- DE RAMMELAERE C. 1967: Een haardtelling te Oudenaarde in 1540. Een demografische bron?, *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent* 21, 81-84.
- DE RAMMELAERE C. 1972: Bijdrage tot de kennis van de beroepsstructuur van de Oudenaardse bevolking in 1651, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 17, 261-267.
- DE RAMMELAERE C. 1975: Bijdrage tot de sociografie van Oudenaarde in 1787, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 18, 15-27.
- DEROO B. 2002: *De middeleeuwse administratie van Oudenaarde: een diplomatische en*

- paleografische studie van de stedelijke akten (1189-1451)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent.
- DERYCKE L. 1999: *De Sint-Michielswijk in Gent (1480-1520) een sociaal-topografische reconstructie*, Verhandelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent 24, Gent.
- DEVLIEGHER L. 1971: *Damme*, Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen 5, Tielt - Utrecht.
- DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen 2-3, Tielt - Amsterdam.
- DEVLIEGHER L. & GOOSSENS M. 1980: *Vensters in West-Vlaanderen*, Oudheden in West- en Frans-Vlaanderen 1, Tielt - Bussum.
- DEVOS P. 1974: *Historische huisgevels te Oudenaarde. Een inleiding*, Oudenaarde.
- DEVOS P. 1982: *De gemeentehuizen van Oost-Vlaanderen 2*, Inventaris van het Kunstpatrimonium 17, Gent.
- DE VREESE K. 1985: De "Veil Rentier" (1275), weerspiegeling van het sociale, economische en culturele verleden in de streek van Zuid-Oost-Vlaanderen. In: *Gedenkboek 750 jaar Pamelekerk Oudenaarde, 1235-1985*, Oudenaarde, 87-102.
- DEVRIESE L. 1995: Enkele bouwblokken in de Gentse waterwijk. Evolutie van het huizenbestand sinds het einde van de 17de eeuw, *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent* 1.19, 7-22.
- DHONDT E. & HEINS M. 1974: *Armand Heins, kunstenaar en estheet (1856-1938)*, Gent.
- DHONDT J. 1952: Het ontstaan van Oudenaarde, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 10, 50-80.
- DHOOP E. & DE SMET M. (red.) 1986: *Bartolomeus De Rantere. Geschiedenis van Oudenaarde van 621 tot 1397*, Oudenaarde.
- EECKHOUT J. 2006: *Hoogstraat 7 Oudenaarde. Rapport d'analyse dendrochronologique*, Université de Liège, Laboratoire de dendrochronologie, onuitgegeven verslag.
- EECKHOUT J. & HOUBRECHTS D. 2006: *Les charpentes des halles à Bruges. Rapport d'analyse dendrochronologique*, Université de Liège, Laboratoire de dendrochronologie, onuitgegeven verslag.
- GYSSELING M. 1954: *Gents vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen*, Gent.
- HARDOUIN-FUGIER E., BERTHOD B. & CHAVENT-FUSARO M. 1994: *Les étoffes. Dictionnaire historique*, Parijs, 1994.
- HASLINGHUIS E.J. & JANSE H. 2001⁴: *Bouwkundige termen. Verklarend woordenboek van de westerse architectuur- en bouwhistorie*, Leiden.
- HEINS A. 1902-1911a: Colonnets-meneaux provenant du marché aux Grains, *Inventaire archéologique de Gand* 2, 522.
- HEINS A. 1902-1911b: Colonnets-meneau provenant de la rue aux Vaches, *Inventaire archéologique de Gand* 2, 523.
- HEINS A. 1907: *Coups d'œil et coups de plume. Notes et croquis d'archéologie pittoresque*, Antwerpen.
- HOEBEKE M. 1952: Bouwstenen voor de kennis van ons verleden, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 10, 113-165.
- HOEBEKE M. 1965: Oudenaarde. In: GRODECKI L., *Belgische steden in reliëf. Plannen opgenomen door Franse militaire ingenieurs - XVIIe-XIXe eeuw*, Brussel, 263-294.
- HOEBEKE M. 1968: *De middeleeuwse oorkondentaal te Oudenaarde. 13de eeuw - ±1500 (spelling en klankleer)*, Gent.
- HOEBEKE M. 1973: *Dr. Désiré-Joseph Vander Meersch (1789-1863)*, Oudenaarde.
- HOEBEKE M. 1988: De vroegste geschiedenis van Oudenaarde in de spiegel van zijn plaatsnamen, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 25, 111-112.
- HOFFSUMMER P. (dir.) 2002: *Les charpentes du XIe au XIXe siècle. Typologie et évolution en France du Nord et en Belgique*, Cahiers du Patrimoine 62, Parijs.

- HYMANS H. 1902: *Villes d'art célèbres. Gand & Tournai*, Parijs.
- JACOBS E. 2006: *Verslag van onderzoek van interieurelementen in Hoogstraat 5 en 7 in Oudenaarde*, onuitgegeven verslag (VIOE Brussel).
- JANSE H. & DEVLIEGHER L. 1962: Middeleeuwse bekappingen in het vroegere graafschap Vlaanderen, *Bulletin van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen* 13, 294-380.
- LACHAERT P.-J. 1998: *De landschapsgeschiedenis van Schelderode. Ruimtelijke ordening en organisatie van een cultuurlandschap (12de-18de eeuw)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent.
- LALEMAN M.-C. & RAVESCHOT P. (red.) 1988: *Steen voor steen. Het onderzoek naar het middeleeuwse huis in Gent en de bijdrage van Armand Heins*, Gent.
- LALEMAN M.-C. & RAVESCHOT P. (red.) 1991: *Inleiding tot de studie van de woonhuizen in Gent: periode 1100-1300: de kelders*, Verhandelings van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België 54, Brussel.
- LALEMAN M.-C. 1993: De middeleeuwse vensters. In: *Het venster. Zeven eeuwen techniek en esthetiek*, Gent, 20-34.
- LEHOUCQ A. 2002: Het verstedelijkingsproces en de oudste stenen burgerwoningen in Veurne, *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, nieuwe reeks 56, 1-33.
- LEHOUCQ A. & VAN ACKER J. (in voorbereiding): *Over spelden in een hooiberg. Huizenonderzoek in de steden van Veurne-Ambacht*, Verhandelings der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, Gent.
- LEMAI N. & LANGEN I. 2002: Noodonderzoek aan de Meerspoort in Oudenaarde (O.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 25, 69-70.
- LIEVOIS D. 1994: De landcijsboeken. In: CHARLES L. et al., *Huizenonderzoek in Gent. Een handleiding*, Gent.
- MACLOT P. 1992: Papieren waarheden bij bouw-archeologische feiten. Onderzoek van particuliere huizen in Antwerpen, *Stads-archeologie. Bodem en monument in Gent* 2.16, 1992, 27-31.
- MACLOT P. 2006: *Bijdrage tot de historische studie van de materiële stad: de site van de Peter Potstichting (12de eeuw tot heden) als casus voor archivalische en iconografische bouwblokanalyse in Antwerpen*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Antwerpen.
- MAES K. 1998: *Joris Helleputte. Architect en politicus 1852-1925. Deel II. Oeuvrecatalogus*, KADOC-Artes 1, Leuven.
- MARINUS M.J. 2002: Huizengeschiedenis in het Antwerpse stadsarchief, *Vlaamse Stam* 38, 10, 551-568.
- MEISCHKE R. 1988: *De gothische bouwtraditie. Studies over opdrachtgevers en bouwmeesters in de Nederlanden*, Amersfoort.
- NYS L. 1993: *La pierre de Tournai. Son exploitation et son usage aux XIIIe, XIVe et XVe siècles*, Tournai – Art et histoire 8, Tournai/Louvain-la-Neuve.
- OUVRY B. 1982: *Culturele evolutie en sociale disciplinerings te Oudenaarde 1450-1600*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Rijksuniversiteit Gent.
- OUVRY B. 1984: Het materiële leven te Oudenaarde 1450-1600, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 21, 121-155.
- PEDE R. & AMEELS V. 2007: Laat-middeleeuwse bewoning langs de Hoogstraat te Oudenaarde (O.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 30, 75-77.
- POSCHET K. 2007: Het Bourgondische kasteel te Oudenaarde als onderdeel van een laat-middeleeuwse defensiestrategie, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 44, 371-432.
- SCHEERLINCK C. 1986: *Het immobiliënbezit van de Poorters te Oudenaarde en Pamele in de tweede helft van de vijftiende eeuw*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Rijksuniversiteit Gent.
- SJOBERG G. 1960: *The preindustrial city: past and present*, New York.

- SOIL DE MORIAMÉ E.-J. 1904: *L'habitation tour-naisienne du XIe au XVIIIe siècle, 1. Architecture des façades*, Doornik.
- SOSSON J.-P. 1977: *Les travaux publics de la ville de Bruges XIVe-XVe siècles. Les maté-riaux. Les hommes*, Brussel.
- STABEL P. 1989: Conjunctuur en immobiliën-markt in Oudenaarde: einde 15de-16de eeuw, *Handelingen van de Geschied- en Oudheid-kundige Kring van Oudenaarde* 26, 3-25.
- STABEL P. 1990-1991: Het twintigste pen-ningkohier van Oudenaarde-Pamele (1572): uitgave en bewerking, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ou-denaarde* 27-28, 1-59 en 7-75.
- STABEL P. 1995: *De kleine stad in Vlaande-ren. Bevolkingsdynamiek en economische functies van de kleine en secundaire stede-lijke centra in het Gents kwartier (14de-16-de eeuw)*, Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België 57, Brussel.
- THOEN E. 1987: *Project Historisch-landschap-pelijke relictencarten van Vlaanderen o.l.v. Prof. Dr. A. Verhulst, Dr. A. Verhoeve, Dr. F. Verhaeghe. Historisch-geografische tekst bij het kaartblad Oosterzele. Proefgebied Kaart N.G.I., schaal 1/10000, nr. 22/6, meridianen 178-184/106-114*, Gent (intern rapport Rijks-universiteit Gent).
- THOEN E. 1988: *Landbouweconomie en bevol-king in Vlaanderen gedurende de late Middel-eeuwen en het begin van de Moderne Tijden. Testregio: de kasselrijen van Oudenaarde en Aalst (eind 13de-eerste helft 16de eeuw)*, Gent.
- THOEN E. 1996: Cartografie en historisch on-derzoek. In: ART J. (red.): *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente? Deel IIIb Hulpwetenschappen*, Gent, 131-185.
- TRIO P. 1991: Middeleeuwse pelgrimsbroeder-schappen te Oudenaarde, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 28, 131-152.
- VAN BUTSELE P. 1989-1995. *Alfabetische klap-pers met genealogische analyses op de staten van goed van Oudenaarde*, Ouden-aarde.
- VANDAMME G. 2000: Gandavum. Armand Heins-nummer, *Gandavum: driemaandelijks Tijd-schrift m.b.t. de Gentse (kunst)geschiedenis* 2.5, 3-65.
- VANDECANDELAERE H. & VANNIEUWENHUYZE B. 2006: *La Mondiale. Een nieuwe hoek met een oud verleden*, Brussel.
- VANDENABEELE L. 1975: *Studie van het kerk-gebouw van de cisterciënzerinnenabdij van Maagdendale te Oudenaarde*, onuitgege-ven licentiaatsverhandeling Rijksuniversiteit Gent.
- VANDERMEERSCH-LANTMEETERS E. 1994: Biografi-sche gegevens. In: DE REN L. (red.): *Ouden-aards Zilver*, Oudenaarde, 89-110.
- VAN DE WALLE, A. 1949: De Romaanse Boude-wijnstoren te Oudenaarde, *Cultureel Jaar-boek voor de Provincie Oost-Vlaanderen* vol. 2, 2, 87-100.
- VAN EENHOOGHE D. 1986: Het Huis Van tSestich, nader bekeken, *Monumenten & Landschap-pen* 3.5, 15-26.
- VAN ENGEN H. 2005: Geen schraal terrein. Stadsrechten en het onderzoek naar stads-wording. In: RUTTE R. & VAN ENGEN H. (ed.), *Stadswording in de Nederlanden. Op zoek naar overzicht*, Hilversum, 63-86.
- VAN HOECKE K. 2002: Bouwstenen voor de ken-nis van de veertiende-eeuwse economie in Oudenaarde, *Handelingen van de Geschied-en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 39, 111-219.
- VAN KERKHOVEN G. 1996: *De burgerlijke bouw-kunst in Oudenaarde: van Lodewijk XVI naar neoclassicisme*, onuitgegeven licentiaatsver-handeling Universiteit Gent.
- VAN LOON J. 2000: *De ontstaansgeschiede-nis van het begrip 'stad'. Een bijdrage van de diachrone semantiek tot de sociaal-eco-nomische geschiedenis van Noord-West-Europa, inzonderheid van de Nederlanden*, Gent.
- VAN STRYDONCK M. & DE MULDER G. 2000: *De Schelde. Verhaal van een rivier*, Leuven.
- VAN THIELEN R. 1964: *Het stadhuis van Ou-denaarde in het licht van de bouwrekeningen*

(1526-1538), onuitgegeven licentiaatsverhandeling Katholieke Universiteit Leuven.

VANWELDEN M. 2006: *Productie van wandtapijten in de regio Oudenaarde. Een symbiose tussen stad en platteland (15de tot 17de eeuw)*, Leuven.

VERHULST A. 1991: Une ville-neuve comtale en Flandre au XIIe siècle: Kluizen au nord de Gand. In: DUVOSQUEL J.-M. & DIERKENS A. (red.): *Villes et campagnes au moyen âge. Mélanges Georges Despy*, Luik, 763-771.

VERRIEST L. (ed.) 1950: *Le polyptique illustré dit "Veil Rentier" de messire Jehan de Pamele-Audenarde (vers 1275)*, Bruxelles.

VERVLOET J.A.J. 1984: *Inleiding tot de historische geografie van de Nederlandse cultuurlandschappen*, Landschapsstudies 4, Wageningen.

VERWIJS E. & VERDAM J. 1903: *Middelnederlandsch Woordenboek. Vijfde deel*, 's-Gravenhage.

WILLEMS H., VAN TUSSENBOEK G., GRUBEN R. & GLAUDEMANS R. 2000: *De onderste steen boven. 25 jaar bouwhistorie in 's Hertogenbosch*, Deventer.

X 1942: Verscheidenen bouwvallige huizen in de Hoogstraat die tegen het stadhuis aanleunen worden gesloopt, *De Vlaming* 12 juli 1942.

BIJLAGE 1: lijst van eigenaars en huurders en sommige burens van het huis Hoogstraat 7 tussen 1363 en 1894

Datum	Hoogstraat 5	Hoogstraat 7	Hoogstraat 7	Hoogstraat 9
		Eigenaar	Huurder	
1894		Stad Oudenaarde		
Na 1869		Rosalie-Antoinette De Roose, wed. van Jean Baptiste Dhont	Rosalie-Antoinette De Roose, boekhoudster	
1869		Rosalie-Antoinette De Roose en Jan Baptiste Dhont	Rosalie-Antoinette De Roose en Jan Baptiste Dhont, zadelmaker	
1861-1869		Rosalie-Antoinette De Roose	Rosalie-Antoinette De Roose	
1835-1861	F.A. Vanderstraeten, zadelmaker	De weduwe van Benoît-François De Roose	De weduwe van Benoît-François De Roose en de familie Bombeke in de kelder tot 1842	Alexandre Vandenbergh, bakker, overleden in 1846, met zijn gezin
1829	F.A. Vanderstraeten, zadelmaker	Benoît De Roose	Benoît De Roose en gezin en de familie De Clercq (brouwersknecht, schoenmaker) in de kelder	Alexandre Vandenbergh, bakker, met zijn gezin
1815-1818	J.B. Vindevogel, linnenhandelaar	Benoît De Roose	Benoît De Roose en gezin en Philippe Clepkens, schoenmaker en zijn gezin in de kelder	Alexandre Vandenbergh, bakker, met zijn gezin
1811	Jean Vandevijvere, schoenmaker,	Benoît De Roose	Benoît De Roose, herbergier, 47 j., geboren te Leupegem en gezin	Alexandre Vandenbergh, bakker, met zijn gezin
1806-1809	J. Vandevijvere, schoenmaker	Jean Claus	Jean Claus, dagloner en zijn gezin	François Treels, bakker, 34 j.
1794-1796	Eigenaar/bewoner: Joannes De Man	Fransoijs Vande Wiele uit Enname	Joannes Claus/ Jean Claus, schoenmaker en gezin Vanaf 20-01-1795 woont Philippe Martens, schoenmaker, met gezin in de kelder	Fransoijs Treels Huurder : Siphile Perneel
1793-1794 St.-Jacob	Eigenaar/bewoner: Joannes De Man	Amandus Van Den Hende	leegstaand	Bewoner: Sr. Ferdinandt Perneel
1771-1793 St.-Jacob		Joannes Husson, fs. François en Carolus Josephus Husson	Joannes Husson, fs. François en Carolus Josephus Husson	
Vóór 1771 St.-Jacob		Joannes Husson, fs. François, gehuwd met Anne Catharine de le Houze	Joannes Husson, fs. François, gehuwd met Anne Catharine de le Houze en zoon Carolus Josephus Husson	

Vóór 1752 St.-Jacob	Opgang	Heer Willem Ignace Pijcke, ridderheer van Idégem, ten Driessche, ..., privé-raadsheer van de majesteit en staatsraad uit Brussel	Joannes Husson, fs. François	Eigenaar: wed. en erf. Pieter de Clercq
Na 1730 St.-Jacob	Opgang	Familie Pijcke- wed. van Jodoigne	Jan Baptiste (de le?) Houze	Eigenaar: Jonker Willem Ignace Pijcke
1720-1730 St.-Jacob		Joanna Van Hautte, wed. van Adriaen Senesal en Pieter Everaert		
Na 1712 St.-Jacob		Wed. Jan Everaert	Fransoijs Verschelden	
ca 1712 St.-Jacob	Inganck ende trap van de halle en het huis van Joos Quertijn, glazenmaker	Jan Everaert, fs. Jans, koopman in wijnen	Sr. Du Bois, "guaeerde ende commiss van sijne majesteits licenten"	Eigenaar : erf. Van de wed. van heer Pieter Pycke
1705 St.-Jacob		Louijs Treels, koop man en vleeshouder	Jan Godaert	
1684-86 St.-Jacob		Amman van de stad legt beslag op het huis wegens openstaande schulden van de heer Van Quickelberghe: 16-09-1684 en 22-02-1686		
Na 1679 St.-Jacob		Heer Martin Van Quickelberghe	Heer Martin Van Quickelberghe	
1679 St.-Jacob	Bewoner : Stephanus De Curte		Meester Toussain	Heer Pieter Pycke
Vóór 1679		Juffrouw Marie Vander Meersch, fa. heer Jan, begijntje		
1649-ca. 1677		Jan Vander Meersch	Jan Vander Meersch: lakenkoopman en zijn erfgenamen	Bewoner: Jan Grouloir, lakenkoopman
1640-1648	Eigenaar/Bewoner: Jaspaert Van Quickelberghe	Fransoijs Vanden Bossche	Fransoijs Vanden Bossche/ Jan Vander Meersch ("gestaethede"): koopman van lakenen	Eig.: Jan en Tanneken Grouloir Bewoner: Jan Grouloir
1606 en 1616	Opganck van den ouden halle	Heer Fransoijs Vanden Bossche, "als ghetraut hebbende de wed. Jacques Vander Straeten"	Heer Fransoijs Vanden Bossche, "als ghetraut hebbende de wed. Jacques Vander Straeten"	Eigenaar: Laurens Valcke
1593-1602	Opgang	Jacques Vanderstraten, fs. Pauwels	Jacques Vanderstraten, fs. Pauwels, en gezin. Lakenhandelaar	Erfg. Jooris Van Hoolant
Vóór 1593	Opgang	Jacques Vanderstraten, fs. Pauwels, gehuwd met Anna Van Hesdijn, fa. Jans	Jacques Vanderstraten, fs. Pauwels en gezin Lakenhandelaar	Erfg. Jooris Van Hoolant
1585		Pieter Braedt	Pieter Braedt	

Vóór 1583	Jacop Van Rakelbosch	Jacob Vanden Baerse, fs. Gillis, gehuwd met Helena De Mantele	Jacob Vanden Baerse, fs. Gillis, gehuwd met Helena De Mantele/ Pieter Braedt	Jooris Van Hoolant
1560-1572	Bewoner: Adriaen Van Rakelbosch, eigenaar: Willem De Hane	Jacob van Baerse	Pieter Combeen (kelder) en Jacob van Baerse	Jooris Van Hoolant: eigenaar- bewoner, kelder verhuurd aan Zegher Vander Straeten
1552-1558		Joos De Rantere		
1514-1551	Bewoner: Jacop Van Rakelbosch	Adriaen De Rantere	Adriaen De Rantere	Bewoner: Lauwerijns Vanden Ziecke
Ca. 1500-1513		Raes Cauwelins		
Ca. 1475-ca. 1500		(De weduwe en erfgenamen van) Gheleyn Huevic		
Vóór 1475 (Hoog+Nederstr.)		De weduwe en de erfgenamen van Willem Huedeovic	Bernaert De Leuwe	
1464 (Hoog+Nederstr.)		De weduwe en de erfgenamen van Willem Huedeovic	Pieter De Caboetre	
1443-1448 (Hoog+Nederstr.)	Jacop Voorde	Willem Huedevic en zijn vrouw: Wouborghe sClercx, fa. Pieters		
1408-1409 (Hoog+Nederstr.)	Pieter Van Den Heede	Zeger Been	Zeger Been en gezin	Arent Dreetts
1363 (Hoog+Nederstr.)	Rase Walkin/ ingang en opgang naar de halle	Roelant sBaremakers		Clais Prets

BIJLAGE 2: SAO, Oud archief, nr. 877 Oppervoogden, Z1/134, staat van goed van Anne Catharine de Lehouzez, geregistreerd op 12/11/1771

(Zie ook: Oud archief, nr. 1326 Verbanden, 178/1222, f° 142r°)

Voor mijn edele heeren oppervooghden der stede en de caele van Audenaerde.

Staet en de prijs van goede daer erfachtigh vuytte ghestorfven is binnen deser stede, op den derden januarij seventien hondert eenentseventigh, Anne Catharine de Lehouzez, filia Jan Baptiste. Alwaer weduwaer en de hauder thaeren sterfhuyse ghebleven is Sr. Joannes Husson, filius Francois, poorter deser voornoemde stede. Den welcken desen staet van goede heeft doen maecken ende schriftelijck voor uw edele de heeren mits desen is overgehevende omme hem als hauder ter eendere, Carolus Josephus Husson eenigh kindt noch minderjaerigge weese alsnu in audde van seshien jaeren bij d'overledene achtergelaeten ende gheprocreert constant haer huijwelijck met den hauder maeckende den unicquen hoofstaecke ten desen sterfhuijse ter andere. Omme elcken van hemlieden hier vuijtte te prouffitteren ende dooghen naer vuijtwijsens de costume deser stede ende casselrije van Audenaerde.

1) Ghevende den hauder te kennen als dat d'overledene gheene pater nocte matermoniele goederen en heeft achterghelaeten alhier is dienende voor vertoogh ende memorie.

2) Conquest bij d'overledene achterghelaeten constant haer huijwelijck met den hauder, wesende deelsaem tusschen den hauder ende den hoor unicq, half en half, ende s'hoirs deel blijvende belast met s'hauders bijlevijnghe als naer costume.

Dit is een huys stede ende erfve ghestaen ende gheleghen binnen deser ghemelde stede ten voorhoofde op de Hooghstraete alwaer d'overledene gestorfvn is. Ter eendere zijde het huys en de erfve van Sr. Ferdinand Corneel en de ter andere zijde de trappen van d'halle commende bij coope van den heere Raedtsheer Pijcke tot Brussel. Ghenomen de weirde van diere ter somme van 1700 pond.

3) Ghereede baete ten desen sterfhuijse bevonden, wesende deelsaem tusschen den hauder ende den hoir unicq, half en half, als naer costume.

Alvooren aengaende de contante ghemunte pennijnghe: den hauder verclaert als datter op den twaelfsten october seventienhondert eenentseventigh, daete van het doen van de prijsie meubelen ende huijscattheijlen het scheeden van de ghemeensaemhede van den sterfhuijse, gheene contante ghemunte pennijnghe en sijn bevonden dienende over sulcx alhier niet dan voor memorie.

Belangende de meubelen ende huijscattheijlen, mitsgaeders coper ende tinwerck als anderssints ten desen sterfhuijse bevonden alle het selve is op den voorseijden twaelfsten october seventienhondert eenentseventigh door Ferdinandus De Curte, ghesworen prijsier deser caemer oversien ende ghepresen. Wanof het slodt ofte somme tottalle van d'acte prijsie van diere comt te beloopn ter somme van 662 pond.

Reguarderende shauders negotie ende wijnckel consistierende in catoenen sitsen [kussens], nedeldoecken [weefsel van netelgaren], pluymen bedden, tijcken pluymen ende wollen saergen alle het selve is separaetelijck volghens inkoop opghenomen. Tsaemen bedraeghende ter somme van 2148 pond

Item wordt alhier noch voor baete ghebrocht over de weirde van een silveren snuijfdooze ende een paer silveren gespen van den hauder. Tsaemen weirdigh gheextimeert ter somme van 25 pond.

4) Commer ende eerst van staenden last gheduerende het huijwelijck van d'overledene met den hauder opghenomen, te dooghen bij den hauder ende den hoir unicq, half en half, ende bij den selven hauder in shoirs deel ten aensien van sijne bijlevijnghe als naer costume.

Dat is eene rente van een hondert ponden grooten wisselghelt capitaels croiserende ten drie ponden grooten wisselgelt tsjaers, vallende telckens den vierden maerte loopende in prouffijtte van Sieur Macharius Joseph De Lehouzez binnen deser stede. Comt alhier over het voorseijde capitael in ponden parisijse courant ter somme van 1400 pond

5) Vliegheende schulden van commer ten desen sterfhuijse bevonden te dooghen bij den hauder ende den hoir unicq, half en half, als naer costume.

Alvooren is men schuldigh aen den voornoemden Sieur Macharius Joseph De Lehouzez binnen deser stede over seven maenden raete crois der rente van drie ponden grooten wisselghelt tsjaers. Wanof het capitael hier vooren voor staenden last is ghebrocht ter somme van 24 pond

Item te betaelen aen U Edelen ende d'heeren secretarissen over d'auditie op de passerijnghe deser volghens reglemente ter somme van 4 pond.

Item aen de selve heeren secretarissen over het maecken vande double met den zeghel ende registreren als andersindts. Tsaemen ter somme van 12 pond

Item aen Ferdinandus De Curte gesworen prijsen deser caemer over het doen van de prijsie meubelen ende huijsscattheijlen wanof het import hiervooren voor baete is gebrocht met den zeghel tot d'acte tsaemen tot 4 pond

Item aen den voorseijden De Curte over het stellen van desen staet van goede in advenante van 7 stuijvers ten blaede tot 6 pond

Item aen den selven over sijne vaccaetien ter passerijnghe deser assisterende den hauder tot 1 pond 4 schellingen

Item aen de caemberoden ter causen van het sluijten ende overture van den sterfhuijse met het doen van een verbandt tot 16 pond

Item over den zeghel ten effecte van de passerijnghe van desen staet van goede tot 6 pond

6) Funeraillen ten laste vanden hoir unicq alleene als naer costume

Alvooren sooveele den hauder staende de ghemeensaemhede van den sterfhuijse heeft betaelt over het celebreren van den goddelijcken dienst der vuytvaert ghedaen tot laevenisse vanden ziele van d'overledene, leverijnghe van het wasch, doodtkiste, het maecken van het graf ende eenighe doodtschulden als andersints tsaemen bedraeghende volghens seven diversche quittantien. Tsaemen tot 65 ponden acht scheele parisis. Comt d'hilft tot 32 pond 14 schellingen

Item bijden hauder staende de voorseijde ghemeensaemhede betaelt aen Frans Vande Kerckhove ende Joannes Deman over het bidden van de vrienden ende ghebueren tot de voorseijde vuytvaert tot ses ponden ses scheele parisis. Comt d'hilft tot 3 ponden en 3 schellingen.

7) Recompence de welcke den hauder schuldigh is te doen aenden hoir unicq als naer costume. Dat is ter causen datter constant het huijwelijck van de overledene met den hauder bij vuytgroottijnghe is vercocht een achtste part ende deel van een huijsstede ende erfve ghestaen ende ghelegghen binnen deser voornoemde stede ten voorhoofde op de Nederstraete ter eender zijde het huijs ende erfve van de weduwe ende hoirs Laurijns Schoerman ende ter andere den hoeck van de Catterstraete, gheweest hebbende zijde haudende goet van d'overledene, aen ende in prouffijtte van Joffrouwe Martina Moriau, weduwe van Sieur Jacobus De Lehouzez voor de somme van sessentwintigh ponden grooten wisselghelt. Comt d'hilft ten laste van den hauder in prouffijtte van den hoir unicq in ponden parisijse courant ter somme van 182 pond.

8) Conter recompence den hoirunicq schuldigh is te doen aen den hauder als naer costume. Dat is ter causen datter constant het huijwelijck vanden hauder met d'overledene van shauders zijde haudende goet is vercocht een achtste part ende deel van een huijsstede ende erfve ghestaen ende ghelegghen binnen deser ghemelde stede ten voorhoofde op de Nederstraete ghenaemt 'Den Moor', voor ende omme de somme van seven ponden thiene schellijnghe grooten courant boven den last vande rente daerop beseth. Comt d'hilft ten laste van den hoir unicq in prouffijtte vanden hauder in ponden parisis ter somme van 45 schellingen.

Den hauder ende shoors goetcommen is Sieur Joannes Augustinus Vanden Hende, meester silversmet binnen desen stede. Ende omme de weese wordt toesienden voocht gecreert Sr. Macharius Joseph De Lehouzez, sijnen oom materneel binnen desen stede.

Aldus ghepasseert ter kennisse van d'heeren Philippe Gruloos ende Jan Baptiste Brandt oppervoogden der stede ende caele van Audenaerde metsgaeders dheer ende Meestere Jan Baptiste Bauwens hemlieden secretaris. Present den haudere sijnen borghe ende sweesen toesienden voogt tot gheassistert met Ferdinandus De Curte. Desen 12^e novembre 1771.

[Bijlage bij de staat]: Prijsie ghedaen bij mij onderschreven Fernandus De Curte, gesworen prijsier der caemer van mijn edele heeren oppervooghden der stede ende caele van Audenaerde, binnen het selve audenaerde residerende, van de naerschreven meubelen ende huyscattheylen mitsgaeders copier ende tinwerck als andersints bevonden ten sterfhuyze van Anne Catherine de Lehouzez, filia Jan Baptiste, overleden binnen deser stede op den derden January 1771. Alwaer weduwaer ende hauder thaeren sterfhuijze ghebleven is Joannes Husson, filius François. Dat alles op den aenwijs van den voornoemde houder, actum desen 12e october 1771.

Als voornoemde bevonden inde **ceucken**: een hanghelketel, twee brandereels, twee tanghen, een schuppe, blaespyppen, een yzeren confoor, sautlaede, een taeffel, thien stoelen, een glaesen kasse, een ledikant met het behanghsel daerop, een pluymen bedde, met den hooftpeulen, twee oorcussens, een matrassen, vier wollen saergen, een paer slaepelaeckens, een paer flauwynnen, eenen stroosack, een kleerkasse, derthien schilderyen, twee spiegels, vier menasieren met het stelsel daerop, ende op de **schauwe** ende op twee kassen een copieren beddepanne, drie mermieten, eenen copieren theketel, eenen copieren bluspot, drie copieren pannen, eenen haecker, twee lampen, twee metaelen kandelaers, twee vischpoenen, eenen copieren handtkandelaer, met eenen kerssnuyter, 125 pond tin consisterende in kannen, patteelen, taillooren, schoetels, treckpotten [theepotten] als andersints, een voghelmuyte, eenen raeprooster, met andere storie. Tsaemen ghepresen tot 364 pond.

Item op de **boven voorcaemer**: een **schauw**cleet met het stelsel op de schauwe ende storie schilderijen, ses taeffels, seven stoelen met twee zetels ende een coffer met een kleerkasse tsaemen ghepresen tot 50 pond.

Item op de **boven middelcaemer**: eenen tomboe [een soort bed] met eenen stroosack, een saerge, een gardevent, twee coffers, een kleerkassen, een meelmande met het meel ende anderen storie. Tsaemen ghepresen tot 42 pond.

Item op het **opperste**: een hautten schaele met de ghewichten ende de boschcoelen met anderen storie. Tsaemen ghepresen tot 14 pond.

Item op het **caemerken opden trap**: een cordijts met storie slaepijnghe ende storie printen. Tsaemen ghepresen tot 4 pond.

Item op de **plaetse ende schoetelhuijs**: een **waeterstande**, eenen waeterheemer met het gheleijer- ende aerdewerck. Tsaemen ghepresen tot 6 pond.

Item in den **kelder**: een tonne groot bier met een half tonne cleijn bier, met acht halfve ijdel [lege] tonnen, drie bierstellijngen, een botercuijpe, met storie cuijpen ende kieckensrenne, ontrent 80 ijdel bottijlden. Tsaemen ghepresen tot 134 pond.

Item in den **wijnckel**: twee tooghen met de wijnckel berdels ende gordijnen, met de kassen. Tsaemen ghepresen tot der somme van 48 pond.

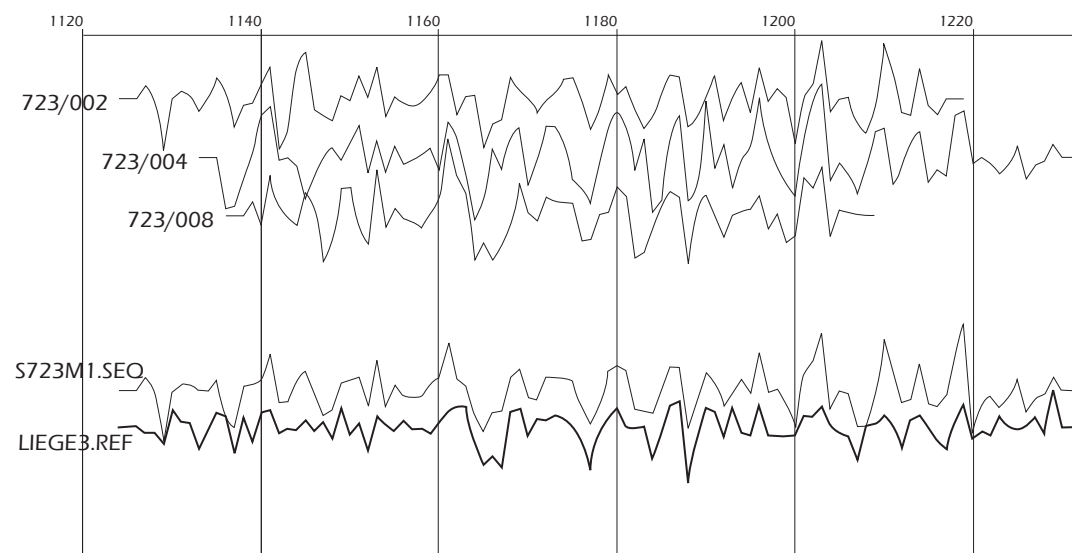
Somma Tottalle beloopt tot 662 pond.

BIJLAGE 3: Oudenaarde, Hoogstraat 7, dendrochronologische analyse van de dakkap

Bemonstering door het Laboratoire de dendrochronologie, Université de Liège, september 2006 (Eeckhout 2006).

Gemiddelde curve S723M1.SEQ

Schatting van het vellen van de bomen: 1240-1300 A.D.

Monsternamen

- 723/001: zuidelijke jukstijl van gespan 8.
- 723/002: jukdebalk van gespan 8
- 723/003: noordelijke jukstijl van gespan 8.
- 723/004: zuidelijke keper van gespan 16.
- 723/005: zuidelijke keper van gespan 13.
- 723/006: zuidelijke keper van gespan 10.
- 723/007: noordelijke keper van gespan 9.
- 723/008: noordelijke keper van gespan 6.

Gebruikte houtmonsters

Identificatie houtmonster	Eerste jaarring	Aanvang spinthout	Laatste jaarring	Jaarring onder schors
723/002	1124	/	1219	/
723/004	1133	/	1232	/
723/008	1136	/	1209	/

Natuurlijke waarden (in 1/100 mm)

{1124}	367	325	236	274	218	119	186	189	181	172
{1134}	157	165	116	101	149	142	150	201	125	121
{1144}	135	137	110	93	97	115	121	123	99	137
{1154}	88	100	93	92	96	103	108	140	89	73
{1164}	51	42	49	50	69	81	75	78	95	93
{1174}	92	87	70	58	68	81	80	76	56	54
{1184}	53	59	71	76	52	66	87	83	73	85
{1194}	95	87	123	87	90	82	66	98	102	123
{1204}	67	67	60	47	50	64	103	89	74	76
{1214}	97	71	74	79	93	101	42	42	37	33
{1224}	34	38	31	36	38	44	47	39	52	

Synchronisatie-berekeningen tussen de gemiddelde curve S723M1.SEQ en de regionale en Europese referentiecurven na omzetting van de natuurlijke waarden in indices *E de Besançon*

Positie van S723M1.SEQ : 1124 AD – 1232 AD		
Referentiecurve	Test van Student	Overeenstemmingscoëfficiënt
MEUSE5.REF 672 AD-1991 AD (HOFFSUMMER, onuitg.)	8.94	69 %
ARDEN4.REF 1369 AD-1991 AD (HOFFSUMMER, onuitg.)	4.83	60 %
LIEGE3.REF 672 AD-1714 AD (HOFFSUMMER, onuitg.)	9.14	70 %
NAMUR1.REF 919 AD-1638 AD (HOFFSUMMER, onuitg.)	9.13	74 %
NLZUIDMM.REF 427 AD-1752 AD (JANSMA, onuitg.)	7.26	67 %
ESTDELAFRANCE13.ERQ 581 AD-1991 AD (LAMBERT & LAVIER, onuitg.)	3.54	59 %
BASPAR.8MNQ -348 AD-1995 AD (BERNARD, onuitg.)	5.96	59 %
WD1HOLLS.REF 822 AD-1964 AD (HOLLSTEIN 1965)	7.34	66 %
ALLEM-NORD 1004 AD-1970 AD (DELORME 1973)	3.47	57 %
BECKER -370 AD-1950 AD (BECKER 1981)	5.75	62 %